

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Centrum pro výzkum měst a regionů

ve spolupráci s

Multikulturní centrum Praha, z.s.

Cizinci na území MČ Praha 11 – analýza stavu

Výzkumná zpráva

Hlavní řešitel: prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Praha 2016

Cizinci na území MČ Praha 11 – analýza stavu

Výzkumná zpráva

Autoři: Luděk Sýkora¹, Tomáš Brabec¹, Klára Fiedlerová¹, Sára Vidimová², Marek Čaněk², Zuzana Medvecká¹

1) Univerzita Karlovy v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, www.natur.cuni.cz; 2) Multikulturní centrum Praha, z.s., www.mkc.cz

© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2016

© Multikulturní centrum Praha, z.s. 2016

Obsah

1	Východiska a cíle výzkumu.....	5
2	Počet, struktura a rozmístění cizinců v MČ Praha 11	6
2.1	Zdroje dat	6
2.2	Vývoj počtu cizinců v Praze	6
2.3	Rozmístění cizinců v Praze.....	9
2.4	Pozice Prahy 11.....	10
2.5	Struktura cizinců v MČ Praha 11.....	13
2.6	Sociální struktura cizinců	14
2.7	Rozmístění cizinců v rámci městské části	17
2.8	Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 11	27
3	Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců	31
3.1	Rizika a potenciály v každodenním soužití na úrovni bydliště a sousedství.....	31
3.1.1	Rizika a problémy v soužití na úrovni bydliště a sousedství	31
3.1.2	Potenciály a pozitivní stránky v soužití na úrovni bydliště a sousedství	32
3.2	Rizika a potenciály interakce a integrace v místních školách.....	33
3.2.1	Rizika a problémy interakce a integrace v místních školách.....	33
3.2.2	Potenciály a dobré příklady interakce a integrace v místních školách	34
3.3	Rizika a potenciály v činnosti institucí	35
3.3.1	Rizika a problémy v činnosti institucí	35
3.3.2	Potenciály a dobré příklady v činnosti institucí.....	37
3.4	Vyhodnocení.....	38
3.4.1	Problémy a potenciály v soužití v místě bydliště a sousedství.....	38
3.4.2	Problémy a potenciály v soužití na školách.....	38
3.4.3	Problémy a potenciály v činnosti institucí.....	39
4	Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci	40
4.1	Soužití mezi majoritou a cizinci v lokalitě Chodov.....	40
4.1.1	Přístup a metodika	40
4.1.2	Přítomnost cizinců v Chodově jako téma.....	41
4.1.3	Obecné postoje k jednotlivým národnostním skupinám cizinců	42
4.1.4	Kontakt s cizinci v lokalitě a jeho hodnocení	42
4.1.5	Konflikty a bariéry v interakci.....	43
4.1.6	Přátelství a kamarádské vztahy s cizinci nejenom mezi dětmi	44
4.1.7	Místa spojovaná s cizinci a lokality jejich koncentrace	45
4.1.8	Proměna místa a témata přijetí cizinců v Chodově.....	48
4.1.9	Shrnutí.....	49
4.2	Případová studie: každodenní interakce kolem místních škol	51
4.2.1	ZŠ Donovalská	52
4.2.2	ZŠ Mikulova	54
4.2.3	ZŠ K Milíčovu	56
4.2.4	Shrnutí.....	57
5	Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 11	59
5.1	Popis vybraných institucí ovlivňujících integraci cizinců na území městské části Praha 11	59
5.1.1	Instituce zřízené hlavním městem Praha	59
5.1.2	Městská část Praha 11 a instituce jí zřízené.....	61
5.1.3	Nevládní neziskové organizace (migrantské a pro migranty) a další instituce	62
5.1.4	Státní správa.....	65
5.2	Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části Praha 11	66
5.2.1	Zhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu.....	66
5.2.2	Zhodnocení současného institucionálního prostředí.....	68
5.3	Shrnutí a zhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců	70

6	Shrnutí hlavních zjištění a doporučení.....	72
6.1	Shrnutí hlavních zjištění.....	72
6.2	Doporučení vedení městské části.....	74
7	Literatura a zdroje dat	79
8	Přílohy.....	80
8.1	Příloha 1: Seznam účastníků focus group.....	80
8.2	Příloha 2: Seznam informátorů.....	81

1 Východiska a cíle výzkumu

Předložená výzkumná zpráva vznikla na základě objednávky Úřadu městské části Praha 11 ze dne 15.7.2016, který vybral Univerzitu Karlovou v Praze, Přírodovědeckou fakultu a to na základě nabídky hlavního řešitele prof. L. Sýkory (28.6.2016) reagující na poptávku ÚMČ Praha 11 ze dne 15.6.2016 předložit nabídku na zakázku malého rozsahu na téma „Cizinci na území MČ Praha 11 – analýza stavu“.

Výzkumná zpráva Analýza cizinců v Městské části Praha 11 je prvním systematicky zpracovaným pohledem na problematiku cizinců v této městské části. Vzhledem k omezenému rozsahu doby na zpracování a rozpočtu jsme se zaměřili na několik základních otázek, které se mohou stát základem pro další uvažování a analýzy. Analýzu jsme zacílili na:

- vstupní kvantitativní přehled počtu a struktury cizinců, jejich vývoje a rozmístění, doplněný o analýzu dětí ve školských zařízeních;
- identifikaci rizik a potenciálů prostřednictvím témat a lokalit spojovaných s problémovými i pozitivními stránkami soužití mezi majoritou a cizinci;
- šetření každodenního soužití ve vybraných dvou lokalitách a to prostřednictvím vnímání interakce ze strany většinové populace;
- přehled hlavních aktérů, kteří svojí činností ovlivňují život cizinců a soužití s většinovou populací;
- doporučení vedení městské části v oblasti soužití mezi majoritou a cizinci a integrace cizinců.

Těmto čtyřem zaměřením odpovídá i struktura předložené studie, jejíž čtyři následující kapitoly s ní korespondují. V rámci každé kapitoly a v závěrečném shrnutí je provedeno vyhodnocení zaměřené na vývoj populace cizinců, segregaci, interakci a integraci v lokalitách, vnímaná rizika a pozitivní potenciály a činnost institucí a to včetně doporučení úřadu MČ Praha 11.

2 Počet, struktura a rozmístění cizinců v MČ Praha 11

Cílem této části je poskytnut vstupní kvantitativní přehled o cizincích v MČ Praha 11 v kontextu situace v hl. m. Praze. Po přestavení datových zdrojů se zaměříme na analýzu počtu a struktury cizinců v Praze. Dále se budeme věnovat rozmístění cizinců v pražských městských částech. Následně se již pozornost zaměří na MČ Praha 11, kde bude hodnocena pozice této městské části v Praze, její populační vývoj, počet a struktura a sociální charakteristiky cizinců. Následně se budeme věnovat prostorovému rozmístění cizinců v městské části. Další část se bude věnovat prostorovému rozmístění bydlení cizinců v městské části s důrazem na vyhodnocení existence a míry rezidenční segregace. Nakonec bude analyzován počet dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze 11 v kontextu celopražských trendů. Hodnocení budou členěna za cizince z Evropské unie (EU) a cizince ze třetích zemí mimo EU.

2.1 Zdroje dat

Existuje několik metod, jak identifikovat počet a koncentraci bydlení vybraných sociálních skupin a cizinců v určité lokalitě. Všechny mají jisté přednosti a samozřejmě také omezení, která neumožňují přesné a kompletní zmapování bydlicích cizinců. Základním zdrojem o počtu cizinců jsou statistické údaje, které eviduje a poskytuje Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR. Tyto údaje jsou předávány Českému statistickému úřadu (ČSÚ), který data pravidelně publikuje. Volně dostupné jsou ale pouze agregované údaje za okresy Česka a správní obvody hl. m. Prahy. Od roku 2013 jsou dostupná data také za městské části hl. m. Prahy. Právě s těmito daty budeme v této části studie pracovat.

Tyto údaje jsou ovšem z územního hlediska hrubé a neumožňují detailní pohled a podrobnou územní diferenciaci koncentrací cizinců v rámci rezidenčních čtvrtí. Pro identifikaci a studium koncentrace bydlení cizinců by bylo potřeba mít údaje za co nejmenší územní jednotky. Údaje za základní sídelní jednotky (ZSJ) je možné získat ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které bylo provedeno v roce 2011.

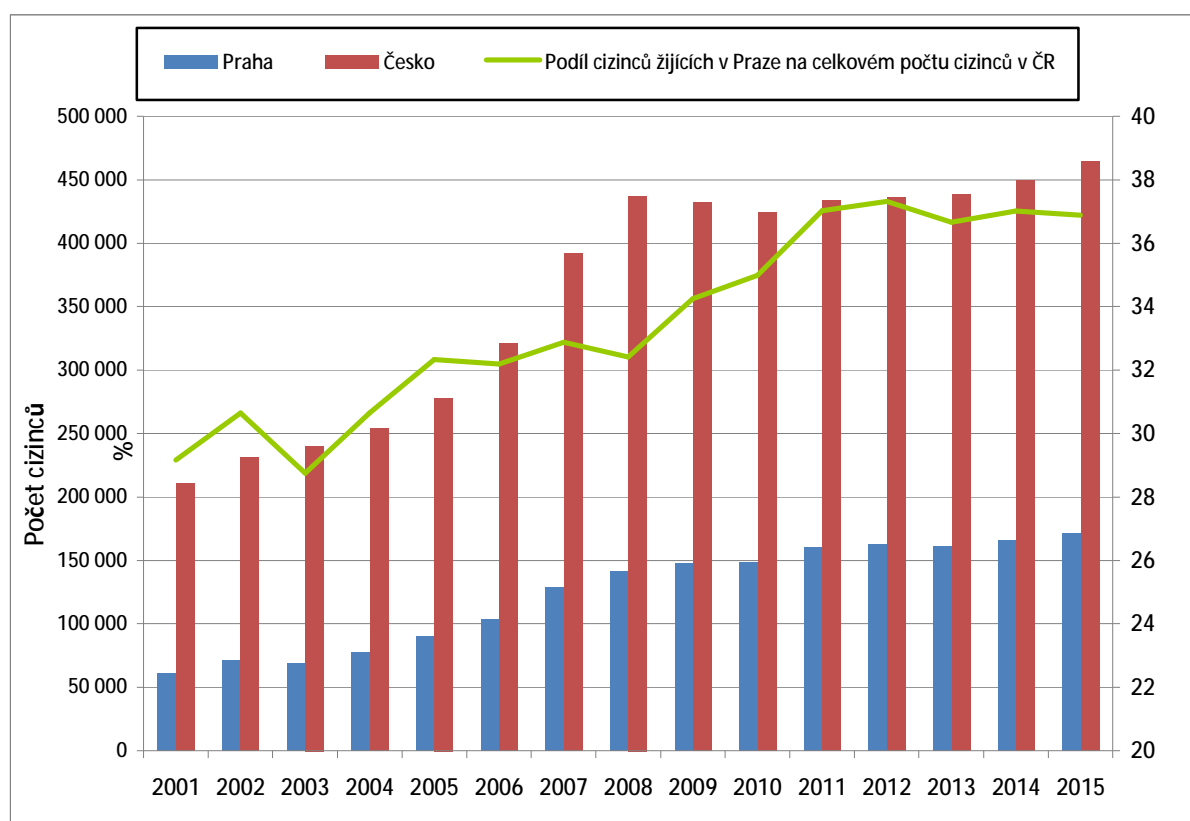
Počty dětí cizinců ve školních zařízeních sleduje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Veřejně publikuje pouze omezené informace. Podle občanství jsou např. dostupná data za celé Česko, za kraje pouze za cizince jako celek. Pro analýzu vývoje počtu dětí cizinců na pražských školách jsme využili nepublikovanou (interní) studii „Vzdělávání žáků cizinců v hl. m. Praze“ zpracovanou na Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy (Bajzická 2015). Počty cizinců za jednotlivé školy v MČ Praha 11 byly získány z podkladů poskytnutých odborem školství a kultury Úřadu městské části Praha 11.

2.2 Vývoj počtu cizinců v Praze

Hned po pádu komunistického režimu se Praha otevřela světu a plně se zapojila do procesu globalizace. Začala se projevovat internacionalizace pracovních sil (Sýkora 2001). V 90. letech dvacátého století se do Prahy začali stěhovat cizinci s lepším sociálním postavením (především ze západní Evropy a USA), jako kvalifikovaní pracovníci nadnárodních společností, ale i početně významnější cizinci ze střední a východní Evropy a Asie pracující v méně kvalifikovaných profesích s nižší mzdou. Počet cizinců v Praze i v Česku se v posledních letech prakticky neustále zvyšuje (Obrázek 1). Vyšší nárůst je patrný především po roce 2000, kdy se Česko stává z tranzitní cílovou, imigrační zemí. Migranti přicházejí do Česka zejména za

účelem realizace ekonomických aktivit (Drbohlav a kol. 2010). Především z důvodu veliké nabídky pracovních, ale i studijních příležitostí je pro cizince jednoznačně nejatraktivnějším regionem Česka Praha, ve které se koncentruje více než 1/3 všech evidovaných cizinců (k 31. 12. 2015 bylo 36,9 % ze všech cizinců koncentrováno v Praze, koncentrace cizinců do hlavního města se navíc v čase zvyšuje). Nejvyšší růst počtu cizinců byl patrný v letech 2002-2008. Tato doba byla charakterizovaná vysokým ekonomickým růstem a výstavbou velkých rezidenčních developerských projektů. Růst počtu cizinců kulminoval v roce 2009, kdy v důsledku ekonomického útlumu došlo k poklesu počtu pracovních míst, který se odrazil i na poklesu celkového počtu cizinců žijících v Česku. V Praze nedošlo k poklesu počtu cizinců, ale jen k jeho zpomalení nárůstu. K poklesu počtu cizinců v Praze došlo za sledované období pouze v roce 2013. Tento pokles byl ovšem plně nahrazen vysokými přírůstky v letech 2014 a 2015. V těchto letech jsme opět svědky růstu počtu cizinců i v celém Česku, který byl způsoben především růstem ekonomiky a poptávkou po pracovních místech.

Obrázek 1: Vývoj počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2001 až 2015

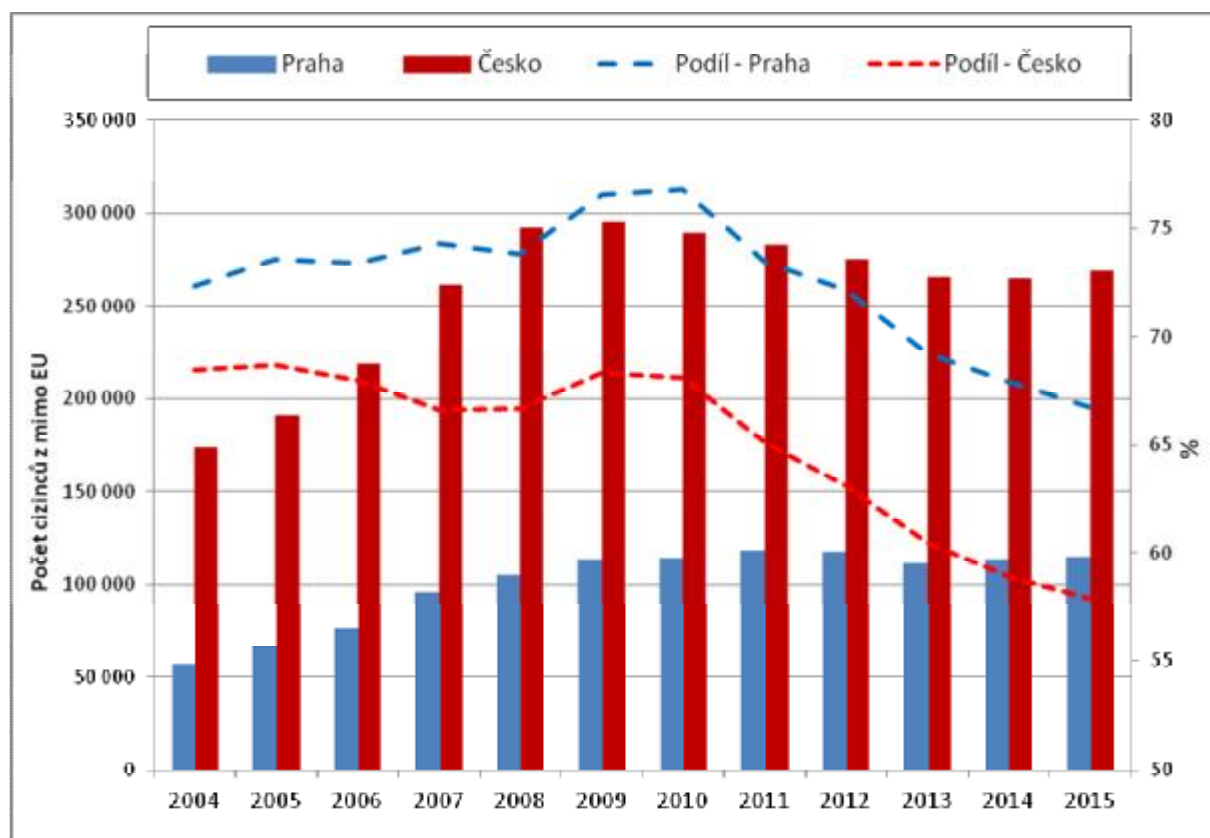
Zdroj: ČSÚ

Celkově se dá říct, že počet cizinců žijících v Praze v posledních letech neustále vzrůstal a nyní cizinci tvoří více než 13 % z celkové populace hlavního města. Ve srovnání s ostatními evropskými městy jako je Vídeň či Mnichov je ovšem podíl cizinců v Praze stále relativně nízký. Do budoucna můžeme očekávat další růst počtu cizinců. Je patrné, že od roku 2002 Praha populačně rostla pouze díky převaze přistěhovalých cizinců nad vystěhovalými. Migrační saldo osob českých občanů je dlouhodobě záporné, kdy převažuje počet vystěhovalých obyvatel nad přistěhovalými. Češi se stěhují především do rodinného domku za administrativními hranicemi Prahy a do města dojíždějí za prací, studiem a zábavou. Přirozený přírůstek je dlouhodobě nízký a nemá hlavní vliv na změny počtu obyvatel Prahy.

Jelikož všechny populační prognózy předpokládají, že se počet obyvatel Prahy v budoucnu bude nadále zvyšovat, je vysoce pravděpodobné, že hlavní silou přírůstku budou i nadále především cizinci. Praha a její městské části by se proto měly připravit na zvyšování počtu cizinců, možná i na proměny v jejich struktuře.

V roce 2002 bylo v Česku nejvíce cizinců ze Slovenska a Ukrajiny. Do roku 2015 výrazně přibylo cizinců z Ruska, Ukrajiny a Vietnamu, což vedlo ke snížení zastoupení cizinců ze Slovenska, i když jejich celkový počet také rostl. V posledních třech letech navíc dochází k mírnému poklesu počtu cizinců z Ukrajiny a naopak k růstu počtu cizinců ze Slovenska, ale také z dalších států postsocialistických států Evropské unie jako Rumunsko a Bulharsko. Rychlejší růst obyvatel těchto států a stagnace počtu Ukrajinců vede od roku 2010 k výraznému poklesu podílu cizinců mimo EU (ze třetích zemí) na celkovém počtu cizinců, jak v celém Česku, tak v Praze (Obrázek 2). Mnoho firem upozorňuje na problém, že cizinci z Ukrajiny mají v posledních letech problém získat v Česku pracovní víza (občané ze třetích zemí mohou získat pracovní místo, až se prokáže, že o pozici nemá zájem občan EU). Pracovní místa, která dříve obsazovali Ukrajinci, jsou proto osazovaná cizinci z východních států EU. Kromě levných pracovních sil je také patrné, že v posledních letech dochází k mírnému růstu počtu cizinců ze západních států EU, jako je Německo, Itálie či Francie.

Obrázek 2: Vývoj počtu a podílu cizinců mimo EU na celkovém počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2004 až 2015

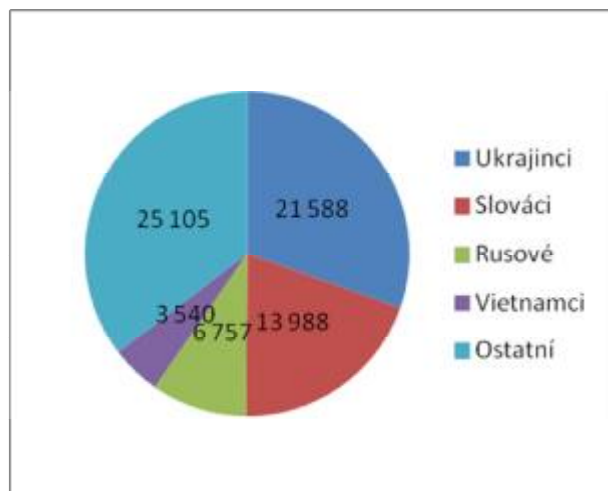

Zdroj: ČSÚ

V Praze je struktura cizinců podle státní příslušnosti podobná jako v celém Česku. Nicméně se zde koncentruje více cizinců ze západní Evropy a USA, relativně více cizinců z Ukrajiny a Ruska, méně z Vietnamu, Slovenska a Polska. Během let 2002 až 2015 nedošlo k výrazným změnám v zastoupení cizinců v Praze. Nejvíce přibylo Ukrajinců, Vietnamců a Rusů, naopak

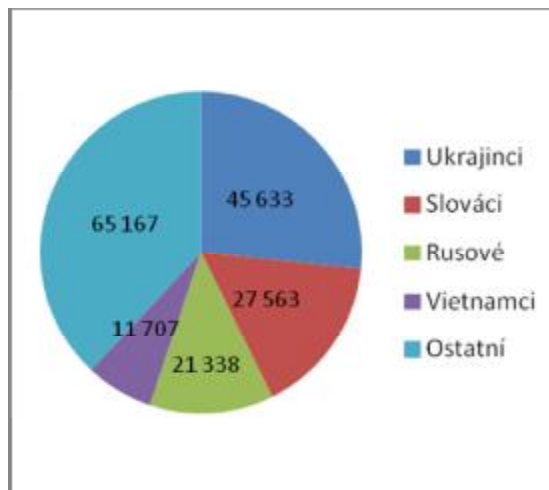
se snížilo zastoupení Slováků (Obrázky 3 a 4). Počet cizinců ze západní Evropy a USA je nižší a jejich vliv na celkový počet cizinců je spíše marginální.

Obrázek 3: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2002

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 4: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2015

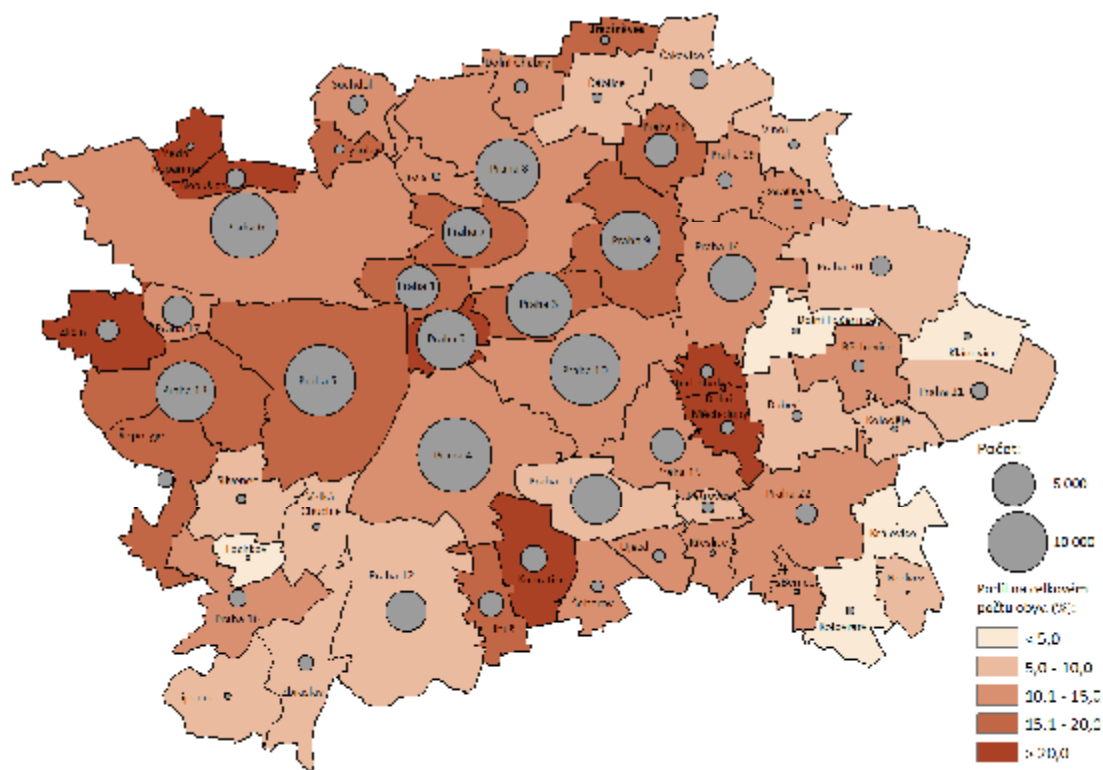
Zdroj: ČSÚ

2.3 Rozmístění cizinců v Praze

Koncentrace cizinců podle městských částí v Praze ukazuje, že největší absolutní zastoupení cizinců je v obvodech s největší populační velikostí (MČ Praha 4, MČ Praha 10, MČ Praha 5, MČ Praha 3, MČ Praha 6, MČ Praha 8). Oblasti s největším relativním zastoupením cizinců jsou obvody s nižším počtem obyvatel v centru města (MČ Praha 1, MČ Praha 2), v městských částech, kde se nacházejí ubytovny (MČ Praha-Běchovice, MČ Praha 18) a v oblastech, kde docházelo v posledních letech k nové rezidenční výstavbě (MČ Praha-Nebošice, MČ Praha-Kunratice, MČ Praha-Zličín (Obrázek 5).

Cizinci z Ukrajiny či Slovenska jsou na území Prahy poměrně rovnoměrně rozmístěni, naopak Vietnamci se vyznačují vyšší územní koncentrací, a to především v jižní části Prahy (MČ Praha-Libuš). Západní cizinci se koncentrují především v tradičních prestižních lokalitách jako je MČ Praha 1, MČ Praha 2, MČ Praha 6, MČ Praha-Nebošice.

Obrázek 5: Počet a podíl cizinců v pražských městských částech v roce 2014 (k 31.12.)

Zdroj: ČSÚ

2.4 Pozice Prahy 11

MČ Praha 11 s 77 tis. obyvateli patří mezi největší pražské městské části (k 31. 12. 2015 zde žilo celkem 77 175 obyvatel a Praha 11 tak byla 6. největší pražská městská část). Území MČ Praha 11 tvoří především velké sídliště Jižní Město postavené za socialismu. Nalezneme zde ovšem také mnoho rodinných domů a několik nově postavených bytových domů z posledních let. MČ Praha 11 se kontextu ostatních městských částí vyznačuje starší věkovou strukturou (průměrný věk 43,9 let oproti pražskému průměru 42 let).

Počet obyvatel Prahy 11 od roku 2001 neustále klesá (Obrázek 6). Mezi roky 2001 a 2015 počet obyvatel poklesl o přibližně 3,4 tis. (4,2% úbytek). Pokles je patrný i přes přetrvávání kladného přirozeného přírůstku (rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých) prakticky po celé sledované období¹ (Obrázek 7). Pokles byl primárně způsoben vyšším počtem vystěhovalých nad přistěhovalými. Záporné migrační saldo bylo ovlivněno relativně nižší bytovou výstavbou v městské části. Významnou roli hraje rovněž generační obměna sídliště Jižní město, které bylo vystavěno v 70. letech 20. století, a v první dekádě 21. století se odstěhovali již dospělí děti prvních obyvatel sídliště.

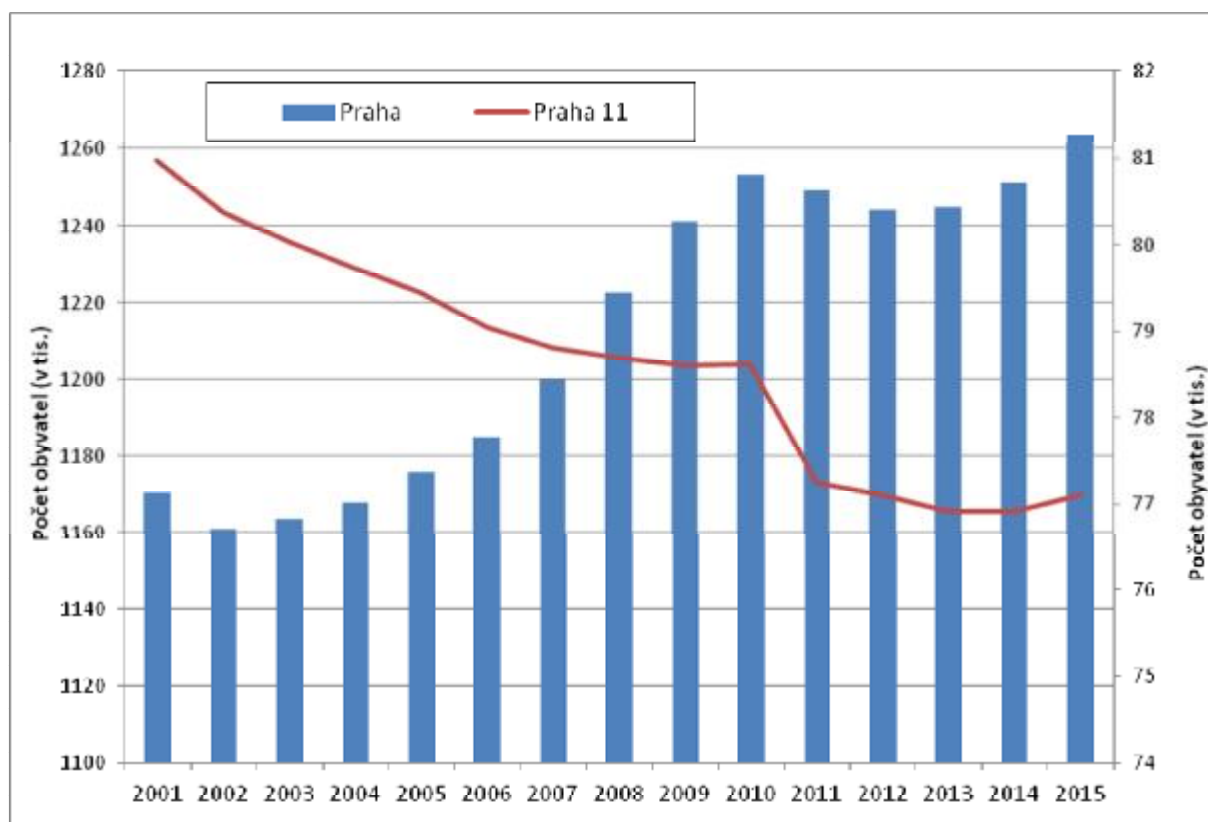
MČ Praha 11 patří v kontextu ostatních městských částí mezi výjimku, protože v období 2001-2015 se počet obyvatel celé Prahy zvýšil o více než 107 tis. (přírůstek přibližně o 9 %). Jak

¹ Kladný přirozený přírůstek je patrný v celé Praze a je způsobem relativním zvýšením plodnosti a nástupem relativně populačně slabších generací z 30. let 20. století do věku vymírání.

bylo řečeno, záporné hodnoty migračního salda jsou způsobeny především relativně nižší bytovou výstavbou oproti jiným pražským městským částem. V letech 2004 až 2015 se v Praze 11 průměrně každoročně postavilo 1,45 bytů na 1 000 obyvatel. V celé Praze to bylo 5,1 bytů na 1 000 obyvatel (například v blízké MČ Praha-Kunratice to bylo téměř 14 bytů na 1 000 obyvatel). Populačně rostoucí městské části jsou především ty, kde dochází k nové rezidenční výstavbě a migraci cizinců (většinou se jedná o propojené procesy).

K 31. 12. 2014 bylo v MČ Praha 11 evidováno 6 991 cizinců. V pořadí pražských městských částí se jedná o 10. nejvyšší počet cizinců. Relativně vyšší celkový počet cizinců je ovšem ovlivněn populační velikostí městské části. Když počet cizinců relativizujeme počtem obyvatel, MČ Praha 11 se dostane významně pod celopražský průměr. Zatímco v Praze byl v roce 2014 podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu 13,3 %, v MČ Praha 11 se jednalo jen o 9,1 %. V posledních letech byl patrný růst počtu cizinců v celé Praze a MČ Praha 11 nebyla výjimkou. Během let 2005 a 2014 se počet cizinců ve správním obvodu Praha 11 (MČ Praha 11 a MČ Praha – Šeberov, MČ Praha – Újezd, MČ Praha – Křeslice)² zvýšil o necelých 80 %. V kontextu Prahy jde ale o mírně podprůměrnou hodnotu (nárůst o 85 % za celou Prahu)(Obrázek 8).

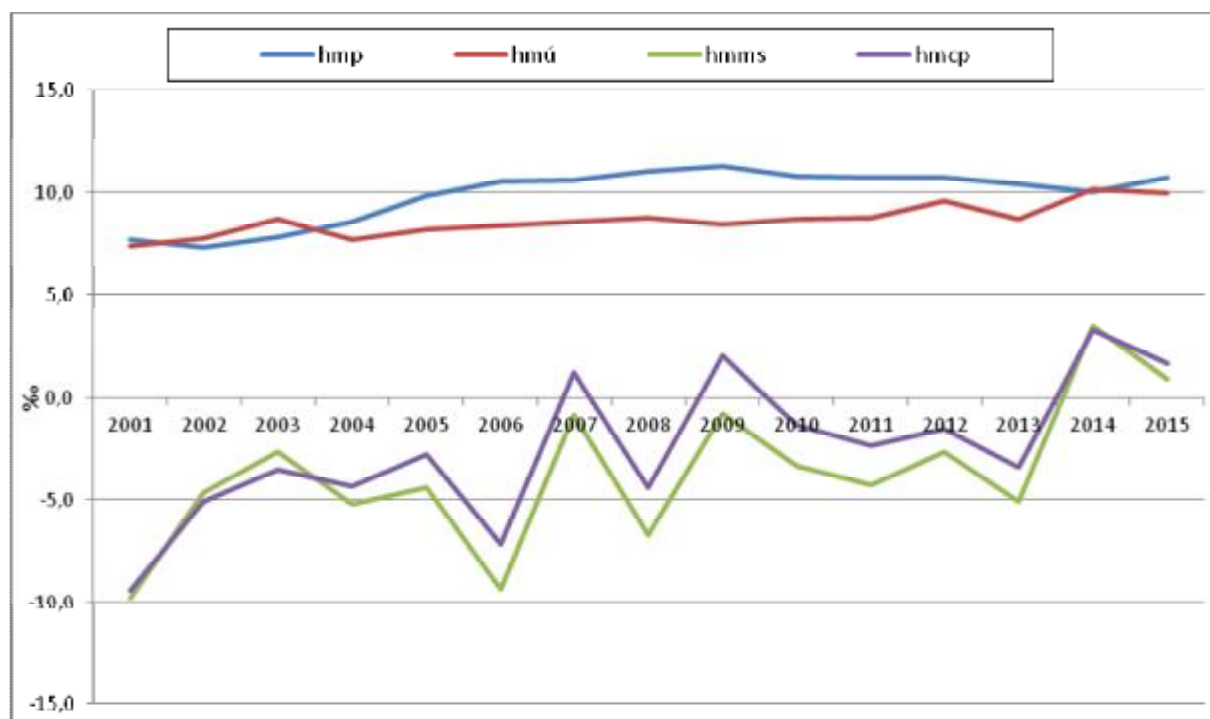
Obrázek 6: Vývoj počtu obyvatel v Praze a v MČ Praha 11

Zdroj: ČSÚ

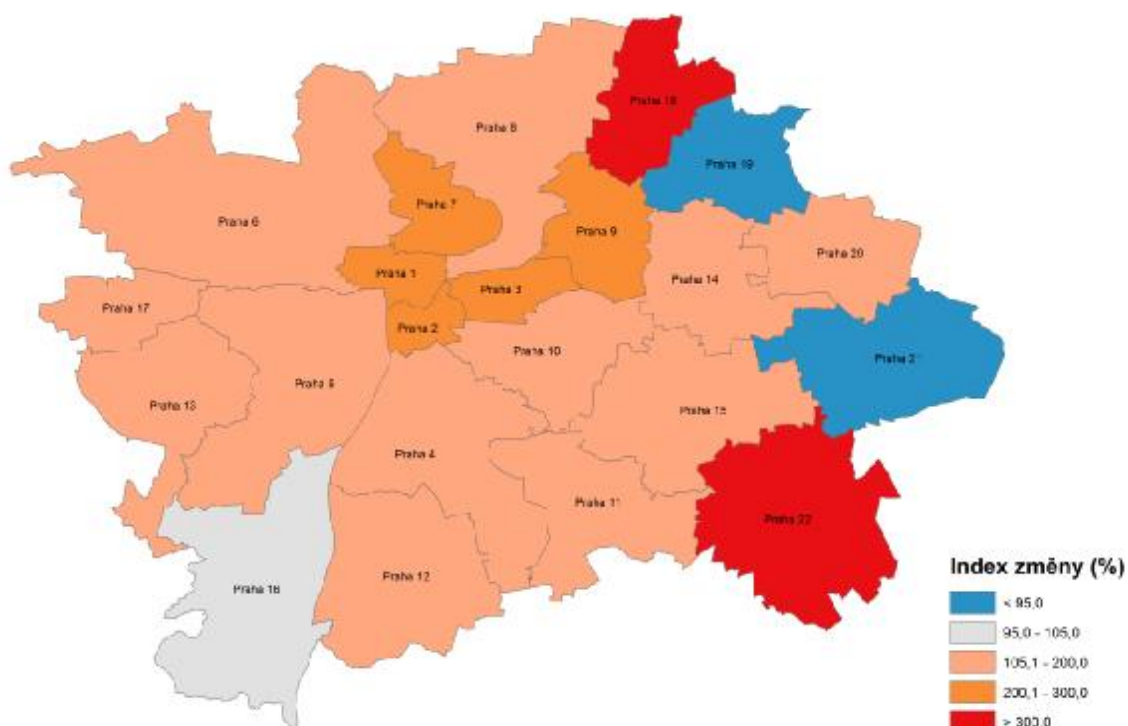
2 Data za městské části jsou dostupná pouze od roku 2013

Obrázek 7: Vývoj hrubých měř v MČ Praha 4 v letech 2001 až 2014

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 8: Vývoj počtu cizinců v pražských správních obvodech mezi lety 2014 a 2005

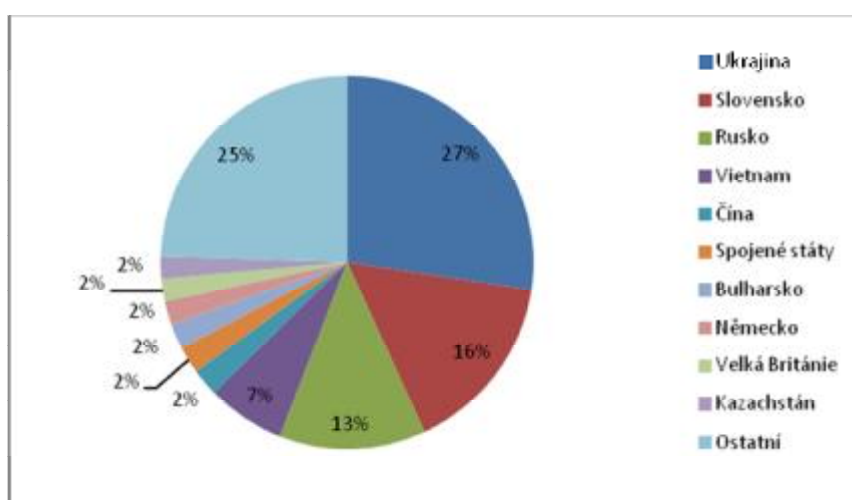

Zdroj: ČSÚ

2.5 Struktura cizinců v MČ Praha 11

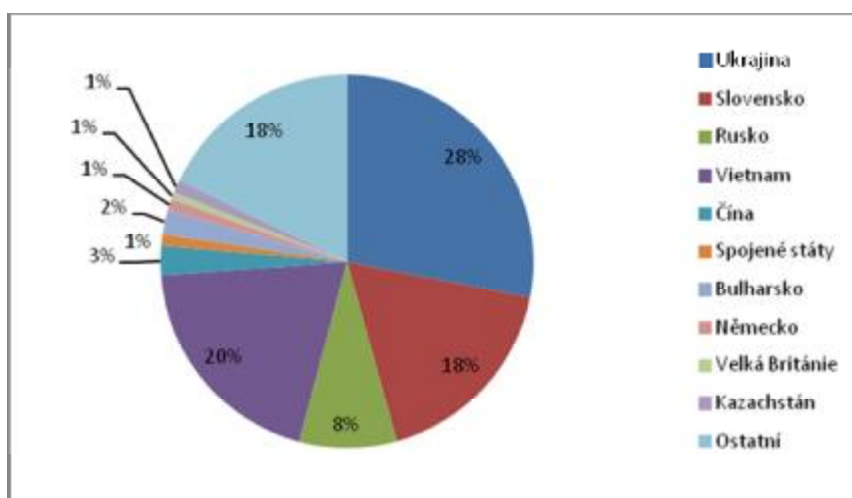
Struktura cizinců v MČ Praha 11 se prakticky neliší od celopražského průměru (Obrázky 9 a 10). Struktura je prakticky totožná především z důvodu větší populační velikosti městské části. Necelou polovinu ze všech cizinců představují Ukrajinci a Slováci, kterých je v MČ Praha 11 relativně více než je celopražský průměr. Větší zastoupení v městské části mají také Vietnamci. Naopak se zde koncentruje relativně méně Rusů a cizinců z USA a západní Evropy. Je to způsobeno především tím, že Rusové a západní cizinci se v Praze koncentrují především v lokalitách s novou výstavbou bytových a rodinných domů. Ukrajinci, Slováci a Vietnamci zase bydlí více na sídlištích a ubytovnách a proto je jejich koncentrace v MČ Praha 11 relativně vyšší. U Vietnamců hraje roli také relativní blízkost a dostupnost areálu Sapa v Praze-Libuši, kde pracuje velké množství cizinců z Vietnamu.

Obrázek 9: Struktura cizinců v Praze v roce 2014

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 10: Struktura cizinců v MČ Praha 11 v roce 2014

Zdroj: ČSÚ

Podíl cizinců z EU na celkovém počtu cizinců v MČ Praha 11 byl v roce 2014 přibližně 28 %. V celopražském kontextu se jedná o mírně podprůměrné číslo (v Praze jde o 32 %).

Na celkovém počtu cizinců z EU se podílejí z více než 60 % cizinci ze Slovenska, kterých bylo v roce 2014 celkem 1 232. Zbylých 731 cizinců z EU je především z Bulharska (152), Polska (108), Chorvatska (102) či Rumunska (81), tj. z postsocialistických zemí střední a východní Evropy. Cizinců ze starých států EU bylo nejvíce z Německa (67) a Spojeného království (42). Cizinců ze třetích zemí bylo na území MČ Praha 11 nejvíce z Ukrajiny (1 963), Vietnamu (1 375), Ruska (591), Číny (179), Kazachstánu (79), Moldavska (78), Běloruska (73) a Mongolska (71).

2.6 Sociální struktura cizinců

Při analýze sociální struktury cizinců vycházíme z individuálních dat ze SLDB 2011. Dostupná jsou data o věku, pohlaví, vzdělání, ekonomické aktivitě a postavení osob v zaměstnání. Problémem tří posledně jmenovaných ukazatelů je, že velmi často je zde vysoký podíl nezjištěných dat. Je to způsobeno tím, že data za cizince, která se nesečetla pomocí dotazníků SLDB, jsou doplněna z dat registrů Cizinecké policie ČR, která ve své databázi nemá tak podrobná data. I přes tento nedostatek však data ukazují zajímavé výsledky a mají svou vypovídací hodnotu.

Cizinci se obecně vyznačují mladší věkovou strukturou a převahou mužů nad ženami. I v MČ Praha 11 mají cizinci o 10 let mladší populaci než celá populace MČ (Tabulka 1). Nejmladší je populace Vietnamců, která je průměrně o 12 let mladší. Zatímco v celé populaci převažují ženy, u cizinců převažují muži. Je to způsobeno především převažujícím pracovním typem migrace, kdy nejčastěji muži jezdí pracovat do ciziny. Nejvyšší index maskulinity mají Vietnamci, u kterých na 100 žen připadá 120 mužů. Opačné hodnoty vykazují občané Ruska, kde na 100 žen u ruských občanů připadá pouze 93 mužů.

Tabulka 1: Demografické charakteristiky obyvatel MČ Praha 11 v roce 2011

	Celkem	Cizinci	Cizinci z EU	Cizinci mimo EU	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko
Počet obyvatel	75 741	6 377	1 612	4 765	1 661	1 377	1 087	638
Podíl na počtu obyvatel. (%)	100,00	8,42	2,13	6,29	2,19	1,82	1,44	0,84
Poměr muži / ženy	0,92	1,20	1,37	1,14	1,04	1,21	1,17	0,93
Průměrný věk	43,12	33,54	34,30	33,29	33,47	31,25	31,48	35,88

Zdroj: SLDB 2011

Cizinci se podle statistických údajů oproti Čechům vyznačují spíše nižší úrovní vzdělanosti, čísla jsou ovšem ovlivněna vysokým podílem cizinců bez uvedeného nejvyššího vzdělání (Tabulka 2). Výjimku mezi cizinci představují Slováci a Rusové, kteří mají vyšší úroveň vzdělání než celková populace. Tito cizinci mají více než čtvrtinu osob s magisterským vzděláním. Především díky Slovákům mají cizinci z EU více než dvakrát větší podíl vysokoškoláků než nalezneme u cizinců z třetích zemí. Největší podíl osob se základním vzděláním mají Vietnamci s více než čtvrtinou takto vzdělaných osob. Zde je však také potřeba vzít v úvahu i relativně mladší věkovou strukturu Vietnamců (je pravděpodobné, že část Vietnamců své studium ještě nedokončila). Vietnamci mají také nadprůměrný podíl osob s úplným všeobecným středním vzděláním s maturitou. Pro Ukrajince je typické dokončené střední vzdělání. Rusové a Ukrajinci mají ovšem vysoký podíl osob s nezjištěným/neuvedeným vzděláním.

Tabulka 2: Vzdělanostní struktura obyvatel MČ Praha 11 v roce 2011
(podíl obyvatel s nejvyšším ukončeným vzděláním na osoby starších 15 let) (v %)

	Celkem	Cizinci	Cizinci z EU	Cizinci mimo EU	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko
Bez vzdělání	0,18	0,40	0,26	0,46	0,67	0,68	0,20	0,00
Neukončené základní vzdělání	0,16	0,30	0,13	0,36	0,27	0,43	0,10	0,18
Základní vzdělání	10,36	10,86	4,73	13,09	8,91	28,11	3,33	2,69
Úplné střední všeobecné (s maturitou)	9,24	9,98	10,11	9,93	6,95	17,21	10,69	4,66
Úplné střední odborné (s maturitou)	22,98	10,43	19,17	7,24	8,97	4,43	24,31	8,96
Nástavbové studium (vč. pomaturitního studia)	3,55	0,93	1,64	0,67	0,47	0,68	2,25	1,25
Vyšší odborné vzdělání (absolutorium)	1,98	3,62	1,31	4,46	4,86	1,87	0,69	5,38
Bakalářské (Bc., BcA.)	2,82	3,58	4,27	3,33	2,90	2,30	4,61	3,41
Magisterské (Ing., MuDr., JUDr., PhDr., Mgr. aj.)	16,73	12,33	20,95	9,18	6,95	2,98	22,94	23,84
Doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.)	1,55	0,56	0,85	0,46	0,13	0,43	0,88	1,61
Střední vč. vyučení (bez maturity)	24,36	8,91	11,62	7,91	11,00	9,45	11,47	1,61
Nezjištěno	6,08	38,10	24,95	42,90	47,91	31,43	18,53	46,42

Zdroj: SLDB 2011

Cizinci jsou méně často zaměstnanci než celková populace (Tabulka 3). Neplatí to ale u cizinců z EU, kde je podíl zaměstnanců vyšší. Je to patrné především u Slováků, kterých v roce 2011 bylo téměř 60 % zaměstnanců. Oproti celkovému průměru jsou cizinci překvapivě ve větším počtu zaměstnavatelé (především cizinci ze třetích zemí). Cizinci dosahují vyšších hodnot osob pracujících na vlastní účet, což je především patrné u Vietnamců, kteří mají také větší podíl pomáhajících rodinných příslušníků.

Mezi cizinci je velice málo pracujících i nepracujících důchodců, což odpovídá i nízkému průměrnému věku cizinců (Tabulka 4). Relativně méně jsou mezi cizinci zastoupeni žáci, studenti a učni. Zde však vyčnívá ruská menšina, kde je studujících naopak více (cca 15 % Rusů). Díky Rusům, ale i Vietnamcům je patrný vyšší podíl studujících cizinců z třetích zemí.

Tabulka 3: Postavení osoby v zaměstnání obyvatel MČ Praha 11 v roce 2011 (podíl osob v postavení na celkový počet obyvatel) (v %)

	Celkem	Cizinci	Cizinci z EU	Cizinci mimo EU	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko
Zaměstnanci	40,49	21,55	49,88	11,96	15,35	5,30	57,13	10,50
Zaměstnavatelé	1,48	2,79	1,24	3,32	2,05	2,54	0,92	6,90
Osoby pracující na vlastní účet	7,88	11,06	4,90	13,14	9,63	24,76	5,34	9,56
Členové prod. družstev	0,03	0,19	0,00	0,25	0,30	0,00	0,00	0,00
Pomáhající rod. příslušníci	0,24	0,72	0,12	0,92	0,42	2,18	0,09	0,16
Nedefinováno	46,66	59,09	39,95	65,56	66,59	60,64	33,39	70,06
Nezjištěno	3,21	4,61	3,91	4,85	5,66	4,58	3,13	2,82

Zdroj: SLDB 2011

Tabulka 4: Ekonomická aktivita obyvatel MČ Praha 11 v roce 2011 (podíl obyvatel podle aktivity na celkový počet obyvatel) (v %)

	Celkem	Cizinci	Cizinci z EU	Cizinci mimo EU	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko
Zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající	43,42	36,04	54,47	29,80	28,72	35,22	60,72	25,71
Pracující důchodci	4,74	0,34	0,50	0,29	0,18	0,29	0,18	0,78
Pracující studenti a učni	1,30	0,93	1,36	0,78	0,48	0,73	1,93	1,41
Ženy na mateřské dovolené	0,91	1,05	1,55	0,88	0,78	1,31	2,12	0,31
Nepracující důchodci	20,33	2,65	3,60	2,33	1,14	1,09	1,84	5,80
Ostatní s vlastním zdrojem obživy	1,51	2,02	1,67	2,14	2,29	2,25	2,12	2,04
Žáci, studenti, učni	10,61	8,95	4,40	10,49	7,71	12,27	4,88	14,89
Nezaměstnaní hledající první zaměstnání	0,61	0,89	0,12	1,15	1,75	0,73	0,18	0,63
Ostatní nezaměstnaní	2,97	2,56	2,17	2,69	3,25	1,82	1,66	1,72
V domácnosti, děti předškolního věku, ostatní závislé osoby	7,60	8,64	5,77	9,61	7,89	14,23	6,35	5,49
Nedefinováno	6,00	35,93	24,38	39,83	45,82	30,07	18,03	41,22

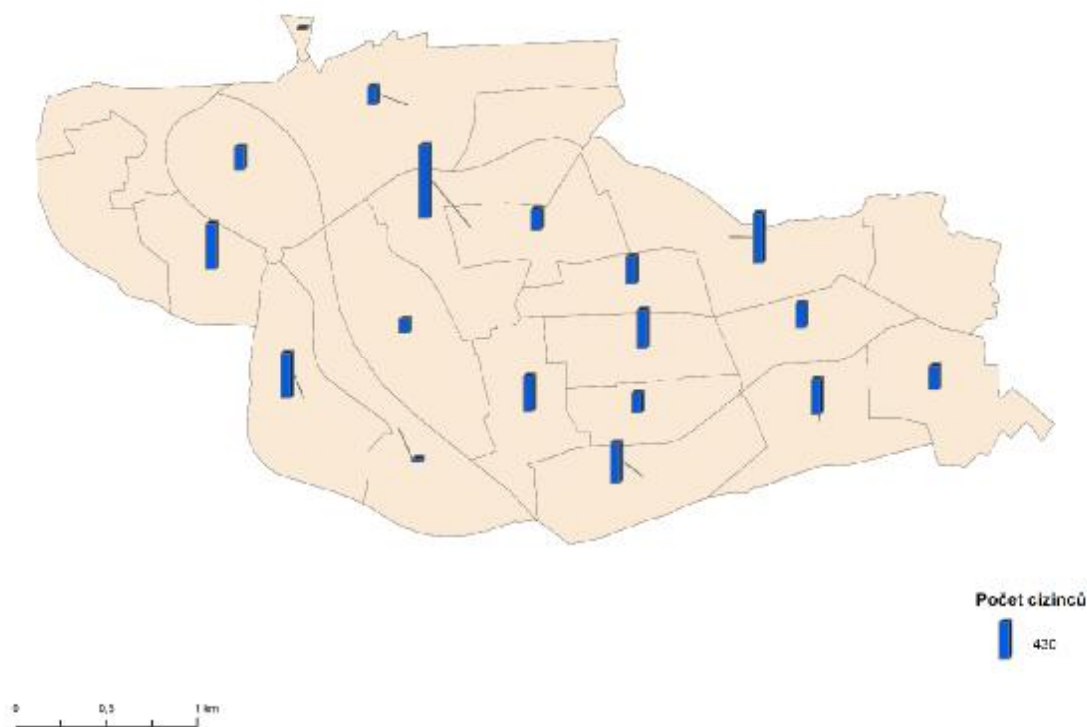
Zdroj: SLDB 2011

Celková nezaměstnanost cizinců je velmi podobná celé populaci, jen Ukrajinci mají lehce vyšší hodnoty a to i u nezaměstnaných hledajících první zaměstnání. Naopak relativně nižší hodnoty nezaměstnanosti mají Vietnamci, Rusové či Slováci. Největší podíl osob v domácnosti, dětí předškolního věku a ostatních závislých osob mají Vietnamci a naopak nižší je u cizinců z EU.

2.7 Rozmístění cizinců v rámci městské části

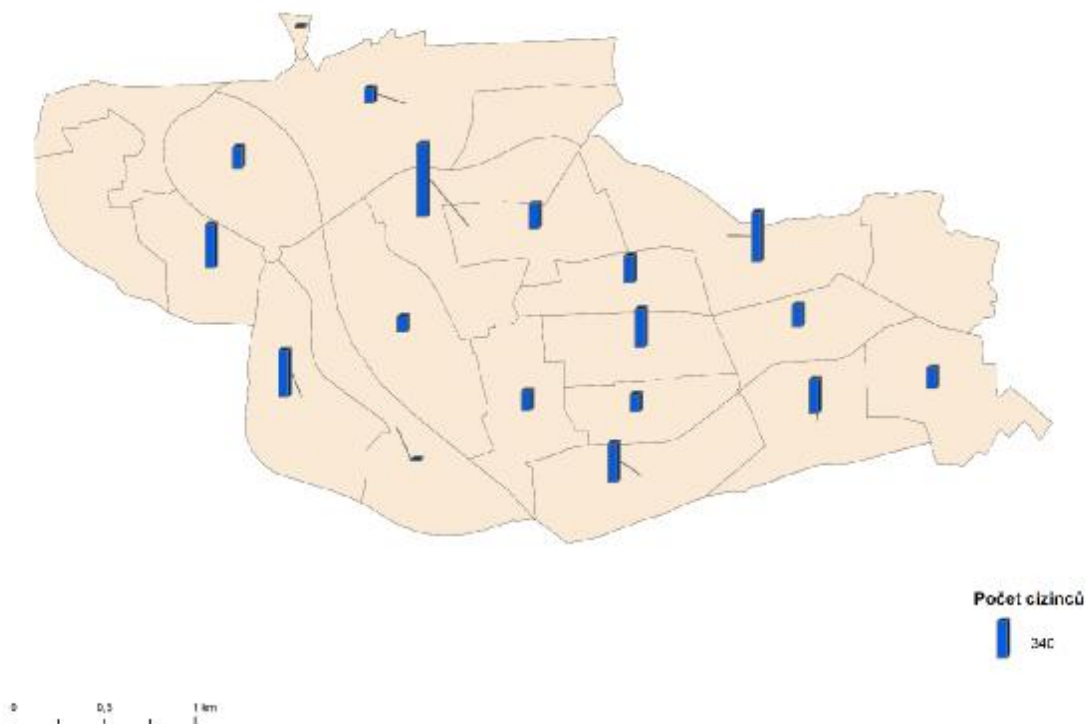
V městské části Praha 11 žilo v roce 2011 (podle údajů SLDB) 6 377 cizinců. Pro hodnocení jejich rozmístění v městské části sledujeme jejich zastoupení na populaci v malých územích, v našem případě v základních sídelních jednotkách (ZSJ). V městské části Praha 11 je celkem 20 ZSJ, které měly alespoň 3 obyvatele, v 18 z nich žil v roce 2011 alespoň jeden cizinec. Ve všech 18 žil alespoň jeden cizinec ze třetích zemí. 4 ZSJ mělo pak více jak 500 cizinců (1 ZSJ s více než 500 cizinci ze třetích zemí) a dalších 11 ZSJ mělo více než 200 cizinců (9 ZSJ s více než 200 cizinci ze třetích zemí). Nejvyšší počty cizinců byly koncentrovány v ZSJ Jižní Město-u tvrze (866 cizinců, z toho 683 mimo EU), v ZSJ Háje-střed (590, 462 mimo EU), ZSJ Jižní Město II-západ (543, 404 mimo EU) a ZSJ Jižní Město II-jih (535, 441 mimo EU). Všechny tyto ZSJ jsou však velmi lidnaté, a přes větší celkový počet zde cizinci netvoří příliš velký podíl obyvatel. Celkový počet cizinců v ZSJ MČ Praha 11 je ovlivněn především celkovou populační velikostí dané ZSJ (Obrázky 11 a 12).

Obrázek 11: Počet cizinců v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 12: Počet cizinců mimo EU v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

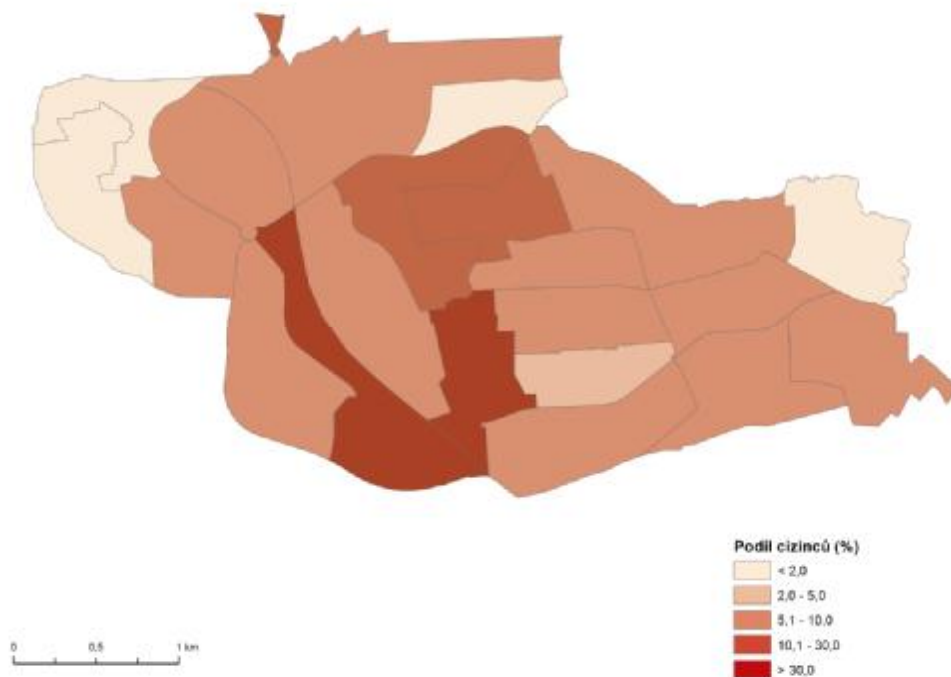

Zdroj: SLDB 2011

Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu městské části byl 8,4 %. Celkem 2 ZSJ měly více jak 30% podíl cizinců. Extrémní hodnota podílu cizinců na celkovém obyvatelstvu byla v ZSJ Chodov-u dálnice (74,1 %), jedná se však o málo lidnatou ZSJ s 43 cizinci. V lidnatější ZSJ Jižní Město-Metro Opatov byl 32,3% podíl cizinců, při absolutním počtu 423 cizinců (z toho 186 mimo EU). V ostatních ZSJ byl podíl cizinců nižší než 15 % (Obrázek 13). Ještě nižší podíl byl patrný u cizinců ze třetích zemí. Pouze v jedné ZSJ byl podíl cizinců mimo EU vyšší než 15 % (Obrázek 14). Jednalo se o již zmíněnou populačně malou ZSJ Chodov-u dálnice (podíl 29,3 %).

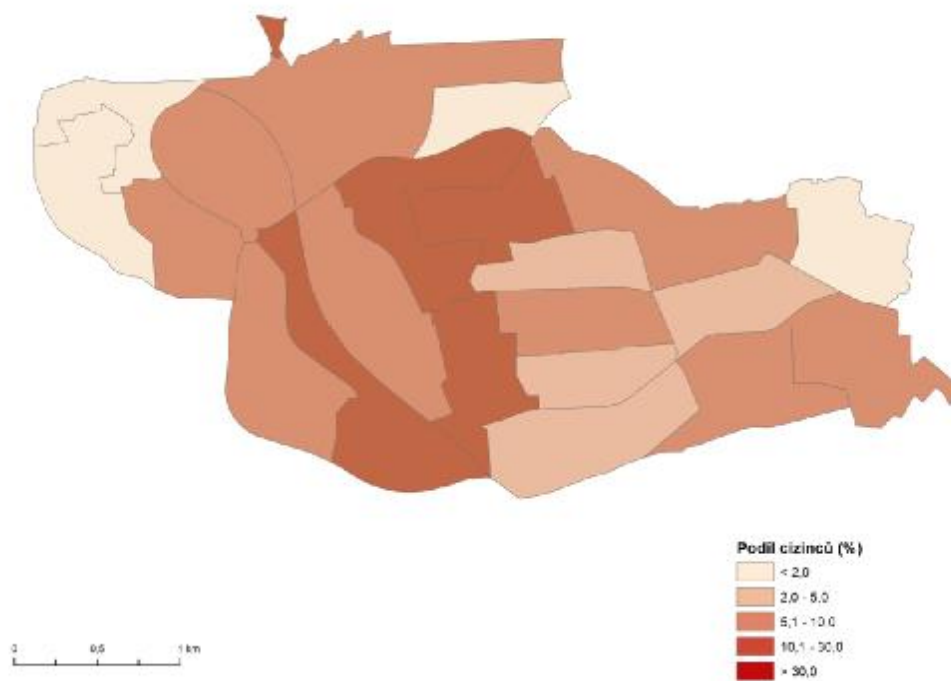
Dále nás zajímají místa, kde cizinci dosahují výrazně vyšší podíl na celkové populaci než je průměrná hodnota za celou městskou část. K tomu využíváme lokalizačního kvocientu, jehož hodnota poměří podíl cizinců na populaci dané ZSJ a podíl cizinců na celkové populaci městské části. Velmi vysoký lokalizační kvocient (L_q) s hodnotou nad 10 nebyl v žádném ZSJ (Obrázek 15). Vysoký L_q s hodnotou nad 3 byl ve dvou ZSJ. Jednalo se o již zmíněnou populačně malou ZSJ Chodov-u dálnice (8,8) a lidnatější ZSJ Jižní Město-Metro Opatov (3,8). Když budeme počítat pouze cizince ze třetích zemí, tak vysoký L_q s hodnotou nad 3 nalezneme pouze v malé ZSJ Chodov-u dálnice (4,7) (Obrázek 16).

Obrázek 13: Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

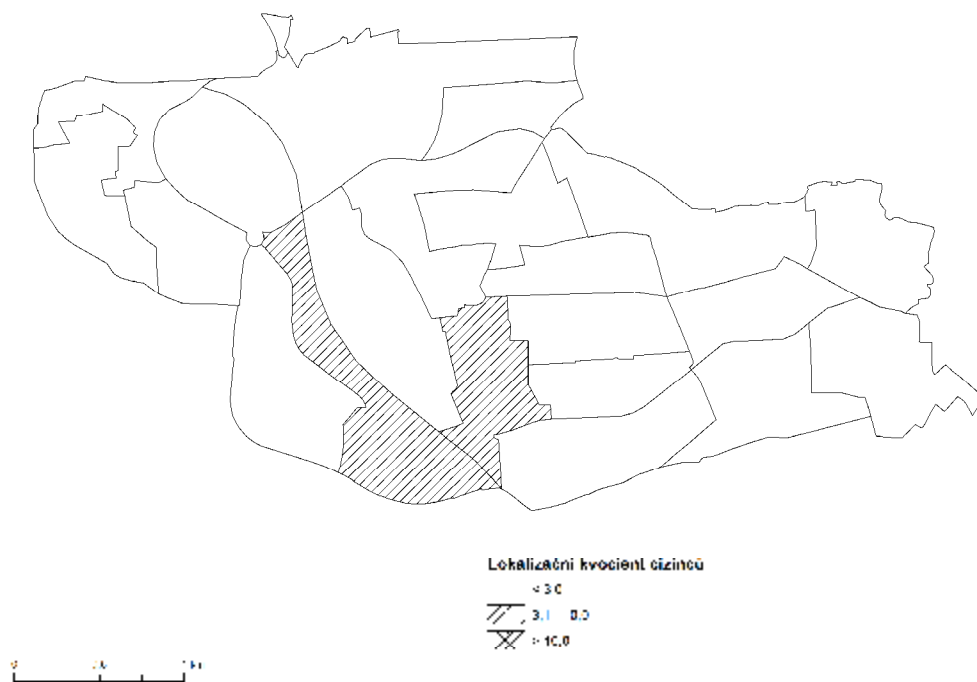
Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 14: Podíl cizinců mimo EU na celkovém obyvatelstvu v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

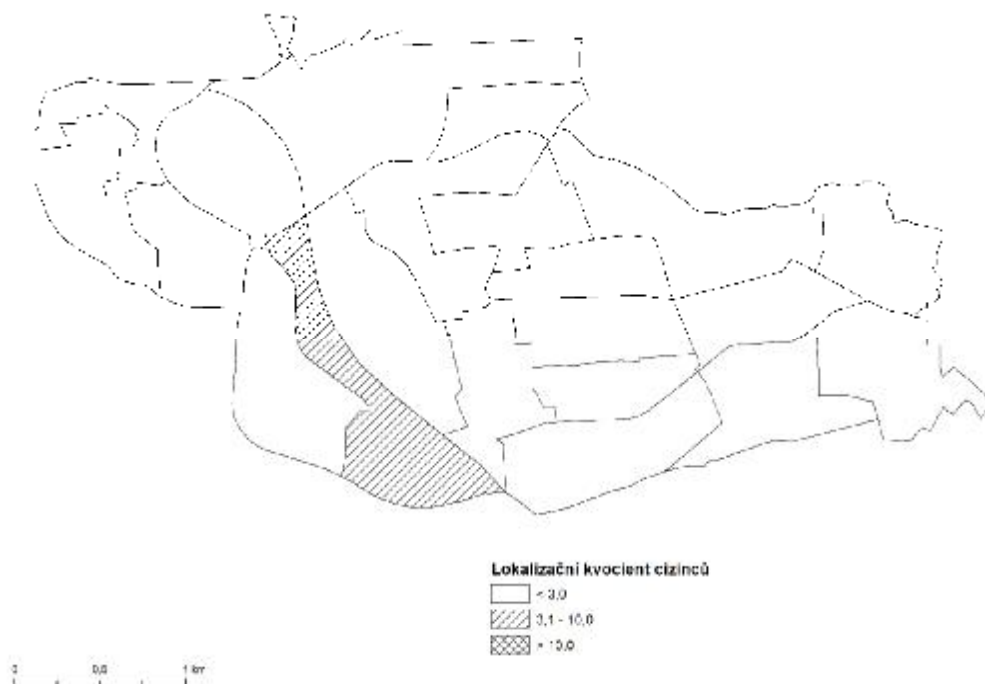
Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 15: Lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

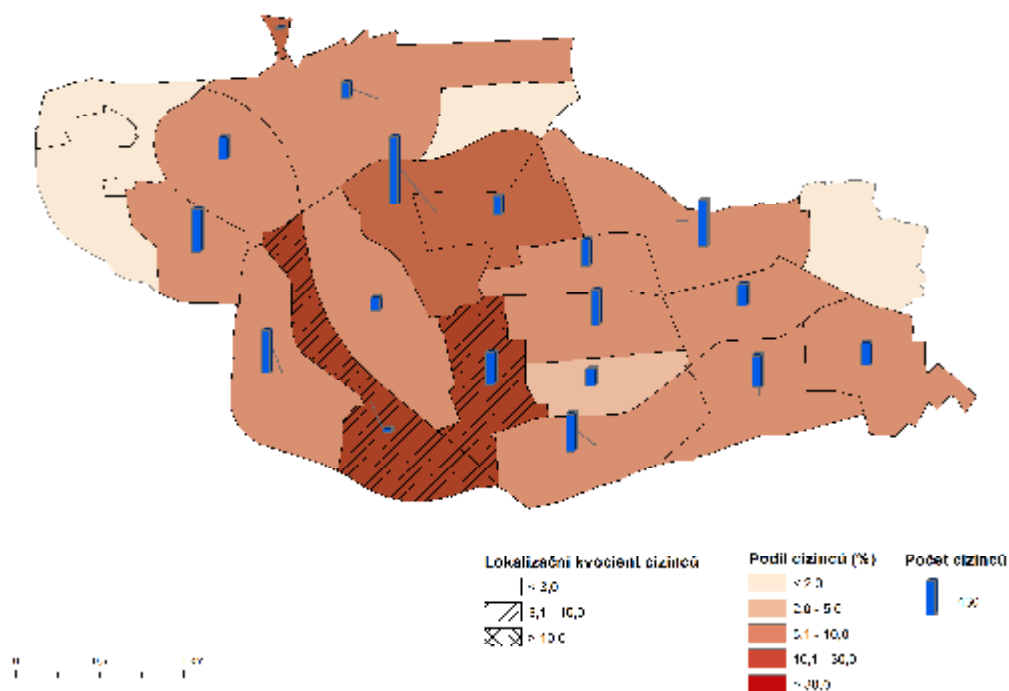
Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 16: Lokalizační kvocienty cizinců mimo EU v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

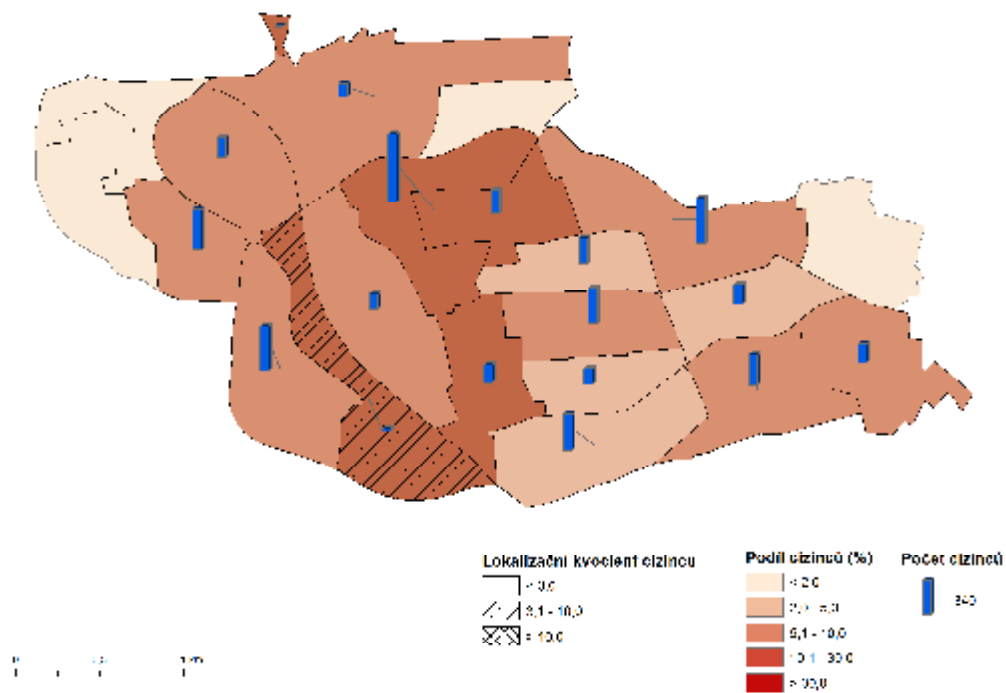
Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 17: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 18: Počty, podíly a lok. kvocienty cizinců mimo EU v ZSJ MČ Praha 11 v r. 2011

Zdroj: SLDB 2011

Obrázky 17 a 18 shrnující všechny výše diskutované perspektivy hodnocení rozmístění cizinců, tj. počet cizinců, jejich zastoupení na populaci a míru zastoupení oproti průměru městské části ukazují nerovnoměrnost rozmístění cizinců na území městské části Praha 11. Pro hodnocení nerovnoměrnosti rozmístění a rezidenční segregace využíváme dvě perspektivy. První hodnotí míru nerovnoměrnosti v prostorovém rozmístění a to při využití indexů segregace a odlišnosti. Index odlišnosti vyjadřuje podíl dané skupiny, který by se musel přemístit, aby dosáhla rovnoměrného zastoupení na celkové populaci. Index segregace zohledňuje populační váhu dané skupiny. Podle indexu segregace a odlišnosti je patrné, že cizinci jsou poměrně rovnoměrně rozmístěni po celém území městské části (Tabulka 5). Index segregace dosahuje pro cizince celkem 14,5 %, což je hluboce pod celopražským průměrem (28 %). Relativně vyšší koncentrace je patrná u Vietnamců, přesto nedosahuje úrovní, které jsou spojovány se segregací. Vyšší koncentrace je také v případě Rusů. Naopak nejnižší koncentraci vykazují Slováci, kdy se jejich rozmístění téměř rovná většinové populaci. Především díky Slovákům cizinci z EU celkově vykazují nižší prostorovou koncentraci než cizinci ze třetích zemí.

Tabulka 5: Indexy segregace a odlišnosti za ZSJ MČ Praha 11 v roce 2011 podle vybraných sociálních skupin

	Index odlišnosti (%)	Index segregace (%)
Cizinci - celkem	13,8	14,50
Cizinci z EU	19,32	19,74
Cizinci mimo EU	13,99	14,93
Podle státní příslušnosti		
Česko	1,37	13,93
Ukrajina	13,93	14,24
Vietnam	24,53	24,99
Slovensko	18,91	19,19
Rusko	20,33	20,50

Zdroj: vlastní výpočty

Druhý způsob hodnocení segregace se zaměřuje na identifikaci lokalit, v našem případě na úrovni ZSJ, kde se koncentruje větší množství cizinců dosahující tak vyšší podíl na celkové populaci s tím, že tento podíl výrazně převyšuje průměrnou hodnotu za celou městskou část. Používáme tedy tři základní typy ukazatelů zohledňující tři odlišné úhly pohledu na územní koncentraci: velikost populace, zastoupení (podíl) populace a nadprůměrný výskyt populace. U každého ukazatele rozlišujeme tři úrovně koncentrace: vysokou, střední a nízkou (blíže viz Sýkora a kol. 2015). Za vysoký podíl se považuje vyšší než 30% zastoupení skupiny v populaci (ROBzs), za střední úroveň pak v našich podmínkách považujeme vyšší než 10% zastoupení. Skupina je v lokalitě koncentrovaná, pokud se zde vyskytuje ve výrazně vyšším zastoupení, než je běžné (průměrné) pro území městské části. Místa vysoce nadprůměrného výskytu identifikujeme při použití lokalizačního kvocientu (LQOBzs), který měří poměr mezi podílem

obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě (ZSJ) (ROBzsj) vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve vyšší územní jednotce (MČ) (ROBmč). V případě trojnásobného a vyššího zastoupení považujeme koncentraci za střední a v případě desetinásobného a vyššího zastoupení považujeme koncentraci za vysokou. Vyšší úroveň zastoupení a vyšší podíl na celkové populaci může v případě populačně malých ZSJ představovat jen malý počet členů sociální skupiny (POBzsj). Aby bylo možné hovořit o koncentraci, měla by splňovat i minimální počet zástupců sociální skupiny. V našem prostředí považujeme alespoň 50 osob za střední a alespoň 200 osob za vysokou koncentraci (Tab. 6).

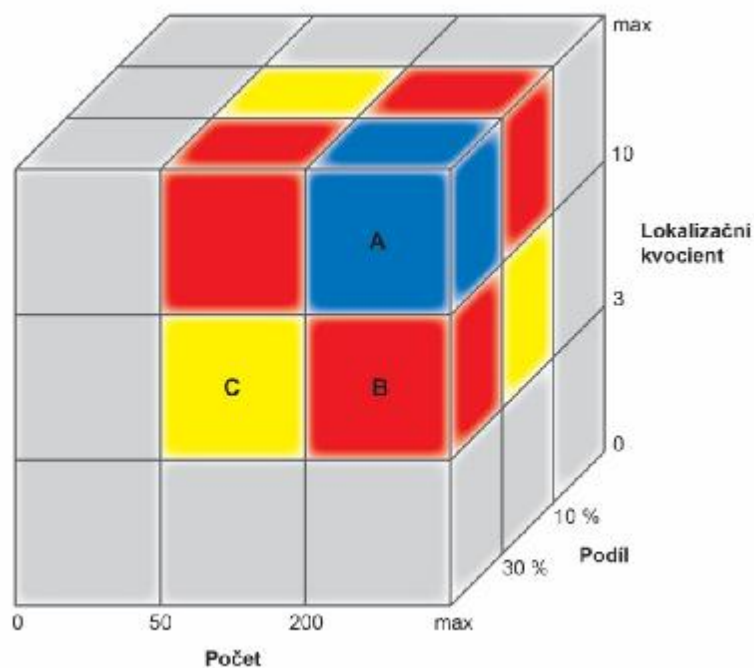
Aby územní jednotka byla považována za lokalitu koncentrace, musí ve všech třech ukazatelích splňovat vysokou nebo střední úroveň koncentrace. Lokality, které byť v jednom aspektu alespoň střední úroveň koncentrace nespĺňují, nepovažujeme za lokalitu koncentrace. Na základě kombinace tří ukazatelů rozdělíme územní jednotky (v našem případě ZSJ) na lokality s extrémní, vysokou, střední a nízkou úrovní koncentrace (Obrázek 19).

Tabulka 6: Úrovně koncentrace sociálních skupin

Úroveň koncentrace	Nízká	Střední	Vysoká
Nadprůměrný výskyt LQOBn	< 3	≥ 3	≥ 10
Podíl obyvatel ROBn	< 10 %	≥ 10%	≥ 30 %
Počet obyvatel POBn	< 50	≥ 50	≥ 200

Zdroj: Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015)

Obrázek 19: Typologie lokalit na základě úrovně koncentrace

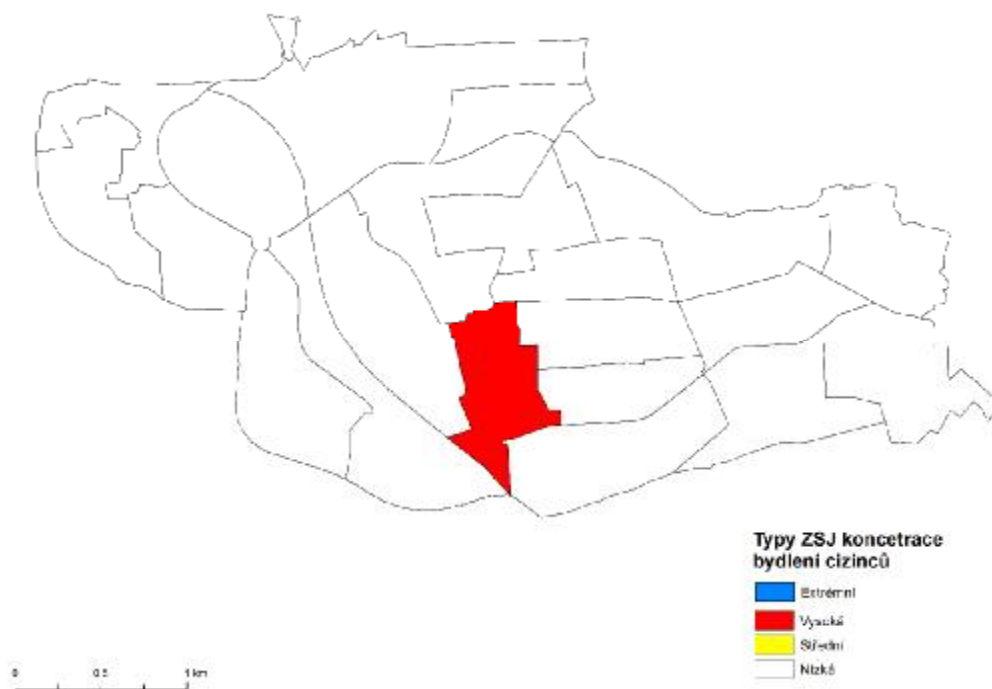

Zdroj: Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015)

S využitím metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015) a při využití výše uvedených ukazatelů, tj. počtu, podílu a lokalizačního kvocientu cizinců jsme identifikovali lokality koncentrace cizinců v městské části Praha 11 a to na úrovni základních sídelních jednotek (ZSJ). V roce 2011 bylo v MČ Praha 11 celkem 18 ZSJ, kde převažovala alespoň 1 střední úroveň koncentrace cizinců (Tabulky 7 a 8). Alespoň 1 vysokou úroveň koncentrace cizinců mělo celkem 16 ZSJ, což bylo způsobeno především výskytem populačně velkých ZSJ s velkým absolutním počtem cizinců. Při celkovém hodnocení byla v MČ Praze 11 s pomocí analýzy tří ukazatelů (počet cizinců, podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel a lokalizační kvocient) nalezena pouze 1 lokalita, kterou můžeme považovat za oblast s vysokou koncentrací cizinců – tedy, že zde byly alespoň 2 vysoké hodnoty úrovně koncentrace. Jedná se o ZSJ Jižní Město-Metro Opatov, kde bylo sečteno na 423 cizinců (cca 1/3 všech obyvatel ZSJ), z toho 161 Slováků, 77 Filipínců (ty jsou lokalizovaní pouze v této ZSJ ze všech ZSJ MČ Praha 11), 38 Vietnamců, 36 Ukrajinců a 25 Bulharů.

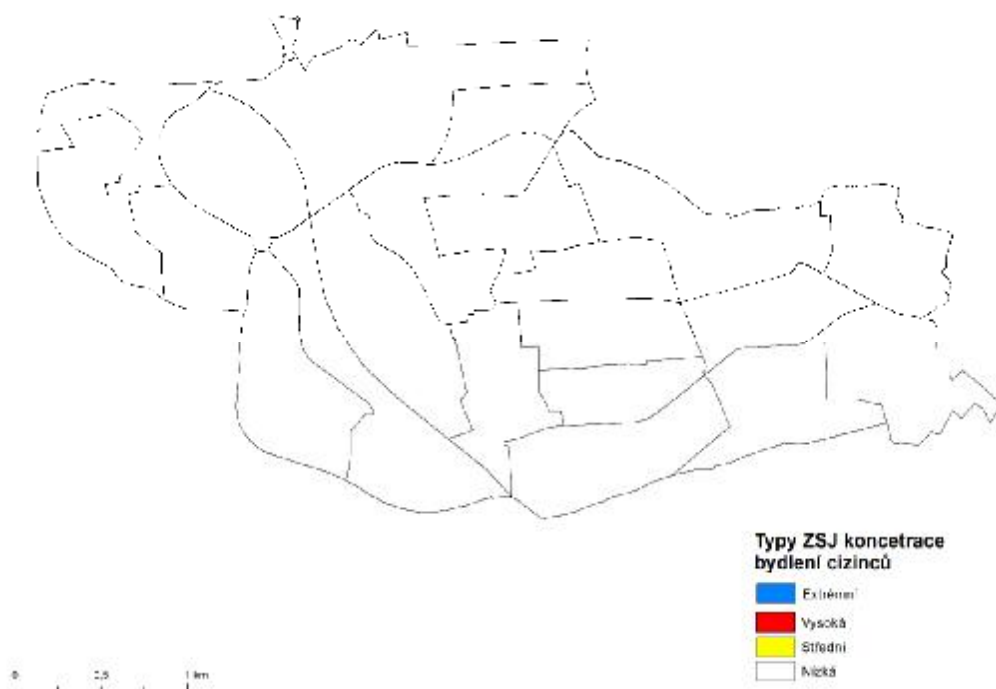
V dalších ZSJ byl sice vysoký podíl cizinců a vysoký lokalizační kvocient, ale při celkově nízkém počtu cizinců a obyvatel. V dalších ZSJ byl sice vysoký počet cizinců, ale jednalo se o populačně velké ZSJ, s nižším podílem cizinců na celkové populaci. Žádná ZSJ nevykazovala hodnoty pro extrémní ani střední koncentraci cizinců. Kromě ZSJ Jižní Město-Metro Opatov je v dalších ZSJ koncentrace cizinců nízká (Obrázek 20). Navíc je v této ZSJ poměrně hodně cizinců ze států EU (44 % ze všech cizinců). Když budeme pracovat pouze s cizinci ze třetích zemí, tak nenalezneme žádnou ZSJ s extrémní, vysokou či střední koncentrací cizinců (Obrázek 21).

Obrázek 20: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 11 v roce 2011

Zdroj: vlastní výpočty

Obrázek 21: ZSJ podle typů koncentrace cizinců mimo EU v MČ Praha 11 v roce 2011

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 7: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců v MČ Praha 11 v roce 2011

ZSJ název	ZSJ kód	Nadprůměrný výskyt LOOBn	Podíl obyvatel ROBn	Počet obyvatel POBn	Koncentrace KONCn
Chodov-u dálnice	3159660	8,81	74,14	43	D Nízká
Jižní Město-Metro Opatov	1282610	3,84	32,29	423	B Vysoká
Spořilov-u Chodovce	1280070	1,78	14,95	16	D Nízká
Chodov-východ	1282280	1,58	13,29	246	D Nízká
Jižní Město-u tvrze	3159580	1,57	13,20	866	D Nízká
Jižní Město-Opatov-sever	3060960	1,16	9,77	458	D Nízká
Háje-střed	1282360	1,03	8,68	590	D Nízká
Jižní Město II-západ	1282950	1,01	8,49	543	D Nízká
Jižní Město II-sever	3061180	1,00	8,43	273	D Nízká
Jižní Město II-jih	1282870	0,99	8,33	535	D Nízká
Chodovec	1282100	0,99	8,30	207	D Nízká
Chodov-západ	1282790	0,97	8,18	162	D Nízká
Jižní Město-Háje-jih	3060610	0,91	7,67	410	D Nízká
Milíčov	1282520	0,89	7,48	279	D Nízká
Jižní Město-Nad Šeberovem	3060700	0,69	5,77	475	D Nízká
Jižní Město-Litochleby	3061000	0,67	5,67	326	D Nízká

Jižní Město-Háje	3060530	0,65	5,46	291	D Nízká
Jižní Město-Opatov-střed	3060880	0,51	4,30	234	D Nízká
Horní Roztyly	1280150	0,00	0,00	0	
U Košíkovského potoka	3068350	0,00	0,00	0	
Hostivařská pláž	1282440	0,00	0,00	0	
U Horních Roztyl	3157700	0,00	0,00	0	

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty

Tabulka 8: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců mimo EU v MČ Praha 11 v roce 2011

ZSJ název	ZSJ kód	Nadprůměrný výskyt LOOBn	Podíl obyvatel ROBn	Počet obyvatel POBn	Koncentrac e KONCn
Chodov-u dálnice	3068350	4,66	29,31	17	D Nízká
Jižní Město-Metro Opatov	1282360	2,26	14,20	186	D Nízká
Chodov-východ	1282280	2,01	12,64	234	D Nízká
Spořilov-u Chodovce	3159660	1,93	12,15	13	D Nízká
Jižní Město-u tvrze	1280150	1,65	10,41	683	D Nízká
Jižní Město-Opatov-sever	3060700	1,22	7,66	359	D Nízká
Chodov-západ	1282950	1,16	7,27	144	D Nízká
Jižní Město II-jih	3061180	1,09	6,86	441	D Nízká
Háje-střed	3159580	1,08	6,79	462	D Nízká
Jižní Město II-západ	1282870	1,00	6,31	404	D Nízká
Jižní Město II-sever	3060530	0,97	6,08	197	D Nízká
Jižní Město-Háje-jih	1282790	0,93	5,86	313	D Nízká
Chodovec	1280070	0,86	5,41	135	D Nízká
Milíčov	3060960	0,83	5,23	195	D Nízká
Jižní Město-Nad Šeberovem	3060610	0,70	4,39	361	D Nízká
Jižní Město-Litochleby	3061000	0,69	4,37	251	D Nízká
Jižní Město-Háje	1282100	0,61	3,86	206	D Nízká
Jižní Město-Opatov-střed	1282520	0,48	3,01	164	D Nízká
Horní Roztyly	1282610	0,00	0,00	0	
U Košíkovského potoka	3060880	0,00	0,00	0	
Hostivařská pláž	1282440	0,00	0,00	0	
U Horních Roztyl	3157700	0,00	0,00	0	

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty

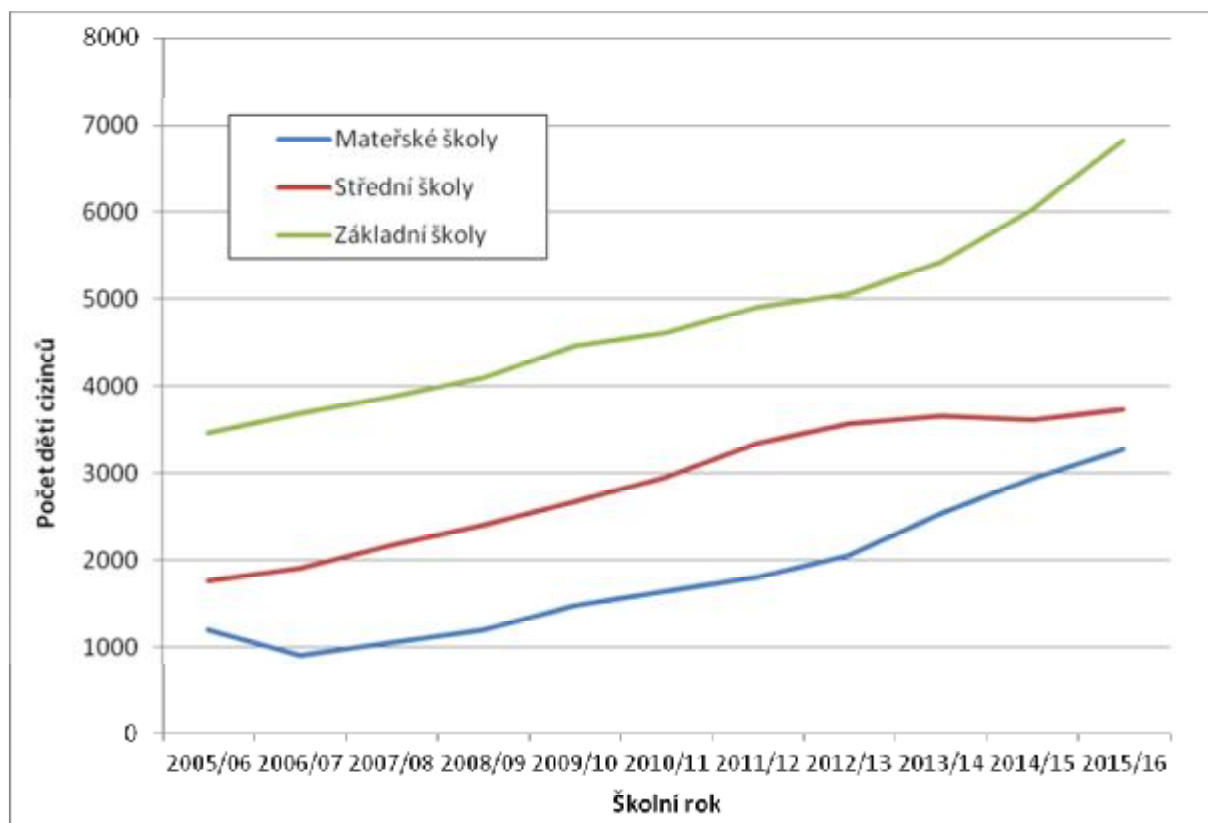
2.8 Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 11

Za žáka cizince je považován žák, jehož rodiče mají jiné občanství než občanství České republiky. Vývoj počtu dětí cizinců je pochopitelně silně ovlivněn vývojem počtu cizinců. Podobně jako v Praze narůstá počet cizinců, roste zde také počet dětí cizinců navštěvující všechny typy školních zařízení (Obrázek 22).

Dynamika nárůstu je u dětí cizinců dokonce vyšší než u celkového počtu cizinců. Zatímco mezi lety 2005 a 2015 se počet cizinců v Praze zvýšil o 90 %, počet dětí cizinců se zvýšil mezi školními roky 2005/06 a 2015/16 o 115 %. V této době nejvíce narostl počet dětí cizinců navštěvující mateřskou školu (o 172 %). Relativně nejméně pak vzrostl u dětí navštěvující školu základní (97 %), průměrný růst dosahovaly školy střední (112 %).

Celkový počet dětí cizinců byl ve školním roce 2015/16 na všech typech škol v Praze 13 828 žáků cizinců. Jedná se o 7,0 % z celkového počtu dětí navštěvující pražské školy. Je tedy vidět, že podíl cizinců na celkové populaci je vyšší (13,5 %), což je dáno především typem ekonomické migrace, kdy se do Prahy stěhují především ekonomicky aktivní muži. S postupným usazováním cizinců v české společnosti ovšem do budoucna pravděpodobně můžeme očekávat dynamičtější růst počtu dětí cizinců. Mezi jednotlivými typy škol jsou spíše malé rozdíly. Největší podíl dětí cizinců na celkovém počtu žáků je na školách základních (7,7 %), na mateřských školách jde o 7,3 %, nejmenší podíl je pak na školách středních (6,3 %).

Obrázek 22: Vývoj počtu dětí cizinců podle jednotlivých typů škol v Praze ve školních rocích 2005/06 až 2015/16

Zdroj: MŠMT

Struktura dětí cizinců na pražských školách přibližně odpovídá struktuře cizinců v populaci (Tabulka 9). Ve školním roce 2014/15 byly na pražských školách nejvíce zastoupeny děti z Ukrajiny, dále Ruska, Vietnamu a Slovenska. Oproti zastoupení cizinců v populaci je na pražských školách především více dětí z Vietnamu. Relativně více dětí je také z Ruska či z Ukrajiny. Relativně méně je naopak dětí ze Slovenska a ostatních států. Struktura dětí cizinců se prakticky neliší podle jednotlivých typů škol. Za zmínku stojí pouze relativně vyšší podíl občanů Ruska na mateřských (18,7 %) a středních školách (19,3 %) oproti školám základním (13,7 %). Přibližně 29 % ze všech dětí cizinců navštěvující pražské školy byla ze států EU. Jde tedy opět o přibližně stejný podíl jakých podíl cizinců z EU na celkovém počtu cizinců.

Tabulka 9: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v Praze ve školním roce 2014/15

	Počet žáků cizinců - celkem	Počet žáků cizinců z Ukrajiny	Počet žáků cizinců ze Slovenska	Počet žáků cizinců z Ruska	Počet žáků cizinců z Vietnamu	Počet žáků cizinců z ostatních států mimo ČR
MŠ	2942	858	407	549	309	819
ZŠ	6022	1915	798	827	796	1686
SŠ	3614	1093	405	699	535	881
<i>Celkem</i>	<i>12577</i>	<i>3866</i>	<i>1610</i>	<i>2075</i>	<i>1640</i>	<i>3386</i>
<i>Podíl na počtu dětí cizinců (%)</i>	<i>100</i>	<i>30,7</i>	<i>12,8</i>	<i>16,5</i>	<i>13</i>	<i>27</i>
<i>Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu k 31. 12. 2014 (%)</i>	<i>100</i>	<i>27,4</i>	<i>15,8</i>	<i>12,7</i>	<i>6,8</i>	<i>37,4</i>

Zdroj: MŠMT

Podrobnější data o počtech cizinců na úrovni městských částí nejsou zveřejňována. Podle údajů získaných z odboru školství a kultury ÚMČ Praha 11 v září roku 2016 navštěvovalo veřejné mateřské a základní školy v MČ celkem 618 dětí cizinců (z toho 487 ze třetích zemí) z celkového počtu 8 602 dětí. Podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí navštěvující tyto školská zařízení v MČ Praha 11 je 7,2 % a je prakticky na úrovni celopražského průměru (7,4 %) (Tabulka 10). Vyšší je podíl dětí cizinců na základních školách oproti školám mateřským. Je patrné, že také v MČ Praha 11 je podíl dětí cizinců nižší, než je celkový podíl cizinců v populaci.

Podle údajů z odboru školství a kultury ÚMČ Praha 11 se v současné době v MČ Praha 11 vyskytuje 16 mateřských škol a 9 škol základních. Drtivá většina z nich měla alespoň jednoho žáka cizince (Tabulka 11) a cizince ze třetích zemí (Tabulka 12). Žádní cizinci nebyli zaznamenáni pouze ve třech mateřských školkách. Koncentrace cizinců na některé ze škol v MČ Praha 11 ovšem není vůbec silná. V žádné základní či mateřské škole nepřesáhl podíl dětí cizinců více než 30 %. U základních škol dokonce ani celkový podíl nikde nepřesáhl hranici 10 %. Všechny základní školy mají prakticky vyrovnaný podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí.

Podíl se pohybuje v rozmezí od 4,7 do 9,2 % v případě všech cizinců a 4,7 až 8,3 % v případě dětí cizinců z třetích zemí.

Tabulka 10: Počet a podíl žáků cizinců podle ve školních zařízeních v MČ Praha 11 ve školním roce 2015/16

	Počet žáků - celkem	Počet žáků cizinců	Počet žáků cizinců mimo EU	Podíl žáků cizinců na celkový počet žáků (%)	Podíl žáků cizinců mimo EU na celkový počet žáků (%)
MŠ	2 751	187	134	6,8	4,9
ZŠ	5 851	431	353	7,4	6,0
<i>Celkem</i>	<i>8 602</i>	<i>618</i>	<i>487</i>	<i>7,2</i>	<i>5,7</i>

Zdroj: Odbor školství a kultury ÚMČ Praha 11; vlastní zpracování

Tabulka 11: Počet škol podle podílu žáků cizinců v MČ Praha 11 ve školním roce 2015/16

	Počet škol - celkem	Počet škol s dětmi cizinců	Počet škol s podílem dětí cizinců větším než 30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců mezi 10 -30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců menším než 10 %
MŠ	16	13	0	5	8
ZŠ	9	9	0	0	9
<i>Celkem</i>	<i>25</i>	<i>22</i>	<i>0</i>	<i>5</i>	<i>17</i>

Zdroj: Odbor školství a kultury ÚMČ Praha 11; vlastní zpracování

Tabulka 12: Počet škol podle podílu žáků cizinců z třetích zemí v MČ Praha 11 ve školním roce 2015/16

	Počet škol - celkem	Počet škol s dětmi cizinců	Počet škol s podílem dětí cizinců větším než 30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců mezi 10 -30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců menším než 10 %
MŠ	16	12	0	2	10
ZŠ	9	0	0	0	9
<i>Celkem</i>	<i>25</i>	<i>12</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>19</i>

Zdroj: Odbor školství a kultury ÚMČ Praha 11; vlastní zpracování

Pouze v pěti mateřských školách je podíl dětí cizinců na celkovém počtu mezi 10 až 30 %. Většina těchto škol má nicméně podíl jen mírně nad 10 %. Největší podíl byl zaznamenán v MŠ u ZŠ Chodov (17 %) a MŠ v ulici Mírového hnutí (15 %). V těchto dvou mateřských školách také nalezneme podíl dětí cizinců ze třetích zemí vyšší než 10 %. Celkově jsou podíly dětí cizinců ze třetích zemí nižší ve všech mateřských a základních školách. Je tedy patrné, že v MČ

Praha 11 nedochází ke vzniku segregovaných škol, kde by docházelo k nadměrné koncentraci dětí cizinců, ale naopak k poměrně rovnoměrné distribuci dětí cizinců.

Struktura žáků cizinců je v MČ Praha 11 obdobná jako v celé Praze a velmi se podobá struktuře všech cizinců v MČ Praha 11 (Tabulka 13). Stejně jako v celé Praze převažují i zde cizinci z Ukrajiny, Vietnamu, států EU (především Slovenska) a Ruska. Oproti situaci z celé Prahy je relativně méně dětí cizinců z Ruska a naopak vyšší podíl dětí cizinců z Vietnamu.

Tabulka 13: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v MČ Praha 11 ve školním roce 2015/16

	Počet žáků cizinců - celkem	Počet žáků cizinců ze států EU	Počet žáků cizinců z Ukrajiny	Počet žáků cizinců z Vietnamu	Počet žáků cizinců z Ruska	Počet žáků cizinců z ostatních států
MŠ	187	53	46	43	16	29
ZŠ	431	78	138	121	35	59
<i>Celkem</i>	<i>618</i>	<i>131</i>	<i>184</i>	<i>164</i>	<i>51</i>	<i>88</i>
<i>Podíl na počtu dětí cizinců (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>21,2</i>	<i>29,8</i>	<i>26,5</i>	<i>8,3</i>	<i>14,2</i>

Zdroj: Odbor školství a kultury ÚMČ Praha 11; vlastní zpracování

3 Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců

Cílem této části je prezentovat rizika/problémy a zároveň potenciály/pozitivní stránky soužití vnímané klíčovými informátory z řad politické reprezentace a administrativy městské části, Policie, školských zařízení, vládních a nevládních neziskových organizací pracujících s cizinci, migrantských sdružení a dalších. Analýza vychází z informací získaných v rámci focus group s klíčovými aktéry, která se konala 7. září 2016 na úřadu Městské části Praha 11. Z focus group byl vypracován přehled témat, jež se dále ověřovaly a doplňovaly v hloubkových polostrukturovaných rozhovorech s klíčovými informátory (viz seznam informátorů v Příloze 2). Prezentované informace vyjadřují zkušenosti, názory a představy z jednotlivých institucí, respektive jejich zástupců. Vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu nebylo možné vnímaný stav ověřovat. Analýzu jsme dále rozšířili o rizika a potenciály vnímané obyvateli v lokalitách Chodova, kde jsme šetřili každodenní soužití (blíže viz kapitola 4).

Členění kapitoly reflektuje tři hlavní tematické oblasti, k nimž se vztahovaly vnímaná rizika a potenciály v MČ Praha 11. V první části se věnujeme rizikům a potenciálům v soužití v každodenním životě v místech bydliště a sousedství. Za druhé diskutujeme vnímaná rizika a potenciály týkající se interakce a integrace v místních školách. Za třetí se zabýváme riziky a potenciály, které se váží k institucím, jež svojí činností ovlivňují soužití mezi majoritou a cizinci a integraci cizinců.

3.1 Rizika a potenciály v každodenním soužití na úrovni bydliště a sousedství

V této části jsou představeny náhledy a zkušenosti majoritní populace se soužitím v místě bydliště a sousedství, které jsou doplněny informacemi získanými od institucionálních aktérů. Hlavní rizika a potenciály zahrnují oblast sociálních vztahů a obecných postojů k cizincům. Obsahují témata jako zkušenosti se sousedy, otevřenost vůči cizincům, vnímaný vliv cizinců na proměnu lokality nebo hodnocení míst spojovaných s cizinci.

3.1.1 Rizika a problémy v soužití na úrovni bydliště a sousedství

Porušování pravidel dobrého soužití cizinci

Někteří představitelé institucí a obyvatelé si v souvislosti s cizinci stěžovali na porušování pravidel dobrého soužití. Jednalo se o témata porušování nočního klidu nebo nakládání s odpadem („do recyklovaného odpadu odkládají všechno“). Stížnosti byly artikulovány zejména v souvislosti s Ukrajinci a soužitím na úrovni bytových domů, a to v souvislosti s hlukem a nevhodným chováním (večírky, opilost, obtěžování žen). Některé problémy spojovali s přeplněností bytů. U Vietnamců se problémy ve dvou případech týkaly výroby drog v bytech a neplacení nájmu a hluku. Problémy někdy zhoršovali jazykové bariéry a obtíže v komunikaci s cizinci. Cizinci nicméně nenarušují sousedské soužití výrazněji než etničtí Češi. Podle vyjádření městské policie přestupky jako drobné krádeže, opilost a rušení nočního klidu se spíše objevují v okolí metra Opatov a ubytovny Sandra, než na úrovni domů a bytů.

Problematická místa spojovaná s cizinci

Jako problematická místa byly vnímány ubytovna Sandra a metro Opatov. V ubytovně žijí podle Městské policie (MP) cizinci především z Ukrajiny, Bulharska a Rumunska, často pracovníci v odvětví stavebnictví (tzv. sezónní dělníci, kteří jsou zaměstnáváni pracovními agenturami). Na ubytovnu si podle představitelů ÚMČ Praha 11 stěžují lidé z okolí. Je spojena s hlukem, rušením nočního klidu, popíjením alkoholu, výtržnostmi nebo častými sebevraždami. MP sice na ubytovnu jezdí často, situace se nicméně trochu uklidnila, protože na ubytovně bydlí méně sezónních dělníků. Na ubytovnu v nedávné době několikrát přijeli také zástupci Diakonie ČCE, která poskytuje sociální poradenství zejména občanům Rumunska a Bulharska, a to kvůli nevyplácení mezd pracovníkům najatým pracovní agenturou, která zároveň poskytuje ubytování v Sandře. V okolí metra Opatov dochází ke koncentraci zahraničních pracovníků, které odvázejí autobusy za prací. Byly zmíněny drobné přestupky v důsledku popíjení alkoholu: „Na Opatov často vyjíždíme kvůli potyčkám, které mají ale cizinci zejména mezi sebou. Poperou se třeba Rumuni s Bulhary, opijí se a hulákají“ (Městské policie Praha 11). Podle MP je problematická také Cigánkova ulice, kde sídlí OAMP Ministerstva vnitra ČR – dochází zde k drobným přestupkům zejména v oblasti dopravy (špatné parkování).

Xenofobie u části obyvatel, menší přijetí cizinců zejména u lidí nad 60 let

Nedůvěra, strach a nepříjemné pocity z cizinců se objevily u části dotazovaných, se kterými jsme vedli rozhovory na Chodově. Nebyly ovšem dominantní perspektivou vnímání soužití s cizinci. Dotazovaní často refleктоvali svojí uzavřenost a omlouvali ji. Starší lidé nicméně nezdědka vnímali, že v lokalitě je cizinců vysoký počet a jejich výpovědi byly více nepřátelské. Velmi špatně byli v rozhovorech hodnoceni imigranti z Ruska z důvodu „arogantnosti“ a „agresivity“. Velmi negativně respondenti také vnímali muslimy. Na rozdíl od Rusů se ovšem v argumentaci obraceli na mediální zprávy, které je k negativnímu postoji přivedly. Obavy z cizinců byly často spojeny s očekávanou vlastní kulturní marginalizací (nutností přizpůsobit se cizincům) v případě příliš otevřeného nebo benevolentního přístupu. Cizinci byli v tomto případě přijati pouze, když se podobali, resp. přizpůsobili, většinové společnosti (zvládali jazyk, byli přizpůsobiví, osvojili si zvyky a hodnoty).

3.1.2 Potenciály a pozitivní stránky v soužití na úrovni bydliště a sousedství

Neexistence vysokých rezidenčních koncentrací cizinců kolem nichž by se soustředily problémy

V městské části (podrobně zmapován Chodov) nejsou vysoké rezidenční koncentrace cizinců na úrovni bloků, ulic nebo domů. Ačkoliv v některých ulicích (Ledvinova, Zimákova) a sousedstvích (Starý Chodov) cizinci ve vyšší míře kupují byty nebo rodinné domy, není zde míra koncentrace natolik vysoká, aby se tato místa dala označit jako segregovaná. V rozhovorech s obyvateli Chodova byla tato místa jen obtížně identifikována, protože většina místních je nepovažovala za problematická. Ani představitelé institucí, pokud o některých věděli, nevnímali tyto drobné rezidenční koncentrace jako významně narušující soužití obyvatel. Někteří obyvatelé naopak zdůrazňovali přínos stěhování Vietnamců do lokality kvůli rekonstrukcím domů.

Zpravidla dobré sousedské soužití, případy bližších vztahů s cizinci

Téměř všichni dotazovaní uvedli, že soužití s cizinci v lokalitě Chodov je dobré nebo se nevymyká obecnému standardu. Zejména Vietnamci byli vnímáni obyvateli městské části jako velmi dobrá imigrantská skupina, byli označováni jako pracovití, úslužní a slušní a jejich děti jako pilné. Řada dotazovaných dokonce byla otevřena bližšímu kontaktu s cizinci a jejich kulturou (kuchyně, folklór) s cílem lépe je poznat. Rozhovory s obyvateli ukázaly řadu pozitivních zkušeností obyvatel se svými sousedy původem ze zahraničí, například vzhledem k slušné komunikaci nebo otevřenosti cizinců na úrovni bydliště. Několik dotazovaných uvedlo, že se s cizinci díky pravidelnému setkávání v bytovém domě, restauračních zařízeních a jinde v okolí domu, dobře znají. Jedna dotazovaná byla například pozvaná na vietnamskou svatbu, další dotazovaný žil s Vietnamkou, jiný dotazovaný se například seznámil s ukrajinskými štamgasty v místním baru. Ačkoliv se nejvíce kamarádkých vztahů s cizinci objevovalo v případě dětí, kamarádké vztahy nebyly tedy výjimkou ani u dospělých.

Spíše pozitivně vnímaný vliv cizinců na lokalitu Chodov

Cizinci nebyli vnímáni jako podstatní aktéři v proměně lokality. Pokud ano, spíše byly zdůrazňovány pozitiva spojená s jejich přítomností jako večerky, rekonstrukce domů, asijská kuchyně, kulturní zpestření, apod. Ani vliv na pracovní trh a zaměstnanost nebyl hodnocen negativně. Řada dotazovaných naopak zmiňovala ekonomické přínosy Vietnamců a Ukrajinců. Cizinci ani nebyli v rozhovorech spojováni s kriminalitou. Také zástupci Policie MČ Praha 11 uvedli, že cizinci páchají v podstatě stejný počet přestupků jako čeští občané. Nejčastěji se dopouštějí dopravních přestupků (zejména v okolí OAMP Ministerstva vnitra ČR v Cigánkově ulici na Chodově, kde nejčastěji parkují v místech, která nejsou určena pro parkování. Obecně je tedy kriminalita cizinců (s výjimkou okolí ubytovny Sandra a metra Opatov) nízká.

3.2 Rizika a potenciály interakce a integrace v místních školách

V této části jsou představeny rizika a potenciály v oblasti soužití na základních školách v MČ Praha 11. Analýza vychází z rozhovorů s institucionálními aktéry a zároveň terénního výzkumu na školách ZŠ Donovalská, ZŠ K Milíčovu a ZŠ Mikulova (viz kapitola 4.2). Rizika a potenciály se týkají sociálních vztahů na školách, tj. izolace nebo naopak dobrého začlenění dětí a jejich rodin, a zároveň podmínek a překážek zejména v oblasti jazykové výuky a jazykové přípravy dětí cizinců na studium.

3.2.1 Rizika a problémy interakce a integrace v místních školách

Nedostatečná a zhoršující se znalost českého jazyka při nástupu do ZŠ

V současné době do škol přicházejí děti (i starší), které česky nehovoří. Jedná se o trend, který popisují všichni oslovení zástupci základních škol. Často jsou to děti z Ukrajiny, ale i Vietnamu: „Otcové, kteří zde pracují, si sem berou celé rodiny ... není to jen případ Vietnamu, typicky to platí třeba pro Ukrajinu ... nyní se stěhují sem, neumí česky a tím se dostáváme jakoby na začátek ... vietnamští muži přivázejí ženy z Vietnamu, takže zde máme znovu velký počet Vietnamců, kteří neumějí česky.“ (ZŠ Ke Kateřinkám). Někteří představitelé škol zmiňovali v této souvislosti nedostatek přípravných tříd: „Jedna třída pro 15 dětí je málo, začíná to být problém, protože starších dětí, které vůbec nehovoří, přibývá. Snažíme se je někam zařadit, ale je to pro školu komplikace a velmi obtížné.“ (ZŠ k Milíčovu). Samotné děti na základních školách nicméně tento problém v rozhovorech nevnímaly jako zásadní, se všemi dětmi se nějak dorozuměly. Uváděly, že někteří jejich spolužáci sice neuměli dříve příliš

dobře česky, ale že se naučili nebo že jim český jazyk nadále dělá trochu problémy (vypadávají jim slovíčka, mají špatné známky z češtiny).

Případy izolace (spíše dočasné) některých dětí cizinců a inklinování ke krajanům

Ti cizinci, kteří hůře zvládali češtinu (a často také přišli do třídního kolektivu až v pozdějším věku) naráželi na určité bariéry dané kulturními a jazykovými rozdíly. Vlivem nedostatečné znalosti češtiny a/nebo kombinace kulturních a osobnostních rysů (plachost, agresivita, neposlušnost apod.) nebyli ve třídě vždy oblíbení. U některých „českých“ dětí se objevily předsudky rozšířené v širší společnosti, a to zejména vůči Rusům. Určitá míra izolace některých dětí cizinců vedla k vyhledávání krajanů nebo jiných národnostně blízkých cizinců. Tyto děti spolu pak nezdědka mluvily cizí řečí. Vyhledávání krajanů nemuselo nicméně pramenit pouze z nepřijetí a předsudků většinové společnosti nebo z jazykových a kulturních bariér. Rolí hrály také vazby v rámci etnických skupin cizinců. Děti, které byly poměrně jazykově a kulturně integrované, někdy trávily svůj volný čas se svými krajanými (zmíněn příklad některých Vietnamců). Celkově se nicméně nedá říci, že by děti cizinců buď inklinovaly k vlastní komunitě a jiným cizincům, nebo naopak k „českým“ dětem. Začlenění do širšího kolektivu a vztahy s krajanými se zpravidla vzájemně nevyklučovaly.

3.2.2 Potenciály a dobré příklady interakce a integrace v místních školách

Obecně dobře vnímaná integrace dětí cizinců na školách

Z rozhovorů s představiteli a představitelkami škol vyplynulo, že se děti cizinců postupně naučí překonávat jazykové a kulturní bariéry, takže když žijí v České republice déle, jsou velmi dobře integrované. Zejména malé děti se česky naučí velmi rychle a jsou schopné do třídy velmi rychle zapadnout. Podle výpovědi jedné představitelky základní školy: „Děti cizinců navštěvují kroužky, jezdí na školní výjezdy a v podstatě se od českých dětí neliší.“

Dobrá znalost a zájem o český jazyk (nejen) u vietnamských dětí

Obecně je představiteli znalost českého jazyka při nástupu vnímána jako velká výhoda pro zvládnutí výuky a začlenění do kolektivu. Zkušenosti zástupců místních základních škol s jazykovými schopnostmi při nástupu do škol jsou dobré zejména v případě vietnamských dětí. České chůvy nebo soukromé hodiny češtiny tyto děti v mnoha případech připravily na studium na základních školách. Představitelé základních škol také vnímali, že vietnamské děti mají velký zájem o to perfektně zvládnout český jazyk. Nezdědka navštěvovaly jazykové kurzy poskytované základními školami.

Začlenění dětí cizinců do třídních kolektivů základních škol

Děti na základních školách zdůrazňovaly, že mají bezproblémové a kamarádské vztahy s cizinci. Podobné zkušenosti měli i představitelé základních škol. Žádná ze škol se podle informátorů nepotýká s výraznějšími problémy (šikana, antipatie mezi českými dětmi a dětmi cizinců) a mají velmi málo negativních zkušeností: „V soužití není zásadní problém, možná stejný jako v soužití Čechů mezi sebou. Mají tady své kamarády, zároveň děti spolu dobře vycházejí, vzájemně si pomáhají...“ (ZŠ Ke Kateřinkám) nebo „Máme na škole nově dívku s šátkem a vůbec to není problém. Nevnímáme, že by byla na základě šátku nějak diskriminovaná, ostatní děti se k ní chovají hezky“ (ZŠ k Milíčovu). Zejména u dětí cizinců, které se v Česku narodily a mluvily plynule česky, byl přehlížen jejich cizí původ a byly vnímány jako Češi.

Komunikace s a začlenění rodičů původem ze zahraničí do komunity školy

Přes časté jazykové bariéry jsou rodiče zpravidla ochotní problémy svých dětí se zástupci škol řešit. Ačkoliv jsou mnozí z nich v kontaktu s prostředím školy (chodí na třídní schůzky, zúčastňují se různých akcí) bývají spíše v izolaci vůči širší komunitě školy. Tato izolace je nicméně do určité míry přirozená: „Rodiče cizinců na akce chodí, ale příliš se s ostatními rodiči nebaví. Jsou stranou. To ale bývají i čeští rodiče, baví se jen ti rodiče, jejich děti se například kamarádí.“ (ZŠ Květnového vítězství 1554)

Přesto mají základní školy velký potenciál pro větší sblížení prostřednictvím aktivit, které škola pořádá. V rozhovorech s rodiči dětí původem z Česka se totiž ukázalo, že mají poměrně pozitivní pohled na kulturní a etnickou rozmanitost na školách a pokud nebyli naprosto lhostejní k otázce soužití (tj. artikulovali nezájem vůči všem rodičům) vyjadřovali spíše ochotu seznámit se a lépe poznat cizince. Podobně někteří představitelé škol vnímali přítomnost dětí pocházejících z odlišných kultur jako ryze pozitivní rys. Zároveň ale rodiče uvedli, že problémem v komunikaci s rodiči původem ze zahraničí je jejich neznalost češtiny. V několika případech nicméně jejich děti měli nejlepší kamarády mezi cizinci a oni sami se s rodiči těchto dětí dobře znali.

3.3 Rizika a potenciály v činnosti institucí

Tato část obsahuje identifikovaná rizika/problémy a potenciály/dobré příklady v činnosti institucí z hlediska přístupu k agendě integrace cizinců ve vybraných institucích, dále nástrojů komunikace s cizinci (ať už vlastních nebo využívaných zprostředkovaně), přímé spolupráce s cizinci a spolupráce s ostatními institucemi. Informace byly získány v rámci focus group a doplňkových rozhovorů s institucionálními aktéry.

3.3.1 Rizika a problémy v činnosti institucí

Omezený přístup a bariéry v komunikaci institucí s cizinci

Problém jazykových bariér řešili prakticky všichni představitelé institucí. Ve školách je často problematická komunikace s rodiči, příslušníci Městské policie se potýkají s komunikačními nedostatky při běžných kontrolách nebo při zásahu („Jedeme řešit stížnost na Opatov, ale nemůžeme se s těmi Bulhary dorozumět.“) a pracovníci a pracovnice sociálního odboru ÚMČ Praha 11 mnohdy také pracují s cizinci, kteří jim nerozumí. Tento problém také řeší na školách, tam si s sebou někdy vodí rodiče tlumočnický (především maminky, které jsou pravděpodobně více izolované): „Komunikace s rodiči je stále velmi problematická. Nemají tendenci se naučit česky. Když jdou na schůzky, tak s sebou mají buď starší dítě, nebo tetičku či strýce.“ (ZŠ Ke Kateřinkám). Vlastní tlumočnický by přitom v žádném případě neměl být standardem. Přístup k některým institucím mohou stěžovat také kulturní rozdíly. Například je zde občas nedůvěra vůči službám veřejné správy poskytovaných zdarma (Odbor sociálních věcí a zdravotnictví ÚMČ Praha 11, ICP Praha 4). Problémem je ale také nedostatečná otevřenost některých institucí cizincům. V současné chvíli například ÚMČ Praha 11 neposkytuje informace v cizích jazycích. Chybí jazykové mutace webu městské části a základních dokumentů.

Konflikty s cizinci týkající se fungování institucí

Někteří zástupci základních škol vnímali kulturní rozdíly jako zásadní překážku zhoršující průběh výchovy a vzdělávání dětí. Problémy byly vnímány zejména v případě občanů Ruska a Ukrajiny: „Problematické skupiny jsou dvě – Rusové a Ukrajinci je první skupina. Je to zkrátka jiné prostředí, často dochází ke konfliktu s dospělými, protože chápou naše pravidla odlišně.“

Je to střet představ režimu, který je v české škole, rodiče se s tím často neztotožňují.“ (ZŠ Ke Kateřinkám). Podobnou zkušenost uvedla představitelka Odboru sociálních věcí a zdravotnictví ÚMČ Praha 11, a to na příkladu odlišného pojetí rodinných vztahů (vztahu muže a ženy, rodičů a dětí): „Rusko- a ukrajinsko-jazyční klienti, to je hluboká kulturní propast, oba rodiče mají stejná práva a povinnosti, což je pro ně často nejasné a šokující. Zároveň se diví, že jsou civilní procesy zdoluhavé, neustále to srovnávají s právním systémem v zemích původu, složitostí úpravy poměrů dětí. Mají pocit, že straníme jednomu z rodičů, nedokáží pochopit, že pokud neplní rodičovské povinnosti, tak jsou za to potrestáni.“ Také v případě Vietnamců představitelé institucí naráželi na problémy, týkaly se přísné výchovy a fyzických trestů vietnamských dětí.

Nedostatečné porozumění a obavy z procesu integrace cizinců

Někteří aktéři vnímali integraci cizinců jako agendu ze, které mají strach nebo ji vnímali jako nutné zlo. Například na některých školách není integrace vnímána jako obousměrný proces, tj. na jedné straně vytvoření podmínek a přijetí cizinců ze strany žáků, jejich rodičů a učitelů a na straně druhé ochota a schopnost dětí cizinců a jejich rodičů začlenit se do místní komunity. Některými školami byla integrace vnímána zejména jako ochota a schopnost integrace na straně cizinců, což bylo spojováno s „jejich kulturou“ (“pokud děti nezapadnou, nechtějí se kamarádit, nemůžu s tím nic dělat...”), případně jako jazykové bariéry v interakci, menší cit pro to jak jsou cizinci vnímáni a přijati širším kolektivem a jaké podmínky jim pro to škola nabízí. S nedostatečným porozuměním integrace, omezenými kapacitami a nestabilními mechanismy integrace potom přicházely obavy ze zvládnutí integrace (zejména v souvislosti s možným příchodem cizinců z výrazně kulturně odlišných zemí).

Nedostatečná koordinace agendy integrace na území Prahy 11

Představitelé základních škol a ICP v rozhovorech odkrývali, že nevědí o existenci některých služeb, aktivit nebo odpovědných osob za integraci cizinců v rámci jiných institucí. Například na ZŠ Květnového vítězství 1554: „O paní Dekařové [koordinátorce pro integraci cizinců] nebo vůbec o tom, že by se měl někdo cizinci zabývat na úrovni MČ, jsem neslyšela.“, podobně některé školy nevěděly o ICP: „Mám zprávu o tom, že některé školy o naší práci nevědí. Psal jsem teď školám a dostal jsem hodně odpovědí, že o nás ani naší činnosti celá řada z nich nevěděla.“ (Petr Lovětínský, vedoucí pobočky ICP Praha). Podpora komunikace aktérů a celkové vedení agendy integrace cizinců na úrovni ÚMČ Praha 11 je také do budoucna zásadním krokem s ohledem na postoj ICP Praha 4: „Rádi MČ pomůžeme, na Prahu 11 jsme se dostali po dlouhé době snažení, ale nechceme zůstat na příliš dlouho v této fázi. Naše snaha je obecně spíše taková, že chceme, aby se městské části osamostatnily, žádaly si následně o granty a projekty samy a agendu integrace zcela začlenily pod sebe“. Důvodem současných problémů v koordinaci je novost celé agendy. Rizikem do budoucna nicméně je přetíženost koordinátorky integrace cizinců (spravuje tři odlišné agendy – sociální rozvoj, externí dotace a cizince) a nedostatečná komunikace s dalšími relevantními institucemi (pravidelné informování zástupců škol, neziskových organizací, kulturních institucí, odborů ÚMČ). Rizikem je také politická nestabilita (koaliční neshody), která vede k prodlužování rozhodovacích procesů, vzájemnému blokování schvalování smluv a grantových žádostí, což má negativní dopad na agendu integrace.

Nesystémová podpora vzdělávání cizinců na školách

Problémem je podle představitelů škol nekonceptní systém podpory vzdělávání cizinců a nestabilní financování. Tedy jak neexistence společné koncepce (metodiky vzdělávání,

školení, vzory pracovních listů apod.) tak nestabilní institucionální podpora v oblasti financování (nestabilita pracovní síly, časové náklady s žádostmi o financování, apod.). Jak uvádí představitelka jedné ze základních škol: „U nás je to vše formou grantů, takže teď se hrr na něco vrhneme, ale nemá to kontinuitu. Učitelé, kteří vyučují češtinu jako cizí jazyk nejsou nikde školení, je to na koleni. Materiály si musíte buď sehnat, nebo najdete někoho, kdo má zkušenost. ... My sice zavedeme výuku, ale pokud ta výuka nebude mít kontinuitu, tak je to k ničemu. Navíc, podpora je září – prosinec a školní rok je do konce června a já nevím, co mám dělat s učitelem, jestli od ledna něco bude nebo ne. ... Řízení probíhají dlouho, granty se rozdávají velmi pozdě a není to kompatibilní se školním rokem.“ Jedná se ovšem o problém, který nelze řešit na úrovni MČ, ale minimálně na úrovni MHMP, spíše MŠMT.

3.3.2 Potenciály a dobré příklady v činnosti institucí

Aktivní přístup ÚMČ P11 a nárůst aktivit v oblasti integrace cizinců

Současní představitelé ÚMČ P11 reflektují rostoucí etnickou rozmanitost městské části a artikulují potřebu působit preventivně skrze konkrétní mechanismy integrace cizinců. Od června roku 2016 bylo na ÚMČ P11 otevřeno v rámci odboru sociálních věcí a zdravotnictví pracovní místo, jehož náplní je vedle agend sociálního rozvoje a externích dotací také agenda integrace cizinců. Ing. Ivana Dekařová, která tuto pozici vykonává, se zároveň účastní regionálních platform na úrovni MHMP a spolupracuje s ostatními MČ (Praha – Libuš, Praha 4, Praha 13). V loňském roce MČ Praha 11 poprvé úspěšně žádala projekt obcí a zároveň celoměstské granty na integraci cizinců. Letos též poprvé pořádal ÚMČ Praha 11 v rámci Dnů Prahy 11 také mezinárodní den, kdy byly prezentovány různé kultury. Podobné akce jsou dobrou praxí inter-kulturního dialogu. Potenciálem do budoucna je větší zapojení místních cizinců skrze lokální migrantské a cizinecké spolky, případně komunitní a kulturní centra, která cizinci navštěvují. ÚMČ P11 taky v současné chvíli pracuje na zvýšení otevřenosti úřadu skrze jazykovou mutaci webu.

Otevřenost základních škol a jejich zapojení do projektu obcí

Do projektu obcí je zapojeno všech sedm základních škol působících na území MČ. Některé mají již zkušenost v pořádání jazykových kurzů a kroužků (ZŠ k Milíčovu), jiné od letošního roku začínají (ZŠ Donovalská), všichni představitelé základních škol ovšem chtějí integraci cizinců aktivně řešit. Všechny základní školy nabízejí jazykové kurzy pro děti cizinců. Některé základní školy vyvíjejí integrační aktivity nad rámec standardních jazykových kurzů. ZŠ k Mikulova realizuje jeden z podprojektů projektu obcí („Poznávejme svět“), na ZŠ Květnového vítězství 1554 působila učitelka vietnamského původu, která poskytovala kurzy. Na ZŠ k Milíčovu působí vychovatelka v družině, která s dětmi procvičuje češtinu i po škole.

Rozvíjející se agenda integrace díky působení ICP na Praze 11

Pobočka Integračního centra Praha na P4 také aktivně působí v městské části P11 a to skrze spolupráci s mateřskými a základními školami, kde poskytují interkulturní semináře. Dále nabízejí jazykové kurzy pro dospělé, práci interkulturních pracovníků a v letošním roce pro ÚMČ P11 uspořádali dvě školení (jedno zaměřené na učitele a druhé pro zaměstnance odborů ÚMČ P11. ICP pořádá jazykové kurzy, školení a workshopy. Na území MČ Praha 11 také pomáhá s koordinací projektu obcí. Vzhledem k omezeným kapacitám pobočky ICP na Praze 4 a poměrně velkému území, kde působí, je další směřování a rozšiřování agendy integrace závislé na tom, jak se ICP podaří přenášet některé své aktivity na místní aktéry integrace. Zatím se jim to daří jen částečně.

Otevřenost kulturních center a poměrně bohatý komunitní život

Na Praze 11 je poměrně hojný komunitní život; do KC Zahrada a Chodovské tvrzi chodí široké spektrum lidí včetně cizinců. MC Domeček YMCA organizuje multikulturní klub a nově otevřená komunitní zahrada v ulici Vidimova pořádá celou řadu zajímavých akcí, které mají ambici sdružovat lidi. Také Komunitní centrum matky Terezy, Farnost sv. Františka z Assisi, navštěvují cizinci. V případě, že by se ÚMČ P11 podařilo všechny sousedské, kulturní a komunitní aktivity začlenit do přípravy integrace cizinců, mohly by v celém procesu plnit velmi důležitou roli. Některé spolky vyjádřily potřebu a otevřenost lépe poznat a více spolupracovat také s cizineckými spolky (KC Zahrada).

Rozvíjející se spolupráce mezi ICP, školami a občanským sektorem

Spolupráce v oblasti integrace cizinců funguje v MČ Praha 11 mezi ÚMČ P11, ICP a školami. Představitelé ÚMČ P11 spolupracují s ICP na projektu obcí a postupně seznamují školy s prací ICP a jiných nevládních organizací zabývajících se cizineckým tématem. Ačkoliv mezi ICP a školami je spolupráce teprve v počátcích, ICP všem školám posílá informace o pobočce a nabízených službách. Základní školy tudíž někdy využívají služby ICP, ale také organizace META. Zejména vyhledávají tlumočníky a inter-kulturní pracovníky. Spolupráce a sdílení zkušeností mezi samotnými školami není ještě rozvinuté, ale je zde vůle pro vznik platformy ze strany Odboru školství a kultury na ÚMČ P11.

3.4 Vyhodnocení

3.4.1 Problémy a potenciály v soužití v místě bydliště a sousedství

Prvním tematickým blokem, na který se analýza rizik/problémů zaměřuje je soužití na úrovni bydliště a sousedství. To je vnímáno obyvateli z řad majoritní populace a zároveň institucionálními aktéry jako dobré nebo nevymykající se obecnému standardu. Na úrovni bydliště nebyly rozšířené konflikty, ale ani bližší vztahy s cizinci. Většinou lidé s cizinci nenavazovali hlubší kontakt přesahující běžné zdvořilostní fráze. V některých případech řešili nedorozumění týkající se především hluku, nevhodného chování nebo nedodržování pravidel (např. třídění odpadu). Z hlediska obecných postojů měli dotazovaní neutrální až pozitivní vztah k cizincům, nicméně se v rámci rozhovorů s obyvateli objevila i xenofobie, a to především u starší generace majoritní populace. Cizinci nebyli vnímáni jako důležitý aktér v utváření a proměně lokality. Pokud byl zmiňován jejich vliv na lokalitu, byla spíše zdůrazňována pozitiva např. s ohledem na rekonstrukce domů nebo večerky. Zejména Vietnamci patřili mezi skupinu cizinců, jejich přítomnost v lokalitě přináší podle dotazovaných hlavně pozitiva. Hůře byli vnímáni občané Ruska vzhledem ke kulturním rozdílům a Ukrajiny s ohledem na někdy problematické soužití na úrovni bytů.

3.4.2 Problémy a potenciály v soužití na školách

V druhé části se analýza zaměřila na rizika a problémy interakce a integrace na místních školách. Na obecné úrovni byly integrace a interakce dětí cizinců na základních školách vnímány dobře, a to jak institucionálními aktéry, tak dětmi a jejich rodiči. Velkým tématem byly jazykové a kulturní bariéry. Část dětí nemá potřebné jazykové schopnosti při nástupu do škol, nicméně není to pravidlem, protože řada dětí (zejména v případě Vietnamců) češtinu ovládá dobře. Začlenění dětí cizinců do kolektivu škol probíhá v naprosté většině případů dobře. Zejména děti a rodiče vnímali vztahy s cizinci jako bezproblémové. Izolace je vnímána

většinou pouze jako dočasná, než si dítě osvojí jazyk a adaptuje se. V některých případech je nicméně začlenění dětí cizinců do kolektivu vnímáno (především institucionálními aktéry) dlouhodobě jako problematické. Horší přijetí ze strany kolektivu je dáváno do souvislosti s kulturními odlišnostmi, ale také individuálními osobnostními rysy některých dětí. Vztah rodičů ke kulturní a národnostní rozmanitosti na školách byl popsán dotazovanými jako neutrální až pozitivní. Toto zjištění dává velký prostor využít potenciál škol pro rozvoj příležitostí interakce také v případě rodičů. V době našeho výzkumu dotazovaní rodiče až na výjimky neměli velký přehled o rodinách cizinců.

3.4.3 Problémy a potenciály v činnosti institucí

Třetím tematickým blokem analýzy byla činnost institucí. Z hlediska rizik a problémů/potenciálů a dobrých příkladů týkající se rozvinutosti agendy integrace cizinců se jako zásadní ukázala role ÚMČ P11 a ICP Praha 4. Nárůst aktivit v oblasti integrace a rozvíjející se spolupráce mezi místními aktéry jsou velkým potenciálem, nicméně problematicky se jeví nejasnost v oblasti zodpovědnosti za koordinaci integračních aktivit. Není tak jasné, jestli se jedná iniciativu související pouze s konkrétním projektem, nebo o dlouhodobější strategii MČ Praha 11 se integrací a prací s cizinci věnovat. Otevřenost škol a úsilí o zvládnání integrace cizinců (např. skrze zapojení do projektů obcí) naráží na překážky vyplývající z nesystémové podpory (nestabilní financování, nedostatečná koncepce) vzdělávání cizinců. S tím také souvisí obavy a nedostatečné porozumění procesu integrace některými místními institucionálními aktéry. Z hlediska fungování a otevřenosti institucí se jako zásadní ukázaly jazykové bariéry na straně cizinců (případně také nedorozumění s cizinci vyplývající z kulturních rozdílů) a zároveň nedostatečná otevřenost na straně institucí (dostupnost překladů, tlumočnicků apod.). Důležitým aktérem rozvoje dobrého soužití v Praze 11 jsou vedle veřejných institucí také komunitní nebo kulturní sdružení a spolky.

4 Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci

Cílem této části je zjistit jak většinová společnost vnímá cizince a proměny místa svého bydliště v důsledku příchodu cizinců. V analýze každodenního soužití jsme se zaměřili na vybranou rezidenční oblast (Chodov) a na interakce probíhající ve vybraných základních školách MČ Prahy 11. Cílem šetření bylo zaprvé identifikovat postoje, témata a mikro-lokality, kolem kterých se (potenciální) konflikty odehrávají anebo kde naopak dochází k pozitivní interakci podporující a prohlubující vzájemné soužití, a zadruhé sociální skupiny, které jsou zdroji a předmětem narativů konfliktů a bezproblémového soužití. Informace o každodenním soužití a interakci byly získány šetřením majority a jejich náhledů na soužití. Zjištění jsou založena na kvalitativním výzkumu. Zejména jsme využili individuální a skupinové rozhovory s obyvateli lokalit, žáky škol a jejich rodiči a s dalšími klíčovými informátory. Ty jsme doplnili nezúčastněným strukturovaným pozorováním v lokalitě.

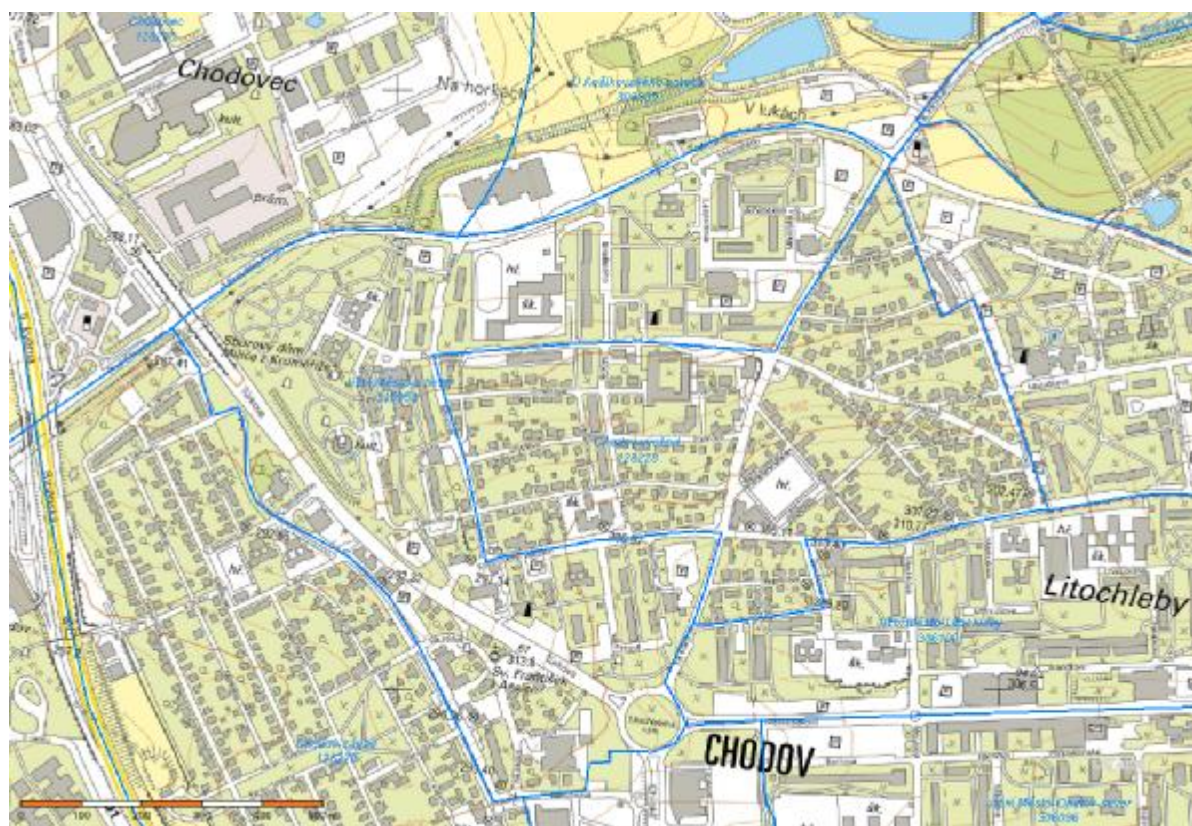
4.1 Soužití mezi majoritou a cizinci v lokalitě Chodov

4.1.1 Přístup a metodika

Analýza soužití mezi majoritou a cizinci v lokalitě Chodov byla provedena v území dvou základních sídelních jednotek (ZSJ) Chodov - východ a Jižní Město - u tvrze (Obrázek 23). Při výběru lokality jsme preferovali místo zvýšené koncentrace cizinců spojované s problémy nebo riziky. Obě ZSJ v lokalitě Chodov byly vybrány vzhledem k vysokému počtu a zároveň vysokému podílu zde žijících cizinců (viz kapitola 2, tabulky 7 a 8, obrázky 19 a 19) a zároveň charakteru rezidenční lokality, v jejímž rámci cizinci žijí v běžné zástavbě. Vyšší podíl cizinců při jejich vysokém počtu naplňuje ZSJ Jižní Město - Metro Opatov, kde je ale jejich koncentrace způsobena přítomností ubytovny. V analýze jsme nicméně zohlednili širší územní kontext vyplývající z funkčního napojení lokality na další místa v Praze 11, především právě na oblast kolem stanice metra Opatov.

Ve vymezeném území byly provedeny polostrukturované rozhovory s třiceti obyvateli. Jednotliví respondenti jsou v textu značeni písmenem R a číslicí. Poměr zastoupení žen a mužů byl stejný (13:14). Věkově mírně dominovaly mladší ročníky; mladí lidé od 19 do 35 let (13 respondentů) spolu s dětmi a dospívající mládeží od 11 do 17 let (4 respondenti) tvořili 56 % dotazovaných. Vyšší zastoupení měli také lidé v důchodovém věku od 60 do 80 let (9 respondentů). Nejnižší podíl dotazovaných byl středního věku, tj. ve čtyřicátých nebo padesátých letech (4 respondenti). V celkovém pohledu byli respondenti spíše vzdělanější. Nejčastěji uváděli jako dosažené vzdělání středoškolské s maturitou či vysokoškolské. Pouze jeden respondent měl základní vzdělání. Z hlediska ekonomických aktivit respondenti představovali různorodou skupinu. Byli mezi nimi studenti, rodiče na mateřské dovolené, zaměstnanci, podnikatelé i důchodci. Z hlediska územního rozložení bylo pokryto šestnáct různých ulic na Chodově. Valná většina (téměř 90%) dotazovaných bydlela v sídlištní zástavbě, nejčastěji v ulicích Donovalská, Brodského a Ledvinova. Čtyři respondenti bydleli v rodinných nebo činžovních domech. Průměrná délka bydlení v lokalitě byla u respondentů 18,25 roku a medián 11,5 roku. Rozložení bylo poměrně rovnoměrné od půl roku do 65 let.

Obrázek 23: Lokalita Chodov: ZSJ Chodov - východ a Jižní Město - u tvrze

Zdroj: <http://vdp.cuzk.cz/marushka/>

4.1.2 Přítomnost cizinců v Chodově jako téma

V rozhovorech s respondenty jsme nejprve pokládali otázky týkající se vnímané kvality života v lokalitě, abychom zjistili, zda je soužití s cizinci pro místní obyvatele důležitým tématem. Dotazovaní vyjadřovali celkovou spokojenost s bydlením na Chodově (R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R12, R14, R15, R20, R23, R25, R26, R27, R29, R30). Respondenty nicméně trápily některé skutečnosti jako například dopravní ruch (R7, R12, R18), nedostatek občanské vybavenosti (R2, R10, R20), například restaurací (R2) a fotbalových hřišť (R20), dále neposekaná tráva (R6, R13), špatný stav bazénu (R20), hlučné hřiště u domu (R3), nedostatek tramvajových linek (R2), přítomnost bezdomovců (R5), rozbité chodníky a výmoly (R16) nebo chybějící přechod pro chodce (R17). Pouze dvě dotazované zmínily mezi negativy života v lokalitě na prvním místě cizince, konkrétně Vietnamce a Ukrajince (R19, R28).

Počet cizinců v lokalitě dotazovaní vnímali velmi různorodě. Někteří označovali přítomnost cizinců za nízkou a nevýznamnou (R2, R5, R6, R8, R10, R12, R21, R23), jiní za střední, resp. „cizinců je tak akorát“ (R4, R11, R16, R25, R29, R30). Mladý muž s vysokoškolským vzděláním žijící v ulici Leopoldova například uvedl, že na Chodově „je to pořád takové domácí“ (R5). Někteří, zejména starší, naopak uvedli, že je v lokalitě cizinců hodně (R3, R13, R17, R19, R26, R27, R28). Důchodový věk se nicméně nepojil vždy se strachem z cizinců. Jeden postarší pán například uvedl, že: „I kdyby jich bylo víc [cizinců], a byly by takhle slušní, jak jsou teď, tak by to vůbec nevadilo.“ (R6). Zvláštní nebo nepříjemné pocity z vnímaného vyššího počtu cizinců měli lidé napříč věkovým spektrem. Například jeden mladý muž uvedl: „... ráno se v mém

městě v tom autobuse cítím jako Čech hrozně malej, ale to je můj problém“ (R7), nebo paní středního věku: „Někdy si říkám, že sem jak ve Vietnamu, když mi sem [do obchodu] přijdou 4 vietnamský děti a jedno bílé dítě. Ale to nevadí“. Nedůvěra vůči cizincům se vážala k určitým kontextům a nebyla ve výpovědích konzistentně přítomná. Příkladem je osmdesátiletý pán, který na jednom místě podotkl: „[Vietnamců a Číňanů] je tady hodně. Pořád víc. Brzy tady budou namísto nás“ a na jiném místě doplnil vlastní zkušenost: „Dole pod náma, co žijou Vietnamci, měli teď svatbu. Ti jsou milí. Všude jsou lidi takoví i takoví.“ (R3).

4.1.3 Obecné postoje k jednotlivým národnostním skupinám cizinců

Mezi skupinami/kategoriemi cizinců byli nejlépe vnímáni mladší cizinci a cizinci vietnamské národnosti. Vietnamce dotazovaní označovali jako „milé“ (R1, R2, R14), „pracovité“ (R14) nebo „pilné jako včelíčky“ (R6), „slušné“ (R10, R21, R26), „přizpůsobivé“ (R14, R17). Mladší generaci Vietnamců někteří vnímali spíše jako Čechy (R5, R21). Vietnamci byli také označeni jako „uzavřenější“ a „rezervovaní“ (R12, R21, R30). Také Číňany považovali za „pracovité“ (R7). O něco negativněji, ale stále poměrně dobře hodnotili dotazovaní Ukrajince, a to také díky „pracovitosti“ (R23). Některými respondenty bylo nicméně soužití s Ukrajinci na úrovni bydliště a sousedských vztahů označeno za špatné (R21, R22, R29), více k tomu níže. Velmi špatně byli několika respondenty hodnoceni Rusové z důvodu „agresivity“, „namyšlenosti“, „arogantnosti“, „povyšování“ nebo „kulturní bariéry“ (R4, R12, R17, R27, R29). Dotazovaná žena středního věku pracující v místním obchodě například uvedla: „Dávají na odiv svoje bohatství. Třeba učitelka si něco kupuje a za ní Ruska ji odstrčí a řekne jí: „Nechte to, já vám to zaplatím.“ To je šílený pro tu učitelku.“ Někteří dotazovaní negativně vnímali také Čechy, respektive jejich přístup a předsudky vůči cizincům (R15, R21). Nejhorší postoje měli respondenti vůči muslimům. Označovali je za výrazně kulturně odlišné a prosazující vlastní kulturu na úkor většinové společnosti (R2, R6, R21). Tyto postoje byly do značné míry ovlivněny mediálním diskurzem: „Kdysi tady bydleli s námi jen slušní cizinci. Vietnamci a tak. Teď nevím. Když koukám na TV teď tak si již myslím, že jsou i horší. Ale nevím. Vůbec je zde nevidím“ (R10). Zatímco v případě muslimů se jednalo o mediální a populární obraz muslimů bez přímé zkušenosti, v případě Vietnamců, Ukrajinců a dalších národnostních skupin se dotazovaní častěji odvolávali na vlastní zkušenosti interakce s cizinci a na pozorované změny v lokalitě spojené s přítomností cizinců.

4.1.4 Kontakt s cizinci v lokalitě a jeho hodnocení

Nejčastěji přicházeli dotazovaní v lokalitě Chodov do kontaktu s Vietnamci (R1,R2, R6, R7, R8,R9, R11, R12, R13, R14, R17, R19, R21, R22, R25, R26, R28, R29, R30), Ukrajinci (R6, R7, R8, R12, R10, R19, R20, R22, R26, R28, R29, R30), Rusy (R6, R7, R9, R10, R20, R22, R25), Číňany (R2, R6, R7), Bulhary (R20) a Bělorusy (R29). Někteří uváděli, že cizince mají jako sousedy v bytovém domě (R1,R3, R6, R12, R13, R18, R19, R22, R25, R26, R28, R30). Často přítom v jejich sousedství žilo vícero rodin cizinců, přičemž některé byty byly obývány více členy, než jich bylo nahlášeno (R22), nebo naopak byly obývány jen sporadicky (R25). Dalšími místy častého kontaktu byly vietnamské večerky a jejich okolí (R1, R4, R11, R12, R23, R25, R26, R27, R30), pracoviště respondentů (R2, R8, R12, R18, R25, R27), školy (R20, R23, R26), ulice (R12, R14), doprava (R7, R28), místa trávení volného času jako např. bowlingový bar (R2) nebo plovárna (R13), supermarkety (R13), kulturní akce (R12) nebo dětská hřiště (R30). Interakce nejčastěji probíhala jako základní komunikace, jejichž charakter vyplýval z typu místa (např. zdravení se v místě bydliště, kontakt se zákazníkem v obchodě apod.).

Soužití mezi majoritou a cizinci na Chodově označovali dotazovaní na obecné úrovni za „dobré“ (R2, R11, R12, R19, R20, R21, R23, R26, R27, R28, R29, R30), „normální“ či „neutrální“ (R3, R4, R7, R15, R16, R25) nebo uváděli, že neví, jaké je (R10, R13). Objevily se i hlasy, že by soužití „mohlo být lepší“ (R22, R24). Obecný náhled na soužití se vždy nepromítl do hodnocení vlastní zkušenosti s cizinci. Někdy byli respondenti vůči cizincům rezervovaní, soužití hodnotili spíše negativně nebo neutrálně, ale jejich vlastní zkušenost byla popisována, např. se sousedy, jako dobrá. Jindy tomu bylo naopak. Ti, kdo upozornili na pozitivní zkušenost kontaktu s cizinci, například uvedli: „V baráku máme dva byty Vietnamců. Jsou moc milí.“ (R1) a „když je [vietnamské sousedy v bytovém domě] z času na čas vidím, tak jsou moc slušní“ (R25), dále: „Máme za souseda Ukrajince, snaží se být kamarádský, tak jsme taky“ (R26) či „Měla jsem staršího souseda z Ukrajiny. Byl fajn. Mluvil hezky česky.“ (R28) nebo „Soused [Ukrajinec] nás vytopil, ale byl milý. Moc se pořád omlouval“ (R30). Podobně v dalších oblastech interakce, například ve školách, byly mezi respondenty zaznamenány pozitivní zkušenosti: „Na škole jsem měla spolužáky cizince, všichni byli moc fajn“ (R23).

4.1.5 Konflikty a bariéry v interakci

Respondenti s cizinci zpravidla neřešili žádné vzájemné nedorozumění. Pokud vznikl konflikt, týkal se nejčastěji sousedského soužití v místě bydliště. Ve čtyřech případech šlo o konflikt s Ukrajinci kvůli hluku a nevhodnému chování (v jednom případě z toho možná s Rusy): „Jeden kluk z Ukrajiny nebo Ruska tady mívá hlučné večírky. Myslím, že ve všeobecnosti jsou hlučnější a chápu je, jsou mladí, ale jednou jsem to nevydržel a zařval jsem na něj do okna. Pak byl klid.“ (R12), dále „Se sousedy jsme měli problém, dělali bordel, ale už se odstěhovali, byli to myslím Ukrajinci“ (R20) nebo „Ukrajinci, co bydleli u nás v domě, dělali bordel (...) když se na chodbě mlátili, rozbili dveře“ (R21) a „Sousedy máme Ukrajince a dělají bordel. Je jich tam prostě hodně, a když se všichni setkají, je to moc slyšet“ (R29). V jednom případě se v oblasti soužití v místě bydliště jednalo o konflikt s Vietnamci. Dotazovaný pronajímal byt rodině Vietnamců: „Já pronajímám byt Vietnamcům a mám s nima samé problémy. Nemají návyky jako my, neplatí v termínu, dělají bordel a když je chcete poslat pryč, oni vám neodejdou, protože prý nemají nic jiného (...) a sousedi se mi na ty moje nájemníky stěžují, že jsou hluční, pokaždé když slaví“ (R16). Za problematickou někteří respondenti považovali přeplněnost bytů (R18, R19). V jednom z bytových domů v ulici Ledvinova bylo například na zvonku uvedeno celkem sedm cizinců, pravděpodobně původem z Ukrajiny. Dalším vnímaným problémem byla výroba drog v bytech/domech, kde žijí Vietnamci: „Jedny [Vietnamce] z nich policisti vyhodili, protože zapalovali u sebe nějakou drogu. Ostatní jsou slušní“ (R3). Konflikty vznikaly podle jednoho respondenta také mezi samotnými cizinci a zhoršovaly pak celkové soužití: „Rusové mi chtěli rozbít hubu. Tedy hlavně ji chtěli rozbít Ukrajincům. Já jsem tou dobou bydlel s Ukrajincem, tak jsem s nima byl na pívu a tak jsem taky dostal. Ale ani jsme nevolali policii. To bylo fér. Dostali co proto obě strany.“ (R21). Důvodem nedorozumění a konfliktů byly podle respondentů také jazykové bariéry na pracovišti (R2, R27) nebo kulturní rozdíly ve škole (blíže kapitola o školách).

Jako bariéru v kontaktu a v utváření bližších vztahů s cizinci dotazovaní vnímali neznalost českého jazyka cizinci (R2, R8, R11, R12, R16, R17, R18, R24, R25). Respondenti přitom oceňovali snahu některých cizinců se jazyk naučit (R25) a kritizovali nezájem jiných (R2): „Rumuni a Ukrajinci se nesnaží rozumět, naučit. Vůbec neumí mluvit. Říkají jen “Toto” a ukazují jako opice. Staří jsou hlavně hloupí. Mladí se snaží víc“. Jazykové bariéry, například v obchodním styku, byly někdy řešeny komunikací přes děti cizinců, které uměly česky (R14). V

případě bytových domů měli jazykové bariéry také významný vliv na soužití. Vzniklá nedorozumění vyřešil jeden z členů sdružení vlastníků bytových jednotek překlady dokumentů pro vietnamské obyvatele domu (R18). Někteří dotazovaní jako zásadní označili vnímané kulturní rozdíly: „*Ukrajinci jsou někdy neslušní k ženám. Já s nima, hlavně když si vypijou, nerada mluvím*“ (R23) nebo „*jsou jiní [cizinci], žijeme jinak (...) My je vidíme dost ve škole a stejně je nechápeme*“ (R29).

Bariérou byly i předsudky a xenofobie na straně majoritní společnosti. Někteří respondenti vyjadřovali obavy z toho, že se budou muset cizincům sami přizpůsobit. Zatímco část z nich v obavě chtěla po cizincích, aby se „*počeštili*“ (R20), jiní uváděli, že stačí, když nebudou vnucovat vlastní kulturu (R27 a další). Vnucování cizí kultury přitom nejčastěji respondenti spojovali s Rusy: „*Lidi se bojí, že jim budou vnucovat jejich kulturu [Rusové], jako by se nechtěli zašpinit či co, tak s nima raději nemluví.*“ (R27 a další). Nedostatek kontaktu vysvětlovali dotazovaní také vlastním nezájmem o cizince a jejich život (R3, R4, R6, R8, R9, R11, R28) nebo naopak nezájmem cizinců, zejména Vietnamců, o dotazované (R12, R21, R30). Jak důvod nízkého kontaktu s Vietnamci uvedl jeden dotazovaný rezervovanost Vietnamců pramenící z předsudků majority (R21): „*Ta Vietnamka si nikoho nepouští k tělu, ale to z ní udělala ta společnost, očekávání společnosti od Vietnamců. Takže podle mě jsou nejhorší předsudky.*“ Navzdory bariérám v kontaktu někteří dotazovaní uvedli, že by ocenili větší znalost cizinců, např. co se týká jejich kuchyně nebo folklóru, a to např. formou festivalů nebo návštěvou jejich domácnosti (R5, R12, R21, R23, R26, R27, R30). Jeden mladý muž například uvedl: „*Předsudky mám vůči každé skupině, ale zároveň mě zajímají. Takže bych uvítal možnost je líp poznat. Nějaký trh, festival nebo něco podobné. Na takové akce chodím rád.*“ (R12).

4.1.6 Přátelství a kamarádské vztahy s cizinci nejenom mezi dětmi

Vztah k cizincům formovala vlastní zkušenost zvláště u lidí, kteří do kontaktu s cizinci přicházeli pravidelně nebo měli s cizincem/cizinci hlubší vztah. Přátelství s cizinci bylo u postarších dotazovaných spíše výjimkou, u mladších ročníků bylo naopak časté. Mezi cizinci měli dotazovaní mladšího věku, 10 – 30 let, přátele, a to občanství/národnosti vietnamské, ukrajinské, kubánské nebo keňské. Obzvláště mezi dětmi se rozvinuly přátelské vztahy. Jak uvedl dotazovaný jedenáctiletý chlapec: „*... s jedním klukem z večerky se kamarádím hodně. Seznámili jsme se tak, že sem šel do večerky a on se mě zeptal, jestli s ním budu kamarádít. Tak jsem řekl jo a od té doby spolu hrajeme sporty a tak.*“ (R9). Jiný chlapec se zase seznámil přes školu: „*Kamarádka z bývalé školy je Vietnamka, někdy si napíšeme přes Facebook, ona se už chová jako Češka, je to úplně normální holka.*“ Na přátelství u dětí upozornili také dotazovaní prarodiče: „*Nejlepší kamarádi mého vnuka jsou Karel a Tomáš z Vietnamu. Nejlepší kamarádka vnučky je taky Vietnamka.*“ (R16) a rodiče: „*Můj kluk si hraje s dětmi cizinců. Jednoho voláme Honzík a je to nějaký Huyen. A druhého Ivan protože je Rus, ale jmenuje se jinak.*“ (R8) nebo „*Děti se přátelí s Vietnamci, byly u nich na narozkách*“ (R26). Přátelské vztahy se rozvinuly nicméně nejenom mezi dětmi. Jeden dotazovaný třicetipětiletý muž uvedl, že přímo s Vietnamkou bydlí (R21).

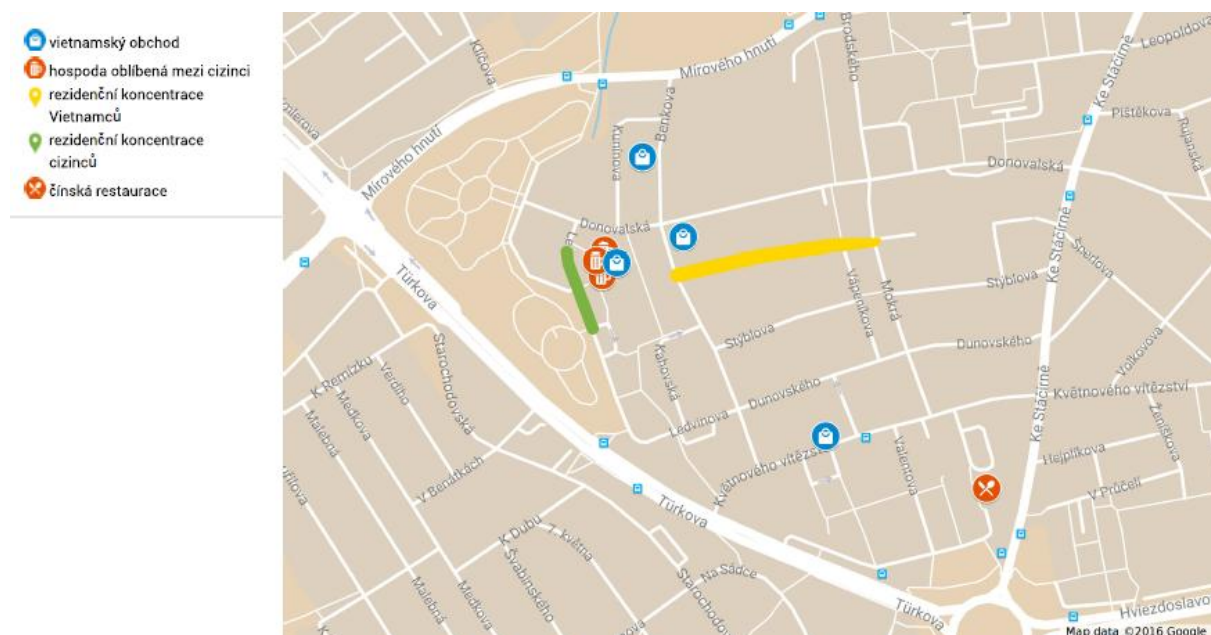
Rozvinutější interakce vznikla také v případě sousedství, jakožto vzájemné návštěvy, oslavy apod. Jeden mladý muž například uvedl: „*Ve vietnamském domě na zahradě kam vidím z balkonu, jsem kolikrát viděl české rodiny.*“ Další dotazovaná byla sama přímo pozvána na svatbu vietnamských známých, se kterými se seznámila v Chodově v místní vinárně, kterou vlastní. Nakonec ale pozvání odmítla, jak vysvětluje: „*Byly jsme pozvaní i na svatbu do Sapy,*

ale vycouvali jsme z toho, protože tam by jich byla celá tlupa a je to jiná kultura. Necítili bychom se tam dobře." Příkladem prohlubujících se vztahů s cizinci je i místní majitel a prodáváč v obchodě se zdravou stravou: „Znám dobře Ukrajince, co tady pracují v Medvídkově [medovníkárna], třeba S., staršího otce rodiny.“ (R25) nebo zaměstnanec místní hospody: „s ukrajinskými štamgasty se znám dobře, mluvíme spolu, jsou slušní. To je už jisté pouto.“ (R27). Pravidelný nebo hlubší kontakt s cizinci nemusí nicméně vždy vést k zlepšení pohledu na cizince. Například na základě častého kontaktu v práci se rozvinul u dotazované ženy vůči některým skupinám cizinců rezervovaný postoj: „My máme hodně zákazníků cizinců. Samí Vietnamci, Ukrajinci. Nejsou agresivní nebo tak, ale mám je dost v tý práci. Protože ta práce, kde dělám je hned naproti té ukrajinské ubytovně.“ (R2).

4.1.7 Místa spojovaná s cizinci a lokality jejich koncentrace

Mezi místy spojenými s cizinci dotazovaní uvedli místa bydlení (ulice, bytové domy, rodinné domy, ubytovny), ekonomické aktivity (obchody a služby), prostory trávení volného času (hospody) a dopravní uzly (metro Opatov). Jednotlivá místa jsou vyznačena v obrázcích č. 24 a 25. Těchto míst bylo, oproti jiným námi studovaným lokalitám v Praze, velmi málo (Sýkora a kol. 2015, 2016). To je dáno poměrně nízkým počtem cizinců na Chodově a zároveň spíše rezidenčním charakterem místa s nižším podílem služeb a obchodů. Vnímaná rezidenční koncentrace Vietnamců se podle respondentů nachází ve staré zástavbě na Chodově, kde vietnamští občané koupili rodinné domky a celé je zrekonstruovali, případně na jejich místě postavili nové.

Obrázek 24: Místa spojovaná s cizinci v lokalitě Chodov

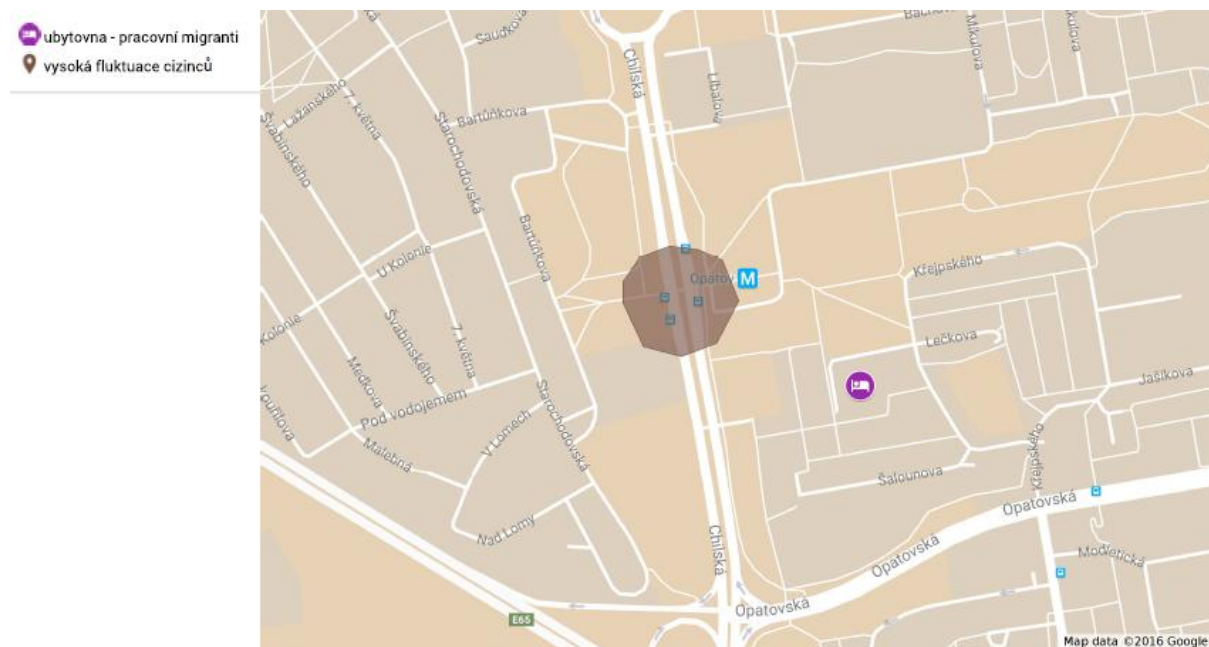

Zdroj: terénní průzkum a rozhovory

Vietnamské domy přitom mají podle respondentů zvláštní fyzické a estetické kvality (Obr. 26). Podle jedné dotazované připomínají paláce (R14), podle jiné se dům patřící Vietnamcům pozná tak, že má hnědo-oranžovou barvu (R15). V těchto domech Vietnamci někdy přímo provozují obchody. Koncentrace v rodinných domcích (ale i bytech v panelových domech) prý vznikly v důsledku rodinných vazeb: „Přijde jeden, pak tetička, pak celá rodina. Oni jsou velké rodiny. V těch domech spolu bydlí všichni“ (R13). Podobně jiná dotazovaná: „Vietnamci koupí

dům, zbourají, postaví nový hezký. To je pozitivní. Švecova, Hekrova, Benkova - v každé ulici aspoň jeden barák je jejich. Jeden to začne, pozve rodinu, ale to přece nevadí, když to zde dělají hezký" (R8) [Podle našich zjištění jsou v Hekrově pouze panelové domy a ve Švecově podle katastru nemovitostí žádný dům vietnamští občané nevlastní].

Obrázek 25: Místa spojovaná s cizinci v lokalitě Opatov

Zdroj: terénní průzkum a rozhovory

Podle jednoho z dotazovaných vzniká na Chodově díky skupování domů vietnamská čtvrť: „Akorát tady vzniká taková vietnamská čtvrť, protože tu Vietnamci koupili čtyři domy ve čtverci, dva a dva naproti sobě, a pokřikujou na sebe ze zahrad, tak má člověk pocit, že je jich hodně, ale není...“ (R21). Rezidenční koncentrace byly vnímány také v bytových domech v ulici Ledvinova (R25, R29) (Obrázek 26), kde podle zvonků žili Vietnamci a cizinci z postsovětských zemí v několika málo bytech. Ukrajinci a Rumuni byli spojováni s ubytovnou u metra Opatov i pohybem v okolí metra (autobusy vyjíždějí za prací). Podle jedné z dotazovaných je ubytovna nechvalně proslulá sebevraždami - „pořád tam někdo skáče z okna“ (R2). Dělníci z Ukrajiny byli dále spojováni s některými hospodami, jako Salon Monica nebo Stardust (Obrázek 27) (R22, R23). Rusové jsou podle jedné z dotazovaných (R14) více rezidenčně koncentrováni v domech v ul. Mokrá.

Jako místa ekonomických aktivit dotazovaní (R1, R2, R6, R24, R28) uvedli několik večerek patřící Vietnamcům nacházejících se v lokalitě Chodov a zároveň čínskou restauraci (Obr. 28). Život kolem ní nám vykreslil jeden z štamgastů v místní hospodě: „Vedle mají čínskou restauraci. ... Dvakrát denně jim sem autobus přiveze 80 čínských turistů. (...) Super kuchyni pro čínské turisty tam mají. Tři tam utratí i 1700 korun. (...) Sjíždějí se sem. Ty socialistický jakoby čínský jídla hnusný vaří jenom nám, Čechům, protože ani nevíme, že to nemá s čínskou kuchyní nic společné“ (R7).

Obrázek 26: Bytový dům v ulici Ledvinova, vietnamský obchod, ubytovna Sandra

Obrázek 27: Místa spojovaná s ukrajinskými dělníky: Salon Monica a Stardust

Obrázek 28: Čínská restaurace a vietnamská večerka

4.1.8 Proměna místa a témata přijetí cizinců v Chodově

Dopady a změny, které přináší cizinci lokalitě, byly vnímány zpravidla jako nevýznamné nebo žádné. Při výčtu několika identifikovaných změn respondenti zdůrazňovali přínosy, například revitalizaci starých domů (R21, R1): *„Tady vedle v ulici je půlka vietnamská. Jsou tam tři rodinné domy, co patří Vietnamcům. Ale hezky si je opravili a i kolem nich to mají hezké.“* (R1) (Obrázek 29). Dotazovaní zmiňovali také vietnamské večerky. Zatímco někteří zdůrazňovali jejich přínos: *„Večerky do půlnoci jsou super pro ty, co chodí z práce pozdě.“* (R8), jiní uvedli, že jsou příliš drahé (R24, R28). Za kladný přínos byla jedním respondentem označena asijská kuchyně obecně (R25). Další dotazovaný pozitivně hodnotil celkové kulturní „zpestření“ společnosti (R26). Mezi negativními dopady nebyl zmíněn žádný konkrétní problém. Ani rekonstruované domy Vietnamců nezbuzovaly negativní reakce. Jak uvedla jedna z dotazovaných: *„...nikdo jim to nezávidí, protože všichni vědí, jak jsou pracovití.“* (R14). Určité obavy z negativních změn nicméně pramenily z reprezentace některých skupin cizinců v médiích: *„Podle médií na základě toho co se teď děje, tak asi [cizinci] některé negativa asi [přinesli].“* (R5)

Obrázek 29: Příklady bydlení Vietnamců

V rozhovorech jsme se dále ptali na doplňující otázky, které se vázaly k soužití s cizinci a jejich přijetí většinovou společností. První otázka se zaměřovala spíše na kulturní, druhá na ekonomickou oblast dopadů imigrace na lokalitu. Prvním tématem bylo vnímání místní integrace cizinců. Dotazovaní nezřídka chápali slovo integrace jako přizpůsobení až kulturní asimilaci cizinců, zmiňovali například nepřizpůsobivost Rusů (R14), nebo přizpůsobivost všech cizinců (R26). Typické byly u části respondentů obavy z vlastní kulturní marginalizace v případě „příliš otevřeného“ nebo „benevolentního“ přístupu k cizincům. Druhá část dotazovaných vnímala integraci skrze sociální (možná i symbolickou) interakci. Zpravidla přitom uváděli, že mezi cizinci a původními obyvateli není příliš rozvinutý kontakt a vztahy. Někdy vyjadřovali chuť a ochotu se s cizinci blíže poznat, jindy spíše neochotu se s nimi seznámit z důvodu vlastního nezájmu, nezájmu cizinců i objektivním bariérám v kontaktu. V celkovém pohledu tedy byli cizinci v Chodově u části respondentů přijati pouze v případě, když se podobali, resp. přizpůsobili, většinové společnosti (zvládali jazyk, měli podobné zvyky a hodnoty). Zároveň ale část většinové společnosti vyjadřovala neochotu o bližší kontakt,

který by mohl cizince většinové společnosti přiblížit. Další část respondentů vnímala integraci jako vzájemnou interakci, poznávání a přizpůsobování. Někteří z nich přitom měli zájem o větší kontakt s cizinci a jejich kulturou.

Druhou otázkou vážící se k soužití a přijetí cizinců bylo téma dopadu cizinců na místní zaměstnanost. Mezi názory výrazně dominovalo pozitivní hodnocení dopadů. Například jeden dotazovaný uvedl: „*Třeba Vietnamci pracují a pracovní místa i vytvářejí.*“ (R21), zatímco jiný „*Prý berou Čechům práci, ale to si nemyslím. Češi jdou na učňák, ale pak to dělat nechtějí, tak proč by to nemohli dělat jiní.*“ (R22) a další „*čeští kluci nepůjdou na stavbu, tak chápu, že pak vezmou Ukrajince do práce*“ (R23) nebo „*Tak Ukrajinci prý berou práci, ale já bych to, co dělají, teda nedělal.*“ (R29). Další otázka se týkala vnímaných rovných příležitostí a sociálního postavení cizinců vůči většinové společnosti. Byla vztahena zejména k postavení vůči státní správě. Ti, co na dotaz zodpověděli, se někdy domnívali, že jsou cizinci zvýhodněná skupina (R13, R22, R23, R27), jindy, že naopak znevýhodněná (R5, R7, R10, R19, R25, R26, R28). Jako zvýhodnění byla vnímána například větší shovívavost k přestupkům ze strany úřadů nebo větší schopnost cizinců vyjednat si výhody. Někteří dotazovaní naopak kritizovali úřady za nedostatek vstřícnosti (R21, R1, R12): „*Myslím, že úřady se chovají k cizincům hůř. Jednou mi vietnamští známi říkali, že byli na úřadě a překládala jim dcera. Těm úředníkům se to nelíbilo, tak je odtamtud vyhodili a nic nevyřešili.*“ (R1). Jako znevýhodnění cizinců respondenti rovněž zmiňovali neznalost českého jazyka cizinci nebo předsudky ze strany většinové společnosti. Názory na postavení cizinců vůči většinové společnosti (na příkladu přístupu k úřadům) se tedy poměrně lišily.

4.1.9 Shrnutí

Analýza soužití v lokalitě Chodov ukázala, že každodenní interakce výrazně nevybočuje z obvyklého obrazu jiných městských částí Prahy. Tedy až na skutečnost, že cizinci zde na rozdíl od míst s vyšší koncentrací zahraničních imigrantů stále představují malou část místních obyvatel a setkávání a komunikace s nimi je tudíž méně intenzivní. To ale neznamená, že by všichni místní vnímali počet cizinců jako malý. Mezi respondenty se objevovaly názory, že přítomnost cizinců v Chodově je nízká, střední i vysoká. Zejména starší respondenti se domnívali, že cizinců je v lokalitě příliš, a právě starší lidé také vyjadřovali nejintenzivněji obavy z budoucnosti soužití v Chodově, ačkoliv sami mohli mít s cizinci pozitivní zkušenosti. Nekomfortní pocity (někdy zároveň i otevřenost vůči cizincům) artikulovali respondenti napříč věkovým spektrem. Přesto, že si obyvatelé Chodova teprve zvykají na etnickou rozmanitost a někteří vyjadřují nepříjemné pocity a obavy z cizinců, ukázalo se, že cizinci nemají téměř žádný vliv na vnímanou spokojenost s životem v Chodově. Při prvním kontaktu s námi respondenti vnímali Chodov jako velmi dobré místo k životu. To, co místní řešili ve vztahu k jejich kvalitě života, byl spíše dopravní ruch, nedostatek občanské vybavenosti nebo špatná údržba zeleně.

Ne vždy je menší interakce s cizinci doprovázená větší zdrženlivostí v názorech a postojích na ně a na soužití s nimi. Obyvatelé rozlišovali mezi kvalitou soužití s různými národnostními skupinami. V jejich žebříčku se na prvním místě umístili Vietnamci, kteří byli vnímáni jako pracovití, slušní a zároveň trochu rezervovaní. Také Ukrajinci byli vnímáni jako pracovití, ale soužití s nimi nebylo vždy jednoduché (viz níže). Podle několika respondentů bylo velmi špatné soužití s Rusy kvůli arogantnosti a agresivitě. S odkazy na mediální diskurz se někteří dotazovaní vymezovali také vůči muslimům.

Obyvatelé Chodova přicházejí nejčastěji do kontaktu s Vietnamci, Ukrajinci, Rusy a Čiňany, a to v bytových domech, ve vietnamských večerkách, na pracovišti a ve školách. Zběžná interakce probíhá také na ulicích, v dopravě, místech trávení volného času, supermarketech, na dětských hřištích nebo kulturních akcích. Soužití s cizinci v těchto místech označovali téměř všichni dotazovaní za dobré nebo neutrální. V místech nejintenzivnějšího kontaktu jako je místo bydliště zdůrazňovala jedna část dotazovaných dobré soužití, zatímco druhá část upozornila na některé problémy. Ty se týkaly zejména soužití s Ukrajinci. Dotazovaní si stěžovali na hluk a nevhodné chování (opilost, rvačky, apod.) pravděpodobně související s přeplněností bytů. V případě Vietnamců byly zmíněny varny v bytech, v jednom případě problematické nájemní vztahy a také hluk. Konflikty a nedorozumění s cizinci v místech interakce nezdědka zhoršovaly jazykové (např. v obchodním styku) a vnímané kulturní bariéry.

Intenzita interakce s cizinci v Chodově odpovídá jejich nižšímu počtu a poměrně krátké době strávené v lokalitě. Hlubší přátelské nebo kamarádké vztahy se rozvinuly zejména u dětí, mládeže a mladých lidí od 10 do 30 let, v několika případech i u lidí starších, a to přes děti nebo například skrze spolubydlení, sousedství či hospodská přátelství. U starších generací zhoršuje kvalitu kontaktu a zároveň je překážkou vybudování bližších vztahů neznalost jazyka, kulturní rozdíly (např. vnímaná uzavřenost Vietnamců) a vzájemné předsudky. Část místních vyjadřovala nezáměr o cizince a obavy z vlastní kulturní marginalizace. Valná většina respondentů nicméně neprojevila silně nenávistné postoje vůči cizincům, se kterými jsme se nicméně běžně setkali při výzkumech soužití v jiných lokalitách mimo Prahu 11. Podstatná část respondentů naopak vyjadřovala ochotu blíže cizince a jejich kulturu poznat.

Některá místa v Chodově a jeho okolí jsou místními vnímána jako lokality, kde se cizinci ve vyšší míře každodenně soustředí, ať už z důvodu práce, bydlení nebo trávení volného času. Tato místa spoluutváří obraz cizinců a jejich přijetí v lokalitě a ovlivňují i intenzitu a frekvenci kontaktu s majoritní společností. Prvním typem míst spojovaných s cizinci jsou rezidenční koncentrace. Ty se v Chodově podle našich respondentů v lokalitě téměř nenachází, určitý vyšší počet cizinců je nicméně v ulicích Zimákova a Ledvinova. V prvním případě se jedná o rekonstrukce nebo výstavbu rodinných domků Vietnamci. Místo bylo jedním respondentem dokonce nazváno „vznikající vietnamskou čtvrtí“. Respondenti hodnotili revitalizaci starých domů neutrálně nebo pozitivně. Rezidenční koncentrace byla identifikována také v ulici Ledvinova, kde podle zvonků žili v jednotlivých bytových domech Vietnamci a cizinci z postsovětských zemí (v několika bytech), pravděpodobně Ukrajinci. Obyvatelé místních bytových domů si přitom v několika případech stěžovali na soužití s Ukrajinci. Mezi místy bydliště byla zmíněna i ubytovna Sandra u metra Chodov (Obrázek 26), ta byla vnímána také problematicky, jedna z respondentek zmínila časté sebevraždy v jejím okolí. Podle jedné dotazované existuje také vyšší koncentrace Rusů v ulici Mokrý. Dalším typem míst, která jsou úzce spojena s Vietnamci, jsou místní obchůdky a večerky (vietnamské obchody na Chodově viz obrázek 26 a 28). Ačkoliv byly mnohými respondenty označovány jako přínos, podle několika respondentů byly příliš drahé. Posledním typem míst s vyšší přítomností cizinců byly lokality trávení volného času, jednalo se o asijské restaurace a místní bary a hospody. Interakce v hospodách a barech byla podle respondentů bezproblémová. Ačkoliv respondenti popisovali, že cizinci jsou součástí hospodských rvaček, zdůraznili také, že mezi cizinci mají svoje kamarády.

V celkovém pohledu nebyli cizinci vnímáni jako významný aktér v proměně lokality. Pokud lidé identifikovali nějaký vliv, měli tendenci zmiňovat spíše pozitiva (nejčastěji revitalizace domů a večerky). Zejména ekonomické dopady přítomnosti cizinců (zaměstnanost, pracovní

trh) vnímali jako bezproblémové. O něco rezervovanější postoje měli dotazovaní ke kulturním dopadům imigrace. Nezřídka proto chápali slovo integrace jako přizpůsobení až kulturní asimilaci cizinců. Typické byly u části respondentů obavy z vlastní kulturní marginalizace (vychází z představy integrace jako procesu, v němž zvítězí buď jejich kultura, nebo naše kultura). Podstatná část respondentů nicméně integraci vnímala spíše jako vzájemné poznávání a přizpůsobování a vyjadřovala otevřenost k cizincům a jejich kulturám.

4.2 Případová studie: každodenní interakce kolem místních škol

Analýza každodenní interakce kolem škol se zaměřuje na oblast, která má jeden z největších potenciálů pro rozvoj vzájemných vztahů a dobrého soužití. Základní školy jsou místem rozvinuté interakce, kde se každodenně vytváří, udržují a posilují vztahy mezi dětmi různého kulturního a socio-ekonomického původu. Právě školy a školství je oblastí, v níž probíhá skrze vzdělávání a soužití integrace. Každodenně zde dochází k vzájemnému poznávání, přizpůsobování, ale i konfliktům, které nevyhnutelně doprovází interakci sociálně rozmanitých jednotlivců a skupin. V Praze 11 je hned devět základních škol. My jsme pro analýzu vybrali celkem tři ZŠ Donovalská, ZŠ K Milíčovu a ZŠ Mikulova. Tyto školy patří mezi ty s vyšším podílem (6 – 7%) a počtem cizinců (40 – 50 osob) v Praze 11 (Tabulka 20). Jediná základní škola, která má více žáků cizinců než námi vybrané, je škola Campanus, kterou jsme z důvodu specifického statusu (úzkého napojení na Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy) z analýzy vyřadili. Všechny vybrané školy se zároveň podílejí na realizaci projektu obcí a poskytují kroužky výuky českého jazyka pro děti s odlišným mateřským jazykem. Každá škola má s integrací specifickou zkušenost, která se liší jednak charakterem školy (např. ZŠ K Milíčovu je školou s rozšířenou výukou jazyků), ale také různě trvajícím institucionálním integrací (např. ZŠ Donovalská realizuje jazykový kroužek od letošního školního roku, tj. 2016/2017 poprvé). Zkušenosti představitelů a představitelky škol tak vytvářejí komplexní obrázek o způsobech a fungování integrace na úrovni vzdělávacích zařízení.

Tabulka 30: Zastoupení cizinců na základních školách v Praze 11

Základní škola	Počet žáků	Z toho cizinců (v %)
ZŠ Donovalská 1684	636	6,2
Campanus	840	8,3
K Milíčovu 674	817	6,1
Ke Kateřinkám 1400	785	4,6
Květ.vítězství 1554	556	5,2
Chodov	489	4,7
Mendelova 550	652	4,9
Mikulova 1594	640	7
Pošepného nám. 2022	436	6,4

Zdroj: ÚMČ Praha 11

Kromě pohledu představitelů škol jsme interakci zkoumali pohledem žáků škol a jejich rodičů. Celkem bylo provedeno 15 skupinových a 6 individuálních rozhovorů s dětmi, žáky škol. Dohromady jsme oslovili asi 60 dětí. V rozhovorech s dětmi jsme zjišťovali, zda mají ve třídě cizince, zda se s ním dobře dorozumí, resp. zda nejsou v komunikaci jazykové nebo kulturní

bariéry, a jaké má děti cizinců postavení v kolektivu, jak jsou oblíbené a zda se u některých dětí rozvinuly přátelské vztahy i mimo školu. Kdo je, a kdo není cizinec, jsme přitom předem nedefinovali. Nechávali jsme o tom rozhodnout samotné děti. V ZŠ Donovalská proběhlo celkem pět skupinových a jeden individuální rozhovor. Skupinové rozhovory, vedeny s dvěma až třemi v jednom případě 10 žáky, se ukázaly jako nejvhodnější metoda. Dohromady jsme na této ZŠ v rámci skupinových rozhovorů oslovily asi 20 dětí. Dotazované děti přitom chodily do 4. až 9. třídy. V ZŠ Mikulova bylo provedeno celkem devět rozhovorů, z toho šest skupinových a tři individuální. Skupinové rozhovory byly vedeny s dvěma až šesti dětmi. Celkem jsme na ZŠ Mikulova hovořily s asi 23 dětmi, které chodily do 4. až 8. třídy. V ZŠ K Milíčovu jsme provedli 4 skupinové rozhovory s dvěma až osmi žáky a jeden individuální rozhovor. Oslovili jsme asi 15 až 20 dětí z 5. až 8. třídy.

Abychom rozšířili poznání každodenního soužití na školách, dotazovali jsme se také rodičů a prarodičů. Celkem bylo provedeno 18 individuálních polostrukturovaných rozhovorů. Zjišťovali jsme, jak děti vycházejí s „cizinci“, které mají ve třídě, zda mezi nimi mají kamarády nebo jak vnímají etnickou a kulturní rozmanitost na školách. U rodičů, kteří měli větší zájem nebo přehled o soužití s cizinci, jsme zjišťovali, zda vědí o aktivitách školy v této oblasti a zda by případně ocenili nějaké „multikulturní“ aktivity. Na ZŠ Donovalská bylo celkem provedeno 7 polostrukturovaných rozhovorů s rodiči a prarodiči dětí navštěvující 1. až 6. třídu. Na ZŠ Mikulova jsme udělali 6 rozhovorů s rodiči a prarodiči dětí, které chodily do nulté přípravné až 5. třídy. V případě ZŠ K Milíčovu jsme hovořili s 5 rodiči dětí, které navštěvovaly 1. až 3. třídu.

4.2.1 ZŠ Donovalská

Na ZŠ Donovalská všechny děti uvedly, že mají ve třídě cizince (spolužáky původem z cizí země), a to z Vietnamu, Ruska, Ukrajiny, Belgie nebo USA. V některých třídách měly pouze jednoho nebo dva cizince, v dalších více. V jednom případě dokonce sedm cizinců. S těmito dětmi se kamarádily. Nikdo neuvedl, že by měl problém v dorozumění nebo měl konflikty se spolužáky původem z cizích zemí. Ačkoliv někteří měli prý problémy se zvládnutím českého jazyka a přetrvával u nich přízvuk, v běžné konverzaci nenaráželi na jakékoliv jazykové bariéry (děti cizinců, se kterými jsme přišly do kontaktu, tj. Vietnamka, Vietnamec a Ukrajinka, neměly dokonce ani přízvuk, mluvily plynule česky). Všechny děti také uvedly, že jejich kamarádi původem z cizích zemí jsou ve třídě bráni jako běžná část kolektivu („jsou v pohodě“). Někdy dokonce přehlíželi kulturní rozdíly a vnímali je jako Čechy („*ty jsi Ukrajinka? Já zapomněla...*“). Jako nejčastější společnou mimoškolní aktivitu uvedly narozeninové oslavy. Starší žáci zmiňovali také společné akce jako večírky apod., jichž jsou původem cizinci přirozenou součástí. V několika případech se děti navštěvovaly častěji („*byl jsem se u T. podívat*“).

Kulturní rozdíly měly určitý vliv na vztahy mezi dětmi. Je ovšem těžké říci, zda se v identifikovaném případě nejednalo spíše o výraznější osobnostní rysy dítěte: „*baví se [vietnamský spolužák] se všema klukama, ale hlavně s Martinem (...) ten ho trochu využívá, on je [vietnamský spolužák] totiž moc hodnej.*“ (RS1). Děti si nevzpomínaly, že by škola vytvářela nějaké aktivity, které by jim pomohly poznat cizí kultury a více se o sobě navzájem dozvědět. Někteří žáci uvedli, že se učili od svých spolužáků cizí slova („*učila jsem se od kamarádky rusky, ale moc mi to nešlo*“).

Obrázek 31: Základní škola Donovalská

Foto: Klára Fiedlerová

Rodiče vnímali přítomnost dětí cizinců pozitivně až neutrálně („nemá to vliv“, „neřešíme, jestli je to cizinec nebo ne“, „nevidím v tom nic špatného“). Děti cizinců jsou podle rodičů bezproblémovou součástí třídních kolektivů („úplně v pohodě zapadli“, „vycházejí spolu v rámci kolektivu“, „nějak to děti neřeší“, „ta holčička si s nima normálně hraje“, „normálně se baví“). Pouze v případě složitějších osobních rysů navazovaly obtížněji kontakt („v jiný třídě měli zlobivého kluka [cizince], nešlo se s ním skamarádit.“) Někteří rodiče uvedli, že jejich děti navázaly s cizinci přátelské vztahy („navštěvují se“, „chodí ven s Ukrajinkou (...) byla u ní na její narozeniny“, „můj syn se v první třídě o přestávkách se prý kamarádí nejvíce s Vietnamcem“). Sami rodiče neznali nebo se pouze povrchně seznámili s rodiči cizinců. O aktivitách školy prohlubující znalost cizích kultur rodiče většinou nevěděli. Pouze někteří uvedli několik příkladů („jsou teď v kině na filmu o Filipínách“, „měli besedu o Africe“). Zatímco někteří by podobnou činnost na škole ocenili, jiní uvedli, že je jim to jedno. Z hlediska seznamování s cizími kulturami rodiče zdůrazňovali spíše ryze praktické důvody jako rozšíření jazykových schopností, spíše než dobré soužití nebo větší společenský přehled svých dětí („dětí poznají jiné kultury“, „výhoda je, že se něco naučí“).

Na ZŠ Donovalská byl proveden strukturovaný rozhovor s výchovnou poradkyní, která má agendu cizinců na starosti. ZŠ Donovalská v letošním roce poprvé otevřela kroužek českého jazyka pro děti cizinců. Učí jej pro každý stupeň zvlášť a o kroužek je jak ze strany dětí, tak rodičů velký zájem. Doposud se nedostatečná znalost českého jazyka ve škole řešila primárně dobrovolným doučováním, které paní učitelky prováděly ve svém volném čase (přestávky, odpoledne). Současnou situaci pokládají za mnohem lepší a určitě chtějí v projektu pokračovat a znovu žádat o finance na realizaci kroužku. Hodiny probíhají interaktivně s důrazem na aktuální potřeby žáků, zabývají se fonetikou některých slov, nejasnostmi v gramatice atd. Metodiku si vytvářejí vlastní, inspiraci čerpají z pracovních listů a materiálů organizace META, se kterou blíže nespolupracují. Pro bližší vzdělávání pedagogů využívají často služeb vzdělávací agentury Descartes.

Z hlediska komunikace s rodiči cizinci nedochází na ZŠ Donovalská k výraznějším problémům, s vedením školy a příslušnými učiteli a učitelkami se rodiče domlouvají buď sami, nebo prostřednictvím tlumočnicků, které si rodiny přivádějí či starších dětí hovořících plyně česky. Škola neorganizuje žádné specifické „multikulturní“ akce, ovšem na tradiční celoškolní události (např. čarodějnice) chodí jak děti cizinců, tak české děti. Co se týká vztahu českých a dětí cizinců, není na ZŠ Donovalská výrazný problém, děti zapadají a jsou dobře začleňovány. Hlavní obtíž představuje nedostatečná znalost českého jazyka, která by měla být řešena systematictěji, a to např. formou přípravných tříd či kurzů pro děti s velmi malou znalostí.

4.2.2 ZŠ Mikulova

Děti na ZŠ Mikulova zmiňovaly spolužáky původem z Ukrajiny, Srbska, Ruska, Vietnamu a Číny. V některých třídách měly jednoho nebo žádného cizince, v jiných čtyři. S dětmi cizinců se dotazovaní kamarádili a většinou uváděli, že si oni sami nebo někdo jiný ze třídy (původem z Česka) s nimi vytvořil bližší přátelství vztah („*my jsme nejlepší kamarádky*“ nebo „*holky z Vietnamu mají nejlepší kamarádky mezi Čechama*“ nebo „*I. z Ukrajiny si nejvíce hraje s A., ona je Češka*“ nebo „*V. má nejlepšího kamaráda Čecha*“). Ti, co byli dobří nebo nejlepší kamarádi se vzájemně navštěvovaly („*U I. jsem skoro každý den. Ona se mě vždy zeptá jestli můžu k nim a já řeknu, že ano. Hrajeme si s kočičkou, na počítači nebo s jejím bráchou*“). Skrze přátelství mezi dětmi se někdy seznámili také rodiče („*navštěvujeme se každý den, naše rodiče se znají*“). Ne vždy ovšem byly jazykové schopnosti rodičů dostatečné („*naši se znají, ale její rodiče mluví hodně špatně, já její mámě rozumím každé třetí slovo*“).

Obrázek 32: Základní škola Mikulova

Foto: Klára Fiedlerová

Mezi dětmi hrály jazykové bariéry jistou roli, ale nebyly podstatnou překážkou v komunikaci („někdy máme pocit, že se neumí dorozumět, řekne nějaké slovo rusky, má špatnou slovní zásobu“ nebo „občas jim dělá problémy čeština, nemůžou si vzpomenout na nějaká slovíčka, ale spíš ty těžší“). Většina dotazovaných dětí nicméně uvedla, že děti cizinců nemají problém s dorozuměním („dorozumí se dobře“, „mluví v pohodě česky“, „umí docela dobře“, „umí plynule česky“). Přijetí dětí cizinců kolektivem třídy v některých případech zhoršovaly individuální rysy v kombinaci s kulturními rozdíly („ten Rusák je menší problém, má špatnou povahu, je agresivní“). Zejména děti cizinců, které přišly nově do kolektivu třídy, měly zpočátku problémy mezi dětmi zapadnout („teďka v září nastoupil kluk z Ukrajiny (...) nerozumí ani slovo, on vůbec neumí (...) a ještě nemá moc kamarády (...) dokáže být hodně hlasitý, ale před učitelem je tichejší“). Tyto děti se (dočasně) obracely na jiné cizince, od kterých je nedělily kulturní a jazykové bariéry a z jejichž strany byly (pravděpodobně) spíše akceptovány („ten Rusák se baví s tou Ukrajinkou svojí mateřtinou“). Určitou překážkou v navazování vztahů s již poměrně integrovanými dětmi cizinců byly vedle kulturních nebo jazykových rozdílů, důležitých zejména v případě nově příchozích žáků, vnitřní vazby mezi etnickou komunitou. Ty podle výpovědí dětí byly silné zejména v případě dětí Vietnamců („Já jsem holky dvakrát zkoušela pozvat na narozeniny, ale nikdy to nevyšlo, tak se už nesnažím, oni mají tu svojí Sapu“).

Na ZŠ Mikulova nevnímali rodiče a prarodiče, že by děti cizinců byly obohacením nebo problémem třídního kolektivu („je mi to jedno, když tam není šikana“, „je nám to jedno“). Děti dotazovaných rodičů a prarodičů neměly mezi nejbližšími kamarády cizince, ani se o spolužácích původem z cizích zemí doma nebavily. Oslovení rodiče a prarodiče proto uváděli, že o situaci ve třídě nemají přehled. Neznalost a často také nezáměr o danou problematiku byly odrazem jistého stupně izolace vůči cizincům, ale i „českým“ rodičům s výjimkou rodin, kde vznikly mezi dětmi hlubší přátelské pouta („moje dcera se kamarádí a navštěvuje s jednou Vietnamkou (...) známe i její rodiče, zdravíme se s nima“). Určitý přehled také projevil jeden rodič v případě přípravné třídy, který upozornil na jazykové bariéry mezi dětmi, které jim brání v navázání bližšího kontaktu („mluví strašně blbě česky, vůbec nevím, jak se můžou dorozumět“).

Na ZŠ Mikulova byl proveden jeden strukturovaný skupinový rozhovor s ředitelkou školy a výchovnou poradkyní. ZŠ Mikulova má velkou zkušenost s integrací dětí cizinců prostřednictvím grantů a projektů. Jednak pořádá kroužky s výukou českého jazyka, dále v rámci projektu obcí realizuje jeden z podprojektů s pracovním názvem „Cizinci jsou kamarádi“, který je veřejnosti a dětem předkládán jako „Poznáváme svět“, aby se nejednalo apriorně o projekt určený cizincům. Jeho součástí jsou kroužky českého jazyka a tvůrčí dílny, na závěr by měly děti zorganizovat hudební vystoupení, do kterého se promítne také tradiční hudba ze zemí původu. Dále mají děti možnost docházet na kroužek anglického jazyka a rodilý mluvčí je často přítomný i v družině, kde na děti hovoří anglicky.

Vedle toho škola čerpá finance z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na podporu cizinců z EU a mimo země EU, ze kterého financuje zejména nákup pomůcek, ale také odměny vyučujícím a kroužky jazyka. Zástupci ZŠ Mikulova se několikrát účastnili také vzdělávacích kurzů organizace META, ovšem nebyli příliš spokojeni, protože se podle nich jednalo o velmi teoretické semináře, které učitelům příliš nepomáhaly v řešení konkrétních případů. Stejnou zkušenost mají s kurzem pro pedagogy, který pro MČ Praha 11 realizovalo Integroční centrum Praha.

Co se týká soužití dětí cizinců a českých dětí, není na škole žádný problém, který by se vymykal standardu, děti se začleňují dobře, pokud jsou nějaké bariéry, tak zejména jazykové. To samé platí pro rodiče, komunikace s nimi je v pořádku, pokud nerozumí, tak si s sebou na třídní schůzky berou automaticky překladatele. Celoškolních akcí se jak děti cizinců, tak jejich rodiče účastní ve stejné míře jako české děti.

4.2.3 ZŠ K Milíčovu

Žáci na ZŠ K Milíčovu měli spolužáky původem z Německa, Ukrajiny, Ruska, Vietnamu. Řada dětí měla problém vzpomenout si, kdo je vlastně ve třídě „cizinec“ a kdo není. Všichni „cizinci“ uměli podle dotazovaných perfektně česky a byly poměrně dobří žáci. Někteří z nich se přitom narodili v Česku nebo byli „cizinci“ jenom napůl, respektive jeden z rodičů byl původem Čech. Některé děti cizinců měly nicméně problémy s českým jazykem („*Rus má problémy s českým jazykem, ale matematiku umí výborně*“). Všichni cizinci byli respondenty vnímáni jako přirozená součást kolektivu („*jsou naši kamarádi*“, „*mají ve třídě dost kamarádů*“, „*nehraje roli odkud jste*“). Ve třídě měly děti cizinců nejlepší přátele, někdy nicméně z rodin původem ze zahraničí, pravděpodobně kvůli kulturní podobnosti jejich rodin. Jak uvedli kamarádky původem z Ruska a Ukrajiny: „*Jsme nejlepší kamarádky, chodíme spolu na balet.*“ Tazatel: „*A znají se vaši rodiče?*“ „*Ano, kamarádí se.*“ V jiných zmapovaných případech se zase rozvinuly přátelské vztahy mezi cizinci a dětmi původem z Česka.

Obrázek 33: Základní škola K Milíčovu

Foto: Klára Fiedlerová

Na ZŠ K Milíčovu jsme se setkali s rodiči, kteří vnímali kulturní rozmanitost ve třídách velmi pozitivně. Někteří měli mezi cizinci sami přátele. Od rodičů původem z cizích zemí je nicméně dělila jazyková bariéra („*problémem je jazyková bariéra, někteří vůbec neumí*“, „*oni mají problém s češtinou*“). U jednoho z dotazovaných rodičů se přesto přes děti, které byly nejlepší kamarádi, rozvinuly přátelské vztahy, a to s rodinou původem z Dagestánu. Děti cizinců podle rodičů zapadly dobře do třídních kolektivů. Také proto, že podle jednoho z dotazovaných, musí umět při nástupu do školy perfektně česky a lehce se tedy domluví a začlení. Jedna maminka nicméně upozornila na to, že cizinci drží více spolu a hůře si hledají kamarády mezi ostatními dětmi. Ve výuce podle další dotazované chybí výchova k toleranci a respektu (dokládala to na nepřijetí jejího syna, který trpěl nadváhou). Jiná maminka nicméně zdůraznila opak, že právě na tyto věci škola důraz v běžné každodenní výuce klade.

Na ZŠ K Milíčovu byl proveden jeden strukturovaný skupinový rozhovor s ředitelkou školy a výchovnou poradkyní. ZŠ K Milíčovu je škola s rozšířenou výukou jazyků, která má dlouholetou zkušenost jednak se vzděláváním cizinců, tak s výukou jazyků. Její součástí jsou také bilingvní třídy, tudíž se jedná o prostředí velmi otevřené, multikulturní a vícejazykové. Z hlediska vzdělávání dětí cizinců se ZŠ také zapojuje v projektu obcí a realizuje kroužky výuky českého jazyka, zároveň opakovaně čerpá finance z MHMP a poskytuje nejen kurzy, ale také workshopy a zaměstnává jednu vychovatelku, která je dětem k dispozici v družině a pracuje s nimi individuálně. Úrovně znalostí jsou různé, což reflektuje rozřazení dětí do skupin, zájem o kurzy je větší nežli jejich kapacita. Metodiky používají vlastní, často vycházejí z již existujících pracovních listů, které přizpůsobují konkrétním dětem, které vyučují. Škola se zároveň snaží reagovat také na kulturní odlišnosti, a to například tím, že školní jídelna vždy nabízí jedno z jídel bez vepřového masa, aby se mohly najíst všechny děti. ZŠ spolupracuje s organizací META, a to zejména při komunikaci s rodiči, kdy využívá služeb tlumočnicků a interkulturních pracovníků. Seminář organizovaný ICP pokládaly obě dotazované za přínosný. S dětmi ani s jejich rodiči není žádný problém, začleňují se dobře, účastní se celoškolských akcí, jezdí na školní výlety a jsou součástí kolektivu.

4.2.4 Shrnutí

Tři krátké sondy na základních školách Donovalská, Mikulova a K Milíčovu potvrdily, že školy jsou jedním z hlavních míst interakce s cizinci. Do vybraných základních škol chodily děti, které byly původem z rozmanitých zemí – z Vietnamu, Ukrajiny, Ruska, Německa, Belgie nebo USA. Některé z nich se přitom v Česku už narodily, jiné do Česka přišly až v pozdějším věku. Zejména u dětí, které se v Česku narodily a mluvily plyně česky, byl přehlížen jejich cizí původ a byly vnímány jako Češi. Všechny děti, se kterými jsme hovořily, jednoznačně zdůrazňovaly bezproblémové a kamarádské vztahy s cizinci. Rozdíly mezi školami v soužití přitom nebyly zásadní. Pouze na škole K Milíčovu se zdálo, že děti cizinců jsou často velmi integrované (s perfektní znalostí jazyka) a proto i přirozeněji začleněné do kolektivů tříd. Na všech třech základních školách měly děti mezi cizinci nejlepší kamarády nebo se s nimi alespoň místy navštěvovaly, například spolu slavily narozeniny. Ti cizinci, kteří hůře zvládali češtinu (a často také přišli do třídního kolektivu až v pozdějším věku) naráželi na určité bariéry dané kulturními a jazykovými rozdíly. Vlivem nedostatečné znalosti češtiny a/nebo kombinace kulturních a osobnostních rysů (plachost, agresivita, neposlušnost apod.) nebyli ve třídě vždy oblíbení. U některých „českých“ dětí se objevily předsudky rozšířené v širší společnosti, a to zejména vůči Rusům. Určitá míra izolace některých dětí cizinců vedla k vyhledávání krajanů nebo jiných národnostně blízkých cizinců. Tyto děti spolu pak nezdírká

mluvily cizí řečí. Vyhledávání krajanů nemuselo nicméně pramenit pouze z nepřijetí a předsudků většinové společnosti nebo z jazykových a kulturních bariér. Roli hrály také vazby v rámci etnických skupin cizinců. Děti, které byly poměrně jazykově a kulturně integrované, někdy trávily svůj volný čas se svými krajaný (zmíněn příklad některých Vietnamců). Celkově se nicméně nedá říci, že by děti cizinců buď inklinovaly k vlastní komunitě a jiným cizincům, nebo naopak k „českým“ dětem. Začlenění do širšího kolektivu a vztahy s krajaný se zpravidla vzájemně nevylučovaly.

Doplňující rozhovory s rodiči a prarodiči ukázaly, že téma soužití s cizinci je v jejich očích velmi nepodstatnou oblastí. Neviditelnost tématu byla do určité míry znakem bezproblémového soužití a zároveň neznalosti a odcizenosti rodičů vůči prostředí školy. Rodiče a prarodiče neměli většinou velký přehled o soužití s cizinci na škole. Zpravidla nevnímali, že by vztahy jejich dětí s cizinci byly omezené jazykovou a kulturní bariérou nebo zatíženy konflikty. Ačkoliv upozornili na některé problémy individuálních žáků cizinců (především zvládnutí českého jazyka). Někteří rodiče upozornili na přátelství jejich dětí s dětmi cizinců a v několika případech také uvedli, že se znají a kamarádí s rodiči těchto cizinců. Školy tedy představují jedno ze základních míst, kde dochází k rozvoji intenzivnějších vztahů nejenom mezi dětmi, ale také rodiči. Přátelství mezi rodiči bylo nicméně spíše výjimečné zejména kvůli jazykové bariéře, resp. neznalosti češtiny u starší generace cizinců, vzájemného nezájmu a nedostatku příležitostí pro jeho rozvoj. Celkově, měli rodiče poměrně pozitivní pohled na kulturní a etnickou rozmanitost na školách, a pokud nebyli naprosto lhostejní k otázce soužití, vyjadřovali spíše ochotu seznámit se a lépe poznat cizince. Samotné chápání této etnické a kulturní rozmanitosti se nicméně lišilo. Její pozitiva byla některými rodiči spojována především se soužitím s migranty ze západních zemí a podporou znalosti cizích jazyků. Zároveň se ale mezi rodiči objevily, zejména na škole K Milíčovu, mnohem inkluzivnější představy vzájemného soužití.

5 Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 11

Tato část mapuje institucionální prostředí ovlivňující integraci cizinců v MČ Praha 11. Nejdříve vybrané instituce uvedeme, popíšeme jejich roli ve vztahu k agendě integrace cizinců v dané městské části (státní správa, samospráva na úrovni městské části a Magistrátu hlavního města Prahy (MHMP), neziskové organizace, církve, instituce zřizované MHMP), abychom ve druhé části zhodnotili jejich fungování. Integraci chápeme jako „proces, při němž se imigranti a jejich potomci přizpůsobují svému okolí a to v několika dimenzích – kulturní, sociální, ekonomické a politické, a zároveň se při něm většinová společnost přizpůsobuje či mění v reakci na imigraci“ (Ellis, Almgren 2009: 1064). Každodenní praxe a politiky zmíněných institucí mohou podpořit tyto jednotlivé dimenze integrace.

Informace o činnosti institucí (tj. základní náplň práce a informace o službách poskytovaných institucemi veřejného a občanského sektoru) jsme získávali jednak z dostupných webových a tiskových kanálů (webové stránky, časopis Klíč, tiskoviny vydávané jednotlivými aktéry) a také prostřednictvím přímého kontaktu s jejich zástupci (telefon, e-mail, osobní schůzky) a v neposlední řadě také při osobních návštěvách a terénního zkoumání MČ (Dny Prahy 11, otevření komunitní zahrady ve Vidimově ulici). Vstupní informace o náhledu klíčových aktérů na různé otázky spojené s cizinci na Praze 11, jsme získali na diskusním setkání fokus skupiny, které proběhlo 7. září 2016 v budově ÚMČ Praha 11. Doplnující a detailnější informace o činnosti jednotlivých institucí, plánech do budoucna a úskalích, která jsou s tématem spojená, jsme získávali prostřednictvím celkem dvacet polostrukturovaných rozhovorů s klíčovými aktéry z řad vedoucích a pracovníků relevantních odborů Úřadu městské části (Odbor školství a kultury, Odbor živnostenský, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví), ředitelů, ředitelky a zástupců institucí zřizovaných MČ Praha 11 (ZŠ Donovalská, ZŠ k Milíčovu, ZŠ Mikulova, ZŠ Ke Kateřinkám, ZŠ Květnového vítězství 1554), ředitelů a zástupců institucí zřízených Magistrátem hlavního města Prahy (Městská policie, Integrační centrum Praha), nevládních neziskových organizací zabývajících se vzděláváním, integrací cizinců a sociální prací a s migrantskými organizacemi.

5.1 Popis vybraných institucí ovlivňujících integraci cizinců na území městské části Praha 11

Následující část popisuje instituce podle jejich územní působnosti a typu činnosti. Prioritní jsou instituce zabývající se přímo agendou spojenou s integrací cizinců. Vedle toho je zvláštní pozornost věnována školám jako jedním z důležitých míst, kde dochází k interakci cizinců a dalších obyvatel Prahy 11.

5.1.1 Instituce zřízené hlavním městem Praha

Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců z roku 2014 poskytuje rámec pro uchopení integračních politik pro Prahu „jako metropoli všech“. Stanovuje priority v oblasti analýz, vzdělávání, informovanosti a přístupu k sociálním službám. Oproti státním integračním politikám definuje široce skupiny cizinců, kterých se týká. Nevylučuje tak občany Evropské unie anebo cizinci a cizinky bez povolení k pobytu. Cílové skupiny jsou stanoveny následovně: „priority a jejich doporučení se vztahují na všechny migranty, ale i odbornou a laickou veřejnost“ (Koncepce 2014).

Z institucí, které jsou zřizované MHMP, jsou z pohledu vlivu na život cizinců v městské části Praha 11 nejdůležitější Integrační centrum Praha, Oddělení národnostních menšin a cizinců a Městská policie Prahy 11.

Na Magistrátu hlavního města Praha má oblast integrace cizinců a národnostních menšin v Praze v kompetenci Oddělení národnostních menšin a cizinců³ (spadající pod Odbor kanceláře ředitele MHMP). Toto oddělení podporuje kulturní a další aktivity organizací menšin (včetně Domu národnostních menšin o.p.s.), cizinců, jakož i organizací poskytující sociální, vzdělávací a další služby cizincům žijícím v Praze. Tato podpora zahrnuje i každoročně vypisované celoměstské granty. Od roku 2013 se ve spolupráci s Integračním centrem Praha konají pravidelné regionální poradní platformy (RPP) pro zástupce městských částí a také pro zástupce nevládních organizací pracujících s migranty a migrantskými organizacemi. Regionální platformy slouží ke sdílení zkušeností na úrovni úřadů městských částí, fungují pracovní skupiny, které momentálně pracují na aktualizaci Koncepte hl. města Prahy pro oblast integrace cizinců. Tyto platformy koordinuje Oddělení národnostních menšin a cizinců ve spolupráci s Integračním centrem Praha. Vedle aktualizace Konceptu momentálně chystá webovou stránku určenou cizincům a široké veřejnosti.

Organizací, kterou zřídil pražský magistrát po vzoru krajských Center na podporu integrace cizinců, je Integrační centrum Praha, o.p.s. (dále též jako ICP). To má svou pobočku na Praze 4 na Pankráci, pod kterou přímo spadá i území Prahy 11. Na úrovni městské části spolupracuje ICP s Poradnou pro integraci, která poskytuje sociální a právní poradenství. V jiných městských částech využívá služby InBáze, Sdružení pro integraci a migraci a Organizace pro pomoc uprchlíkům. Usiluje o koordinaci aktivit zástupců samosprávy a dalších subjektů (viz pravidelně se scházející regionální platformy zástupců městských částí a aktérů v oblasti integrace cizinců). Na úrovni Prahy 11 se podílí na realizaci projektu obcí podpořených Ministerstvem vnitra ČR, jehož součástí jsou jazykové kurzy pro dospělé, workshopy na základních školách a sociokulturní semináře (pro pracovníky odborů ÚMČ a pro zástupce škol). Vedoucí pobočky se pravidelně účastní setkání školského odboru, odboru sociálních věcí a zdravotnictví a ředitelů škol.

Přestože samotná pražská koncepce pro oblast integrace cizinců zahrnuje mezi cílové skupiny i občany EU, ICP se soustředí na poskytování služeb především občanům ze zemí mimo EU (viz grantové podmínky Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, aktuálně Azylového, migračního a integračního fondu). Klienty pobočky ICP na Pankráci jsou kromě cizinců žijících na území Prahy 4 i cizinci bydlící v sousedních městských částech – zejména z Prahy-Libuš. Dle slov vedoucího pobočky nelze určit celkový počet klientů žijících na Praze 11, protože v průběhu poradenství se pracovníci ICP na příslušnost k městské části neptají. Nejčastěji se poradenství týká formálních náležitostí pobytu, pracovního a sociálního poradenství. Mimo projekt obcí realizuje ICP vlastní jazykové kurzy češtiny (rozdělené na skupiny podle znalosti jiného slovanského jazyka) a realizuje vzdělávací kurzy pro školy (jak pro žáky, tak pro učitele). Tímto způsobem dlouhodobě spolupracuje se školami sídlícími na Praze 11.

Obvodní ředitelství Městské policie Prahy 11, které působí na katastrálním území této městské části, v rámci kontroly veřejného pořádku ve městě dohlíží na dodržování obecně závazných právních předpisů o ochraně veřejného pořádku, podílí se na ochraně bezpečnosti osob a majetku, podílí se na dohledu nad dodržováním pravidel občanského soužití a

3 http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/odbory/index.html?departmentId=1123

odhalování přestupků a v rozsahu stanoveném zákonem o obecní policii též ukládá a vybírá pokuty v blokovém řízení za spáchané přestupky. Ředitel Městské policie Prahy 11 zmínil, že „zásadní problémy s cizinci nejsou“; veškeré zásahy příslušníků MP jsou dle něj srovnatelné s přestupky českých občanů. MP se však potýká s komunikačními problémy při setkávání se s cizinci (v případě absence společného jazyka); Městská policie v takových situacích nevyužívá možnosti spolupráce s tlumočníky.

MP se věnuje svým běžným činnostem jako je rušení nočního klidu, opilost, špatné parkování, drobné krádeže, či potyčky. Cizinci nejsou považováni za bezpečnostní riziko, je na ně nahlíženo neutrálně (s výjimkou okolí ubytovny Sandra, kde jsou potyčky a výjezdy dle zástupců MP častější). Jako palčivý problém vnímá MP bezdomovectví, které se však cizinců v této městské části téměř netýká. Městská policie si v této souvislosti stěžuje na nedostatečnou aktivitu MČ v oblasti prevence bezdomovectví. Zaměstnance z řad menšin a cizinců Městská policie cíleně nevyhledává (tak jako to dělá například Městská policie Prahy 14 na Černém Mostě zaměstnávající etnické Romy).

5.1.2 Městská část Praha 11 a instituce jí zřízené

Agenda integrace cizinců jako specifická agenda se na Úřadu městské části Praha 11 začala rozvíjet teprve v nedávné době. Její rozvoj souvisí s podporou této oblasti ze strany konkrétních politiků jako je místostarosta pro sociální oblast a zdravotnictví Petr Jirava, který si uvědomuje roli místních institucí ve vztahu k rostoucímu počtu cizinců bydlících v MČ: „Cizinců na území městské části stále přibývá, to se týká také dětí, které nastupují do základních škol. Podobně se vyjádřila vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví: „Domníváme se, že jejich počet bude i nadále růst, proto jsme se rozhodli s tématem začít systematicky pracovat a být preventivně připraveni“. Významnou roli dále sehrál zájem ze strany MČ o přípravu žádosti o dotace v rámci projektu obcí ve spolupráci s ICP Praha.

Od června roku 2016 funguje v rámci odboru sociálních věcí a zdravotnictví pozice koordinátorky pro sociální rozvoj, externí dotace a integraci cizinců. Krom dalších dvou zmíněných agend, které má na starosti, napomáhá realizaci aktivit spojených s integrací cizinců. V její kompetenci je tak účast na regionálních a jiných platformách, které se zabývají integrací cizinců, realizace projektu obcí, nastavení interní komunikace a aktivit obce, jakož i realizace lepší komunikace ze strany úřadu k cizincům. V oblasti zlepšení informovanosti místních cizinců aktuálně vytváří informační brožuru a usiluje o částečnou dostupnost internetové stránky MČ v jazycích nejpočetnějších skupin cizinců zde žijících (rusky, ukrajinsky, vietnamsky), jakož i v angličtině. Dále podporuje propojení kulturního a komunitního života obce s různými skupinami cizinců, což zahrnuje kontaktování konkrétních jinojazyčných obyvatel MČ, migrantských sdružení a jejich napojení na existující komunitní centra, která se na území Prahy 11 nacházejí.

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, který je řešitelem projektu obcí, úzce spolupracuje s odborem školství a kultury a samotnými školami (podrobněji viz dále) Dalším relevantním odborem je živnostenský odbor, který vede evidenci podnikatelské činnosti cizinců⁴. Vedoucí živnostenského odboru se spíše zřídka potýká s problémy v komunikaci s podnikateli, kteří nemají dostatečnou znalost českého jazyka. Živnostníci většinou buď hovoří česky anebo mají

4 Z celkového počtu 25 tisíc živnostníků na území MČ je jich cca. 1400 cizinců. Nejčastěji mají volnou živnost – Výroba, obchod a služby (z celkového počtu živností je to cca 77%. Menší část disponuje některou další živností – např. řemeslnou, vázanou, koncesovanou.

s sebou na jednáních s odborem tlumočníky či jsou zastoupeni zmocněnci. Pracovníci odboru se účastní školení pořádaných Integračním centrem Praha, ovšem ne vždy je pokládají za přínosná a posledního školení pro úředníky se nikdo ze živnostenského odboru nezúčastnil.

5.1.3 Nevládní neziskové organizace (migrantské a pro migranty) a další instituce

Nevládní neziskové organizace působící na Praze 11 anebo poskytující služby cizincům z Prahy 11 lze zhruba rozdělit na: profesionální organizace poskytující služby cizincům, na organizace sdružující cizince a na komunitní a kulturní centra. První skupina organizací byla již zmíněna v souvislosti s poskytováním některých služeb ve spolupráci s ICP. Služby, které poskytují, jsou ovšem mnohem širší. Do druhé skupiny spadají především ukrajinské a vietnamské organizace a sdružení, z nichž ovšem žádná nesídlí přímo na Praze 11. Třetí skupinu představují kulturní centra působící na území MČ Praha 11.

Nevládní neziskové organizace pracující s migranty

Již zmíněná organizace META, o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů působí také na Praze 11. Zejména dlouhodobě spolupracuje s řadou základních škol. Nabízí vzdělávání, poradenství a asistenční služby. Nabízí kurzy (český jazyk, PC, přípravné kurzy na SŠ, přípravné kurzy na VŠ), doučování (za podpory dobrovolníka, individuální nebo skupinové, předměty dle poptávky zájemců), asistenci (doprovody na úřady, do škol, asistence ve škole a tlumočení při jednání s úřady) a informační služby (poradenství a metodická podpora pedagogickým pracovníkům). Provozuje informační webový portál www.inkluzivniskola.cz. META také připravuje a poskytuje také metodické podklady pro výuku českého jazyka jako cizího jazyka a obecnější brožury o vzdělávacím systému.

Školský odbor má k dispozici informační letáky METy, které distribuuje školám. Zástupci METy se příležitostně účastní setkání vedení Odboru pro školství a kulturu a ředitelů základních škol. Spolupráce se školami je však spíše na bázi individuální domluvy dle potřeb dané instituce.

Občanské sdružení INFO-DRÁČEK usiluje o to překlenout komunikační překážky mezi vietnamskými a českými občany všech věkových kategorií. Sdružení usiluje v rámci své práce i o zviditelnění aktivit Vietnamců žijících v České republice a jejich propojení s aktivitami českých hovořících obyvatel ČR. Sdružení provozuje rodinné centrum na Praze 4, které navštěvují také obyvatelé MČ Praha 11. Dále pořádá kulturní festivaly, kurzy českého jazyka a jeho součástí je ženský klub. S městskou částí ovšem sdružení zatím systematictěji nespolupracuje.

Sdružení Klub Hanoi podporuje česko-vietnamské interkulturní sblížení, pořádá vzdělávací aktivity a poskytuje informační a konzultační servis. Na jeho činnosti se podílí také zastupitel MČ Praha 11 Jiří Dohnal.

Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.p.s. především poskytuje bezplatné právní a sociální poradenství žadatelům o mezinárodní ochranu a dalším cizincům v České republice. Dále pořádá vzdělávací programy pro laickou i odbornou veřejnost a aktivity zaměřené na podporu integrace cizinců. Úzce spolupracuje také s ICP Praha, pro které na některých městských částech (Praha 14) zajišťuje právní poradenství.

Hlavní náplní Poradny pro integraci je poskytování cizincům, kteří do ČR přichází ze zemí mimo EU, sociální, právní a rodinné poradenství. Dále pořádá kurzy českého jazyka a aktivity spojené s informační kampaní o migraci a soužití.

V neposlední řadě je důležitým aktérem na poli neziskových organizací poskytujících právní a sociální poradenství Sdružení pro integraci a migraci, které také působí v některých městských částech (Praha 3) společně s ICP Praha.

Mezi hlavní aktivity organizace Centra pro integraci cizinců, o.p.s. patří poskytování sociálního poradenství imigrantům, poskytování pracovního poradenství a vývoj programů a aktivit pro imigranty zaměřené na jejich vstup na trh práce, realizace nízkoprahových kurzů češtiny a dalších specializovaných kurzů češtiny pro cizince, realizace dalších vzdělávacích aktivit (vzdělávání lektorů češtiny a cizích jazyků, výuka cizích jazyků, další vzdělávání pedagogických pracovníků, doučování, počítačové kurzy atd.), dobrovolnický program (mentoring formou individuální spolupráce klienta a dobrovolníka i organizace volnočasových a společenských aktivit, setkání, diskusí, tematických večerů atp.) a informační aktivity (semináře, informační materiály). Vzhledem na nedostatek kurzů češtiny odpovídajících různorodým potřebám mohou jejich nabídku v učebnách v jiných městských částech (Praha 8, Praha 13) využívat i cizinci z MČ Praha 11. Informační letáky organizace představující nabídku kurzů a další aktivity jsou distribuovány do některých škol na Praze 11.

Komunitní centrum InBáze se věnuje integračním aktivitám v rámci komunitních a sociálních programů pro migranty a českou veřejnost, které jsou realizovány v komunitním centru na Praze 2. V rámci komunitních programů probíhají pravidelné multikulturní skupiny. Dětem nabízí komunitní centrum účast v sociálně aktivizačních programech, které jsou zaměřené na cizince i jejich české kamarády. Pro veřejnost pořádá InBáze akce ve svých prostorách tak i na volných prostranstvích. Největší z nich je multikulturní festival Refufest v Praze. Službou InBáze je její ethnocatering, které zajišťuje pracovní uplatnění migrantkám v rámci sociálního podnikání. InBáze spolupracuje s některými ze škol na Praze 11 a její zástupci se s interaktivním interkulturním programem účastnili mezinárodního dne v rámci Dnů Prahy 11.

Migrantské organizace a církve

Prvním polistopadovým sdružením Ukrajinců v České republice, které vzniklo je Sdružení příznivců Ukrajiny v České republice (SUPU). Jedinou výraznou aktivitou sdružení je momentálně pěvecký sbor, který dle slov zástupců SUPU navštěvují také lidé žijící na Praze 11.

Další významnou organizací sdružující migranty z Ukrajiny je Ukrajinská iniciativa v České republice (UIČR), která se zaměřuje na podporu a rozvoj ukrajinské kultury v rámci českého a evropského společenství. Členskou základnu UIČR tvoří 900 osob. UIČR se soustřeďuje především na domácí dění, aktuální akce, informace o diaspoře, informace o dětských programech a ukrajinské diaspoře ve světě. Vydává kulturně-politický časopis Porohy, který je veřejně dostupný a příslušníkům ukrajinské menšiny v ČR poskytuje základní informační zdroj o životě Ukrajinců v ČR, jejich společenských aktivitách a činnosti ukrajinského klubu s knihovnou a fonotékou. Na Praze 11 funguje jedna místní buňka organizace, která se nepravidelně setkává.

Z imigrantských sdružení Vietnamců je relevantní také Svaz Vietnamců v ČR. Cílem Svazu Vietnamců v ČR je pomáhat Vietnamcům integrovat se v ČR, rozvíjet vztahy mezi Vietnamem a Českou republikou, Vietnamci a Čechy a poskytovat různé druhy pomoci Vietnamcům - podnikatelům a studentům, kteří v Česku žijí. V současnosti má svaz 90 členů. Každý člen "spravuje" svůj klub, organizaci či určité město. Na Praze 11 místní organizace nefunguje a Vietnamci zde žijící se podílejí na činnosti organizace v MČ Praha 4.

Aktuálně vzniká také celá řada mládežnických organizací, které zakládají mladí Vietnamci. Na Dnech Prahy 11 se prezentovala organizace SAPA trip která vedle zprostředkovávání komentovaných prohlídek po areálu SAPA realizuje také pravidelná setkávání mladých Vietnamců, respektive Čechů s vietnamskými kořeny.

Společně s již zmíněnou organizací META, o.p.s. byla vytvořena platforma s názvem Čekuj aneb česká kultura jinak, kde jsou zapojeni někteří mladí Vietnamci a Rusové, kteří absolvovali základní školy na území Prahy 11.

Komunitní, kulturní, sociální centra a církve

Důležitou společenskou roli plní na Praze 11 i komunitní centra přidružená k církevním organizacím a samotné kostely, respektive farnosti. Nejvýznamnějším místem je Farnost sv. Františka a Komunitní centrum Matky Terezy. Dle slov pátera Michaela Špilara se bohoslužeb a většiny církevních akcí účastní také cizinci, zejména Ukrajinci, ale také Bulhaři nebo Rusové. „V tomto bodě neexistují třecí plochy, všem jde totiž o jedno, takže se vzájemně obohacujeme při rozhovorech mimobohoslužebných. Jsme na to nějak dobře zvyklí. Navíc i historicky P11 byla prostorem kam se za federace přistěhovalo obrovské množství lidí ze slovenska takže multi-kulturní a multinárodnostní naše farnost již dlouhá léta je. Všichni jsme primárně křesťané, nerozlišujeme, jestli je někdo české státní příslušnosti nebo nikoliv. Chodí k nám lidé ze Slovenska, Polska, Chorvatska, Vietnamu, Filipín. Kulturní a vzdělávací programy, které organizujeme, jsou také otevřeny všem. Žádný konkrétní program pro cizince ale neprovodíme.“ Bohoslužby nejsou vedeny v jiném než českém jazyce. V Komunitním centru Matky Terezy se konají také sousedská setkání a kulturní akce, které jsou otevřené všem lidem žijícím na Praze 11. Účastní se jich také jinojazyční obyvatelé MČ Praha 11.

Co se týká nábožensky praktikujících cizinců, pro Vietnamce – buddhisty žijící v Praze 12 a jejím okolí je zatím jediným centrem jejich náboženského života budhistický chrám v areálu SAPA. Ten navštěvují také vietnamští občané MČ Praha 11. Vietnamští katolíci navštěvují mše v římskokatolickém kostele Všech svatých v Uhříněvsi, nám. Bratří Jandusů 21/2. Kněz starající se o náboženskou péči vietnamsky mluvících obyvatel je v pražské Arcidiecézi P. John Baptist The Hung Nguyen, SVD.

Bohoslužby pro ukrajinsky hovořící vede v kostele na Slupi v Praze 2 Vasil Buchuk a v kostele svatého Klimenta Vasil Slyvockyj.

Život na Praze 11 dále významně spoluvytvářejí kulturní a komunitní centra, která pořádají celou řadu aktivit pro širokou veřejnost a jsou hojně navštěvovaná a oblíbená.

Mezi nejvýznamnější patří KC Zahrada společně s Chodovskou tvrzí. Obě místa slouží k setkávání, pořádají volnočasové aktivity pro všechny věkové kategorie, organizují koncerty, divadelní představení a umělecké výstavy. Podílely se také na tvorbě programu Dnů Prahy 11, kde se také aktivně prezentovaly. Cizinci patří mezi jejich klientelu, ale prozatím na ně prostřednictvím svých akcí explicitně necílí. „K tomu potřebujeme i tuto analýzu, abychom věděli, co krajanským spolkům nabídnout, kde je hledat. Každopádně je zapojit chceme,“ komentovala situaci koordinátorka KC Zahrada Iva Jirovská. Doposud mají webové stránky dostupné pouze v českém jazyce, což by do budoucna chtěli změnit.

Nově byla na území MČ otevřena Komunitní zahrada Kokoza v ulici Vidimova, která zahájila svoji činnost sousedským setkáním. Organizuje workshopy a další komunitní akce, které ovšem prozatím nekladou důraz na zapojení cizinců.

Organizace Proxima sociale působí na Praze 11 a poskytuje dětem, mládeži, dospělým a rodinám s dětmi různé formy preventivních a poradenských sociálních služeb (terénní, ambulantní i pobytové). Dále pomáhá těmto skupinám řešit obtížné a nepříznivé životní situace. Na území Prahy 11 realizuje terénní práci a organizuje nízkoprahové programy. Na Praze 12 v současné době rozjíždí pilotní projekt s názvem „Spolu v komunitě“, který je zaměřen právě na děti cizinců. V rámci projektu „Jižní pól“, který je realizován v rámci Prahy 11 se dle slov zástupců organizace s dětmi cizinců občas setkávají. Potýkají se s obdobnými problémy jako děti a mladiství české státní příslušnosti.

Mateřské centrum Domeček YMCA Praha funguje pod záštitou Komunitního centra Matky Terezy a jednou týdně pořádá tzv. multikulturní klub – pro maminky, jejich rodným jazykem není čeština a zároveň pro zájemce, kteří si chtějí některé jazyky procvičit. Klub navštěvuje standardně zhruba deset lidí.

5.1.4 Státní správa

Praha 11 v letošním roce poprvé realizuje projekt obcí spadající pod Ministerstvo vnitra ČR. Hlavním realizátorem je Odbor sociálních věcí a zdravotnictví společně s Odborem školství a ICP Praha. Jeho součástí jsou kurzy českého jazyka na základních školách, podprojekt realizovaný ZČ Mikulova „Cizinci jsou kamarádi“, mezinárodní den v rámci Dnů Prahy 11 a interkulturní semináře pro úředníky a pracovníky školství, které realizuje ICP Praha.

Cizinci, kteří bydlí na Praze 11, si vyřizují povolení k pobytu na oddělení pobytu cizinců Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR na adrese Cigánkova 1861/2 (pracoviště OAMP s působností pro Prahu-západ, Prahu 2, 4, 5 a 10). Zde poskytuje organizace InBáze zdarma pomoc následujícími službami: tlumočení do mongolštiny, arabštiny, vietnamštiny, ruštiny, francouzštiny a angličtiny a základní poradenství ve všech těchto jazycích. Poradenství se skládá z asistence při vyplňování formulářů, kontrola dokumentů a spolupráce na vyplnění žádostí týkajících se pobytu.

Vzhledem k reorganizaci úřadů práce v nedávné minulosti působí na Praze 11 pouze kontaktní pracoviště Úřadu práce pro hl. město Prahu s Prahou 4. To má v kompetenci oblast zprostředkování zaměstnání, evidenci uchazečů a zájemců o zaměstnání, oblast podpory v nezaměstnanosti a oblast nepojistných sociálních dávek. Za zahraniční zaměstnanost ve smyslu povolování přítomnosti cizinců na trhu práce je především odpovědná centrála Úřadu práce pro hl. město Prahu. Podle našich zjištění je na ÚP pro Prahu 4, respektive Prahu 11 komunikace s cizinci vedena pouze v českém a slovenském jazyce. Cizinec, který znalostí žádného z těchto jazyků nedisponuje, je požádán, aby na úřad přišel s tlumočnickem. Pro účely této analýzy se bohužel nepodařilo s Úřadem práce navázat spolupráci.

Cizinecká policie ČR je specializovaná složka policie České republiky, která má na starosti kontrolu legálnosti pobytu cizinců na území ČR, prodlužování víz a kontrolu prokazování zdravotního pojištění. Ředitelství cizinecké policie spadá pod policejní prezidium a ministerstvo vnitra. V prosinci roku 2009 bylo otevřeno detašované pracoviště Inspektorátu cizinecké policie Praha se sídlem Praha 4 – Chodov, Cigánkova 2/1861 pro cizince s adresou místa pobytu Praha 2, 4 a 10.

5.2 Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části Praha 11

Následující část se zaměřuje na zhodnocení činnosti a fungování jednotlivých aktérů na poli integrace cizinců v městské části Praha 11. První část obsahuje shrnutí vývoje přístupu vedení městské části k tematice spojené s jejími jinojazyčnými obyvateli a druhá část poskytne shrnutí aktuální situace. Obě části zhodnocení jsou rozděleny do dílčích podtémat, která reflektují potřeby městské části Praha 11. Pro historickou část jsou jimi zaprvé aktivity fungující „shora“, tj. potřeby a iniciativa vedení městské části. Zadruhé, aktivity „zdola“, reflektující konkrétní situaci částečně nezávisle na nastavení a přístupu samosprávy – školy, ubytovací zařízení, veřejné prostory a jejich vzájemné propojování. V navazující části to jsou jednotlivé přístupy k integraci cizinců na úrovni městské části – institucionální podpora a koordinace integrace, aktivity nespádající pod samosprávu, znalost a monitoring situace ze strany MČ, komunikace směrem k široké veřejnosti včetně cizinců. Toto zhodnocení je klíčové pro navržená doporučení, která jsou součástí další kapitoly dokumentu.

5.2.1 Zhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu

Území městské části je místem, kam v 70. letech 20. století začala směřovat migrace jak z Prahy, tak zejména z jiných československých měst a obcí. Docházelo k postupnému zalidňování prostoru MČ, tudíž většina jejích současných obyvatel do obce migrovala odjinud. Tato dynamika se opakuje i nyní, kdy dochází k nárůstu počtu obyvatel s jinou než českou státní příslušností. Vnitřní a mezinárodní migrace se prolínají a vytvářejí novou tvář MČ.

Městská část Praha 11 patří dle analýzy v druhé části co do počtu cizinců v ní žijících v rámci celé Prahy k průměru. Tato skutečnost ale také znamená, že mezi její obyvatele patří nezanedbatelná část cizinců (cca 10%). Do roku 2014 se však tématem interetnického soužití a integrace cizinců vedení městské části téměř nezabývalo. Dle slov pracovníků a pracovník měl ÚMČ P11 v sociální oblasti jiné priority. Zejména se jednalo o péči o seniory (v MČ Praha 11 je vyšší věkový průměr obyvatel – průměrný věk 43,9 oproti pražskému průměru 42 let), ale také o prevenci sociálně-patologických jevů. Zároveň se po celou dobu spíše zdálo, že jsou cizinci na území městské části spíše neviditelní, nezapojují se do jejího chodu a žijí v tichosti, případně v komunitách.

Od roku 2008 byl realizován projekt Ministerstva vnitra SISINA, který byl zaměřen na sociální služby, prevenci kriminality a drogové závislosti. Vedle toho, že v rámci projektu v terénu byli přítomní sociální pracovníci, kteří bezprostředně pomáhali řešit případné problémy, tak se ale velmi vyostřil přístup městské části k sociálně vyloučeným a lidem bez domova. Zároveň projekt od jeho počátku doprovázely komplikace, doložený klientelismus a korupce, a i proto byl současným vedením městské části bezprostředně po nabytí mandátu zrušen. Momentálně pracuje Odbor sociálních věcí a zdravotnictví na koncepci sociálního rozvoje, jež by měl být dokončen v letošním kalendářním roce.

Co se týká oficiálních aktivit „shora“, oslovení zástupci samosprávy a státní správy potvrdili, že v minulých letech se v souvislosti s obyvateli MČ s jinou než českou státní příslušností nepodnikaly žádné oficiální kroky, ani se nevytvářely politiky dobrého vzájemného soužití a integrace. Marginálním tématem byla drobná podnikatelská činnost – např. vietnamské večerky, jejichž počet rostl, ale MČ nevyvíjela v oblasti integrace žádnou aktivitu. A to i přes

fakt, že počet cizinců migrujících na Prahu 11 roste, docházelo ke každodenní interakci na ulicích a úřadech, stejně jako se v základních školách navyšoval počet dětí cizinců bez znalosti českého jazyka. To potvrdili také zástupci ICP Praha, které se opakovaně snažilo s vedením obce spojit s nabídkou svých služeb, a to i v době, kdy na Praze 4 ještě nefungovala pobočka ICP. Komunikaci se podařilo navázat v posledních dvou letech, kdy si začal více uvědomovat relevanci aktivit souvisejících s integrací cizinců a tématem se tak podrobněji zabýval místostarosta Petr Jirava. Primární motivací pro obec bylo vědomí toho, že integrace cizinců je dlouhodobý proces, na který by měly být místní instituce připraveny. Došlo tak k propojení potřeb vystávajících tzv. zezdola (výuka českého jazyka pro děti cizince) s konkrétní iniciativou a zaštitěním shora (ze strany MČ).

Symptomatickým příkladem této dynamiky jsou základní školy, kam žáci s migrantským původem nastupují kontinuálně minimálně od 90. let 20. století, ale i dříve. Školy se v minulosti snažily s jazykovými bariérami a rychlým začleněním těchto žáků vypořádat každá individuálně a svépomocí. Dle dotazovaných zástupců a zástupkyň škol se někteří pokoušeli žádat a čerpat granty zaměřené na integraci cizinců jak z MŠMT, tak z MHMP. Na jiných školách se doučování češtiny odehrávalo na ryze dobrovolnické bázi, a to tak, že děti doučovali učitelé a učitelky ve svém vlastním volnu a zdarma v průběhu přestávek, v družině nebo ve škole. Zároveň byli učitelé a učitelky školou vysíláni na kurzy pořádané organizacemi jako je META nebo ICP.

Tento způsob práce byl sice na mnoha školách zažitý, ale byl pokládán za neudržitelný a nesystematický. Školám se sice dostávalo částečné podpory ze strany školského odboru obce (pravidelná setkávání ředitelů škol, pomoc při žádostech o granty), ovšem aktivity v této oblasti nikdo na úrovni městské části nezastřešoval ani nekoordinoval. Zástupci a zástupkyň škol potvrzují, že v současné době pociťují mírný posun, který hodnotí kladně.

Dalším místem, kde docházelo a dochází ke každodennímu střetávání je ubytovna Sandra nacházející se nedaleko metra Opatov. Budova, která v 90. letech sloužila jako ubytování pro poslance a poslankyně Federálního shromáždění je momentálně pronajata firmou Mobilnet, která prostory dále pronajímá ubytovacím agenturám. Obývají ji tak jednak zahraniční pracovníci zejména ze zemí EU (Bulharsko, Rumunsko) a zároveň další sociálně znevýhodnění obyvatelé MČ. Budova se delší dobu nachází ve velmi špatném provozním stavu. Městští policisté potvrdili, že v minulosti i současnosti několikrát týdně vyjíždějí k ubytovně a řeší vedle stížností z okolních domů také potyčky přímo v budově. A to nejen mezi ubytovanými, ale také mezi ubytovanými a představiteli zprostředkovatelů práce. Terénní pracovníci Diakonie ČCE potvrdili, že do objektu opakovaně vyjížděli, protože se na ně obraceli bulharští a rumunští občané se stížnostmi (nejčastěji nevyplácení mezd a na to navázané nucené vystěhovávání dotyčných pracovníků agenturami), komunikace s představiteli zaměstnavatelů a ubytovatelů byla vždy velmi komplikovaná a podmínky pro ubytované jsou nevyhovující. Momentálně byla firmě ÚMČ vypovězena nájemní smlouva a mělo by v budoucnu dojít k vystěhování. Městská část objekt plánuje zrenovovat a využít pro širší nabídku sociálních služeb včetně azylového domu, který se na území MČ nenachází žádný. Dynamika městské části zejména v oblasti Opatova se tak po uzavření Sandry změní, a to také s ohledem na množství lidí, kteří budou mít nejisté ubytování.

Městská část doposud nikdy nevytvořila plán aktivit zaměřených na cizince, ani se soužitím a integrací cizinců nijak podrobněji nezabývala. I proto byla v červnu roku 2016 vytvořena v rámci Odboru pro sociální věci a zdravotnictví pozice koordinátora pro sociální rozvoj,

externí dotace a cizince, což vytváří příležitost pro systematizaci agendy a posun ve vnímání soužití českých a ostatních obyvatel MČ Praha 11.

5.2.2 Zhodnocení současného institucionálního prostředí

Nyní MČ koordinuje společně s ICP Praha projekt obcí, jehož součástí je i námi zpracovávaná analýza. Její výsledek by měl kroky MČ dále nasměrovat a doplnit některé důležité informace. „Doufáme, že získáme potřebné informace o cizincích, kde jsou, co dělají, abychom mohli vymýšlet další postup v jejich integraci,“ říkal k motivaci místostarosta Jirava.

Úvodem je třeba zdůraznit, že v rámci městské části není možné hovořit o jednotné skupině cizinců, která by byla homogenní a kterou by šlo jednotně adresovat. Jedná se o obyvatele, kteří jsou běžnými uživateli veřejných služeb a kteří by mohli být zapojeni stejně jako čeští obyvatelé.

Institucionální podpora a koordinace integrace

V současné době působí na Odboru pro sociální věci a zdravotnictví koordinátorka pro sociální rozvoj, externí dotace a integraci cizinců. Je pro ni náročné skloubit souběh tří nepřilíš spolu souvisejících agend. Pravidelně navštěvuje magistrátní regionální platformy, účastní se seminářů a pracovních skupin pro aktualizaci Koncepce a zároveň je často kontaktu s kolegy a kolegyněmi z jiných MČ, které mají delší zkušenosti s koordinací integračních aktivit (Praha 4, Praha – Libuš, Praha 13).

Úřad městské části Praha 11 klade obecně důraz na stejný přístup ke všem svým klientům. Cizinci v tomto smyslu nejsou rozlišováni jako jedna ze sociálních skupin, která může mít v některých ohledech zvláštní potřeby, jako je tomu u jiných sociálních skupin, jež jsou městským úřadem rozlišovány (např. děti, důchodci, atd.). Zástupci samosprávy pokládají za správné zabývat se cizincem „stejně jak zástupcem majority“. To může představovat rovnost jednání, ale na druhé straně tento nerozlišující přístup nezohlední specifické potřeby cizinců, bariéry a vyloučení, kterým jsou některé skupiny obyvatel vystaveny. Například absence jednotného dorozumívacího jazyka nebo nedostupnost důležitých informací. Zároveň přetrvává, že je téma rámováno jako „potenciální problém“ nebo „riziko“, na které je potřeba se připravit, což je umocněno aktuálními událostmi ve světě (tzv. uprchlická krize) a celospolečenským kontextem.

Koordinace aktivit působících v oblasti integrace cizinců se zlepšuje. Důležitou roli hraje ICP Praha, které vedle spolupráce na projektu obcí poskytuje také vlastní služby a individuálně spolupracuje se základními školami na území MČ. V této souvislosti z výzkumu vyplývá, že v rámci městské části momentálně dochází k uvědomování si a určování, kdo za integraci cizinců zodpovídá. Historická zkušenost ukazuje, že v minulosti docházelo k řešení konkrétních situací spíše svépomocí, například na úrovni škol. Ty by uvítaly, kdyby městská část přebrala větší iniciativu a koordinaci aktivit spojených s integrací cizinců zcela zařadila na úrovni městské části. Stejná debata probíhá na úrovni ICP Praha a MČ Praha 11. Zdá se, že se liší představy, kým by měly být další aktivity v oblasti integrace koordinovány, protože strategie ICP Praha je městským částem pomoci se zorientovat, ale nepřebírat za městské části odpovědnost za místní integrační politiku a aktivity. „Není v našich silách koordinovat aktivity za městské části. My jim pomůžeme, ale ony pak musejí samy pokračovat, což je dobré pro obě strany, říkal koordinátor projektů obcí Alen Kovačević z ICP Praha. Prozatím se zdá být také nevyjasněné, jestli se všechny naplánované aktivity pojí pouze s realizací projektu a tudíž by po jeho ukončení skončily, nebo zda-li se jedná o dlouhodobější strategii,

na které je v rámci vedení MČ shoda. Cílem by mělo být, aby MČ agendu začlenila do své běžné práce. Druhým důležitým aktérem je META, která spolupracuje se školami a poskytuje nejen metodické pomůcky, ale také semináře pro učitele a má v oblasti dlouholeté zkušenosti. Komunikace zástupců škol, NNO a kulturních a komunitních center příliš pravidelně neprobíhá, proto se mnohdy stává, že mezi sebou své aktivity nediskutují, v nabídce kurzů a seminářů si konkurují a vytvářejí tak nekolegiální prostředí.

Z pozorování také vychází, že městskou část a práci jednotlivých odborů sužuje dlouho trvající politická nestabilita, která se projevuje neshodami v rámci koalice, zdržováním jednání, pozdním podepisování smluv a ústí v to, že se projekty opožďují a odborům se velmi zhoršuje možnost efektivně pracovat. Dalším důležitým tématem jsou potřeby a zájmy samotných cizinců, které v rámci zpracovávané analýzy nelze podrobněji postihnout.

Aktuálně nejdůležitější instituce MČ Praha 11 v oblasti integrace jsou základní školy, u kterých panuje shoda na potřebě systematického zařazení integračních aktivit. Všech devět škol poskytuje od září roku 2016 kurzy českého jazyka a z hlediska počtu dětí a procentuálního zastoupení dětí s odlišným mateřským jazykem se nezdá, že by docházelo k segregaci (tak, že by si rodiče vybírali, do jaké školy své děti budou dávat a děti cizinců by tak byly izolovány), což souvisí také se striktnějším dodržováním spádovosti. Největší bariéry jsou školám kladeny v oblastech financování, metodické vybavenosti a odlišné znalosti českého jazyka u dětí cizinců. Ředitelé a ředitelky škol tak žijí v neustálém napětí a nejistotě. Druhým negativem je nepřipravenost metodických podkladů pro výuku českého jazyka, tudíž jsou často učitelé nuceni si koncepce vytvářet sami. Poslední bariérou je neexistence přípravné třídy na úrovni městské části, kterou by mohly navštěvovat zejména nově příchozí děti, jejichž znalost českého jazyka je buď nulová, nebo velmi malá. Školy jsou zcela zásadním místem, v jejichž rámci lze budovat vztahy mezi žáky, vzájemné obohacení, ale také vztahy mezi rodiči a širšími komunitami. Tento potenciál většina oslovených škol vnímá a téma integrace cizinců nerámuje jako „problém“, ale velmi často spíše jako příležitost posunout nejen výuku českého jazyka pro cizince, ale širší škály předmětů na vyšší úroveň. Nejvíce zkušená je v této oblasti ZŠ s RVJ K Milíčovu.

Aktivity nespádající pod samosprávu

V Praze 11 je dostupná řada dalších služeb a aktivit zaměřených na cizince, které nespádají přímo pod koordinaci městské části. Je to městská část, ve které se pozitivně vyvíjí a aktivizují aktivní kulturní, komunitní a sociální centra. Již nyní nepřímo přispívají k integraci a vzájemnému soužití tím, že pořádají sousedská setkání, kterých se běžně účastní také jinojazyční obyvatelé MČ. Zdá se zároveň, že se vzájemně příliš neinformují ani mezi sebou, ani s neziskovými organizacemi působícími na poli integrace a zároveň není vyvinuta systematictější a bližší spolupráce mezi kulturními a komunitními centry a samosprávou.

Znalost situace ze strany městské části

MČ Praha 11 má zatím spíše dílčí znalosti o situaci svých obyvatelích s migrantským původem. Chybí systematický sběr informací a jejich srovnávání v čase. Dobrá znalost problematiky a jejího vývoje je zcela zásadní pro správné nastavené místních integračních politik. Ty by zároveň měly být v co možná největší míře plánovány za aktivní účasti samotných jinojazyčných obyvatel MČ. Statistika, která má ÚMČ k dispozici se týká buď počtu dětí cizinců (dětí cizinců jsou definovány jako děti s odlišným mateřským jazykem), nebo počtu živnostníků s odlišnou státní příslušností. Nejsou tak příliš popsány ani reflektovány migrační procesy (migrační i imigrační, vnitřní i mezinárodní) a jejich dopady na

proměnu struktury a charakteru městské části (například z hlediska pracovního trhu), ale také například na usazování cizinců (jestli se jedná o dočasnou nebo trvalou migraci). Pro účely analýzy se bohužel nepodařilo zkontaktovat místní pobočku Úřadu práce, která by měla evidovat pozici cizinců na trhu práce v rámci MČ.

Komunikace směrem k široké veřejnosti včetně cizinců

Pro šíření informací o aktivitách MČ v oblasti integrace cizinců je potřeba dobrá a srozumitelná komunikace, a to jak směrem k širší veřejnosti, tak dovnitř do ÚMČ. Prozatím na interní úrovni fungují pravidelná setkávání ředitelů jednotlivých odborů, která mají potenciál k tomu během nich diskutovat i téma integrace cizinců, stejně jako je možné v tomto smyslu setkávání školského odboru a zástupců základních a mateřských škol. Pokud MČ zahajuje nové aktivity v této oblasti, měla by o nich dostatečně informovat všechny aktéry, které mohou potenciálně přijít do kontaktu s jinojazyčnými obyvateli Jižního Města. Stejně tomu je v rámci komunikace navenek, tj. s širokou veřejností. Prozatím nefunguje komunikační nástroj, který by informoval cizince se základními informacemi o MČ, jejich právech a s výčtem praktických tipů, existují způsoby, jak informovat, ovšem nejsou dostatečně používány. Koordinátorka agendy integrace cizinců plánuje částečnou jazykovou mutaci webových stránek a také prostor v pravidelném časopise MČ s názvem Klíč.

Závěrem lze podotknout, že z hlediska jednotlivých dimenzí integrace - právně-politická, socioekonomická a kulturní (Penninx 2008) - je zřejmé, že ne všechny jsou v rámci MČ Praha 11 řešeny, případně jim není věnována taková pozornost, což ale zároveň souvisí s migračním procesem, jeho fázemi a jejich reflektování ze strany městské části. Jsou oblasti, které může Městská část Prahy 11 a další hlavní aktéři v ní působící (ICP, nevládní organizace, atd.) nemůže příliš ovlivnit (např. právní stabilita pobytu). Praha 11 ovšem systematicky nesleduje ani oblasti, které částečně ovlivnit může, např. faktory, které vytvářejí nerovnosti ve vzdělávání, bydlení a zdravotní péči. Absentuje rovněž aktivita v oblasti politické a občanské participace. Jinojazyční obyvatelé se sice zapojují do některých zájmových organizací (běžné sportovní a další kluby, migrantské organizace, atd.), jejich širší reprezentace jak v rámci ÚMČ Praha 11 je zatím nedostatečná. Alternativní formy zastupování cizinců anebo jejich konzultace ze strany Městské části Praha 11 neexistují.

5.3 Shrnutí a zhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců

Po komunálních volbách v roce 2014 došlo k proměně přístupu městské části a také příslušných odborů ÚMČ Praha 11 k tematice cizinců, integrace a soužití. V červnu roku 2016 byla na Odboru sociálních věcí a zdravotnictví vytvořena pracovní pozice, do jejíž agendy spadá také integrace cizinců. Primární motivací pro řešení otázek spojených s integrací cizinců je pro MČ Praha 11 prevence a příprava na možný další nárůst cizinců a jejich rodin usazujících se zde.

Městská část tak v současné době nachází ve fázi, kdy vyhodnotila, že je pro ni oblast integrace cizinců relevantní. Zároveň si uvědomila určitý tlak, který byl vytvářen ve směru k vedení městské části od jednotlivých složek veřejného života (školská zařízení, komunitní centra), které vyjádřily zájem o systematictější aktivity v této oblasti. MČ Praha 11 učinila rozhodnutí iniciovat konkrétní kroky, které souvisí s projektem obcí podpořeného Ministerstvem vnitra ČR. Tato „otevřenost“ nejen vedení městské části a jednotlivých složek ÚMČ, ale i dalších aktérů je pozitivní.

V městské části však nepanuje shoda ohledně „odpovědnosti“ za koordinaci integračních politik (role ÚMČ a ICP) a míře a způsobu koordinace jednotlivých aktivit. Bude to otázka, o které bude dále třeba vést diskuse mezi jednotlivými hlavními aktéry (ÚMČ, ICP, školy, nevládní organizace). Potenciál je nejen ve zmíněné otevřenosti tématu integrace cizinců mezi hlavními relevantními aktéry působícími v městské části, ale také v plánování blízké budoucnosti ve zcela jasných obrysech (zlepšení komunikace dovnitř úřadu i směrem k veřejnosti, komunitní aktivity). Zástupci komunitních center, nevládních organizací, církví a dalších iniciativ vyjádřili zájem se více zapojovat do aktivit podporujících dobré soužití.

6 Shrnutí hlavních zjištění a doporučení

Závěrečná část nejdříve nabízí shrnutí hlavních zjištění s důrazem na problémy, rizika, potenciály a příklady dobrého soužití. Dále pak vychází z poznání realizovaných aktivit, možných podpor v oblasti integrace cizinců a jejich vyhodnocení z hlediska aktuálních otázek soužití a nabízí doporučení zaměřená na aktivity a praktiky městské části Praha 11, jí zřízených organizací a organizací a institucí jejichž činnost může ÚMČ Praha 11 ovlivnit.

6.1 Shrnutí hlavních zjištění

Počet, struktura a rozmístění cizinců v Praze 11

Ke konci roku 2014 bylo v MČ Praha 11 evidováno 6 991 cizinců. Relativně vyšší celkový počet cizinců je ovšem ovlivněn populační velikostí městské části. Z hlediska podílu cizinců na celkovém obyvatelstvu je MČ Praha 11 s 9,1 % výrazně pod celopražským průměrem 13,3 %. Během let 2005 a 2014 se počet cizinců ve správním obvodu Praha 11 zvyšoval o něco pomalejším tempem než v celé Praze.

Struktura cizinců v MČ Praha 11 se prakticky neliší od celopražského průměru. Necelou polovinu ze všech cizinců představují Ukrajinci (28%) a Slováci (18%), kterých je v MČ Praha 11 relativně více než je celopražský průměr. Podstatně větší zastoupení (20%) než je celopražský průměr (7%) mají v městské části Vietnamci. Čtvrtou skupinou v pořadí jsou Rusové (8%), kterých zde ale žije menší podíl, než v Praze celkem (13%).

Analýza segregace ukázala, že cizinci jsou poměrně rovnoměrně rozmístění po celém území městské části Praha 11. Žádné základní sídelní jednotky (ZSJ) v městské části nevykazují hodnoty pro extrémní koncentraci cizinců. Pouze v jedné ZSJ je vysoká koncentrace cizinců v důsledku existence velké ubytovny (ZSJ Jižní Město-Metro Opatov). Cizinci jsou relativně rovnoměrně zastoupeni i ve školských zařízeních v MČ Praha 11; nedochází zde k nadměrné koncentraci dětí cizinců do vybraných škol.

I když v současnosti k rezidenční segregaci cizinců nedochází, z preventivního hlediska je nezbytné průběžně monitorovat a vyhodnocovat situaci na trhu s bydlením z hlediska územní koncentrace cizinců a situaci rozmístění a koncentrace dětí cizinců ve školských zařízeních v městské části Praha 11.

Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců

Analýza zaměřená na identifikaci rizik/problémů a zároveň potenciály/pozitivní stránky soužití vnímané klíčovými informátory ukázala, že institucionální aktéři nevnímají cizince jako jednolitou skupinu obyvatelstva. Z rozhovorů vyplynulo, že často rozlišují na základě státní příslušnosti cizinců, například „s Rusy jsou problémy, které se týkají kulturních rozdílů“, „s Vietnamci jsou jiné typy problémů.“

Úřad městské části i Městská policie se potýkají s běžnými podněty ze strany obyvatelstva MČ, které souvisejí s občanským soužitím. Množství stížností nevyčívá při srovnání se zbytkem obyvatel městské části. Místa částečně spojovaná s cizinci a větším množstvím problémů jsou okolí metra Opatov a ubytovny Sandra.

Děti s migrantským původem navštěvující základní školy, které jsou v rámci MČ Praha 11 velmi důležitými institucemi v oblasti vzájemného soužití a integrace, nejsou v rámci

kolektivů vyčleňovány a daří se jim podle informátorů úspěšně začlenit do školského zařízení. Negativem, které je vnímáno napříč zástupci základních škol, je nedostačující výuka českého jazyka, a to zejména pro starší děti, které do České republiky přicházejí s nulovou znalostí češtiny. Zástupci a zástupkyně škol vnímají jako klíčové nastavení stabilního systému financování výuky, aby mohli zároveň plánovat a vymýšlet další integrační aktivity (např. projektové dny zaměřené na země původu svých žáků z řad dětí cizinců, aktivity propojující také rodiče). Prozatím je ovšem situace nestabilní a vždy vázaná pouze na grantové financování.

Obecně by instituce pracující s cizinci ocenily systematickou informovanost, sdílení zkušeností a příkladů dobré praxe. Důležitou otázkou, která z výzkumu vystala, je rozdělení odpovědnosti v oblasti integrace cizinců (jestli ji zcela přebírá MČ Praha 11, či je spíše rozložena mezi více aktérů). To vede k některým nejasnostem, které souvisejí s rozdělením rolí a iniciativy. Integrace cizinců nicméně krystalizuje jako zvláštní agenda na ÚMČ Praha 11 a je také velmi rozvinutá na některých školách (např. ZŠ K Milíčovu).

Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci

V analýze soužití jsme se zaměřili na dvě typově odlišné lokality. První z nich byla lokalita Chodov (resp. dvě základní sídelní jednotky, Chodov - východ a Jižní Město - u tvrze), která je běžnou městskou čtvrtí s podílem bydlení, obchodu a dalších funkcí. Druhým zvoleným typem byly tři základní školy v MČ Praha 11, kde se každodenně opakují a rozvíjí interakce mezi dětmi, jejich rodiči a učiteli. V lokalitě Chodov nevnímali zástupci většinové společnosti cizince jako specifickou skupinu zasluhující pozornost. Běžnou interakci a komunikaci s cizinci hodnotili jako bezproblémovou. K některým skupinám cizinců se vázaly pozitivní stereotypy (především k Vietnamcům). Pouze výjimečně jsme se setkali s odkazy na negativní nálady především u lidí staršího věku. Na úrovni místa bydliště docházelo k některým nedorozuměním a konfliktům, které se týkaly běžného sousedského soužití. Typicky byl zmiňován hluk, nevhodné chování nebo nedodržování pravidel (např. v oblasti třídění odpadu). Tyto skutečnosti vycházely z kulturních rozdílů, komunikačních bariér, přeplněnosti bytů nebo např. odlišných životních stylů a denních rytů mezi sousedy.

Na úrovni bydliště a sousedství převažovala zběžná zdvořilá interakce bez hlubší znalosti rodin cizinců, které s dotazovanými sousedily. Objevily se ale případy i bližších a přátelských vztahů. Dotazovaní v řadě případů projevili ochotu cizince, resp. jejich kulturu a zvyky, lépe poznat. Určitá míra izolace cizinců a zároveň otevřenost podstatné části majoritní společnosti vybízí k rozvoji příležitostí pro vzájemný kontakt v MČ Praha 11. Vnímání cizinců se přitom v majoritní společnosti lišilo; především Vietnamci byli považováni za bezproblémové obyvatele, kteří do lokality přinesli večerky a rekonstruovali některé staré domy. Obraz Ukrajinců a Rusů byl horší. Nicméně tyto národnostní skupiny cizinců nebyli vnímáni jako podstatní aktéři v proměně lokality. Ačkoliv si někteří místní stěžovali na soužití na úrovni bydliště (s Ukrajinci) nebo na tzv. nesympatické chování (Rusů) jejich přítomnost v MČ nebyla hodnocena jako důležité téma.

V případě všech tří studovaných základních škol probíhala interakce a integrace bezproblémově. Jak děti, tak rodiče vnímali poměrně pozitivně kulturní rozmanitost na školách. Některé děti cizinců nicméně snáze zapadli do třídního kolektivu než jiné. Roli v tomto ohledu hrál čas a doba příchodu do třídního kolektivu, jazykové znalosti dítěte a v některých případech také kulturní rozdíly nebo specifické osobnostní rysy dítěte. U některých dětí, ale spíše výjimečně, se objevily i předsudky a nedostatek otevřenosti vůči některým

cizincům. Integrace probíhala ve školách podle rodičů i samotných dětí do značné míry přirozeně. V případě, kdy některé děti při nástupu do školy neovládaly český jazyk, se nicméně celý proces velmi zpomalil. Děti bez znalosti nebo se špatnou znalostí češtiny se přitom podle institucionálních aktérů objevují čím dál více. Ačkoliv rodiče dětí cizinců byli často velmi otevření kulturní rozmanitosti na školách, rodiny cizinců zpravidla vůbec neznali. Školy proto mají velký potenciál zohlednit otevřenost a ochotu rodičů ve svých aktivitách a podpořit tak dobré a bezkonfliktní soužití.

Analýza hlavních aktérů a jejich aktivit zaměřených na cizince na území městské části

Po komunálních volbách v roce 2014 došlo k proměně přístupu městské části a také příslušných odborů ÚMČ Praha 11 k tematice cizinců, integrace a soužití. V červnu roku 2016 byla na Odboru sociálních věcí a zdravotnictví vytvořena pracovní pozice, do jejíž agendy spadá také integrace a práce s cizinci. Primární motivací pro řešení otázek spojených s cizinci je pro MČ Praha 11 prevence a příprava na případný nárůst počtu přicházejících migrantů.

Významným partnerem MČ je Integrační centrum Praha (ICP), pod jehož pobočku na Praze 4 spadá také území Prahy 11. ICP Praha dopomáhalo městské části s žádostí o grant v rámci projektů obcí Ministerstva vnitra ČR a plní v jeho realizaci zcela stěžejní roli. ICP Praha má zároveň vlastní práci a projekty, které realizuje mimo jiné i na území MČ Praha 11, komunikuje a spolupracuje také s ostatními nevládními organizacemi zabývajícími se prací s cizinci, ale také s dalšími organizacemi působícími v lokalitě a navazuje komunikaci s migrantskými sdruženími.

Ze spolupráce jednotlivých aktérů na úrovni MČ vyplývá, že se téma práce s cizinci a integrace stává předmětem širších debat a také strategického přemýšlení. V současnosti Úřad městské části téma zajišťuje grantovým financováním aniž by došlo k hlubšímu začlenění do standardní činnosti a plánování. Do budoucna ÚMČ čeká vyjasnění rozdělení kompetencí a odpovědnosti za agendu integrace. Městské části také zatím chybí podrobnější znalosti o situaci cizinců založené na systematickém a dlouhodobém sběru a vyhodnocování informací.

6.2 Doporučení vedení městské části

Doporučení vychází z výsledků analýzy. Byla vytvářena na základě diskuze s pracovníky ÚMČ Praha 11 a dalšími aktéry.

Oblast I: Otevřená Praha 11

Pro dobře fungující MČ je důležitá informovanost, komunikace a otevřenost všem svým obyvatelům.

Otevření úřadu městské části by mělo probíhat dvěma směry. Jednak dovnitř, tj. směrem k zaměstnancům úřadu, pracovníkům v oblasti školství a všem relevantním aktérům působícím na úrovni městské části. Druhý směr je ven, a to směrem k široké veřejnosti (cizincům i českým občanům).

Cíl I.1: Přístupný úřad

Již v současné době existují nebo se plánují konkrétní způsoby pro zlepšení komunikace mezi cizinci a úřadem městské části, které zahrnují interkulturní komunikaci a znalost pravidel.

Opatření:

- Vytvoření banneru na hlavní webovou stránku MČ s názvem „Informace pro cizince“

- Vytvoření částečné jazykové mutace (v pro MČ relevantních jazycích - vietnamština, ruština, ukrajinština) webové stránky se základními informacemi a kontakty na tlumočníky, odkazy na ICP a další organizace – konkrétně např. informace o kurzech českého jazyka
- Překlad základních obecních vyhlášek do relevantních jazyků (vietnamština, ukrajinština, ruština)
- Zmínit projekt obcí v Klíči a na webových stránkách obce, prezentovat výsledky analýzy
- Vytvoření základních letáků pro cizince žijící na Praze 11 (důležité kontakty, adresy, povinnosti, seznamy kurzů), jejich distribuce na odbory ÚMČ, do ICP a také cizineckým organizacím a komunitním centrům
- Včasné informování občanů EU o volebním právu v komunálních volbách a nutnosti registrace

Cíl I.II: Zlepšení informovanosti v rámci úřadu

Důležitá je také komunikace a spolupráce v rámci úřadu. Zaměstnanci ÚMČ a lidé, kteří s cizinci přicházejí do styku, by měli být informováni o tom, co obec v tématu chystá a s jakými cíli a motivacemi.

Opatření:

- Vytvoření (ve spolupráci s ICP) seznamu tlumočnicků a překladatelů, který budou mít jednotlivé složky úřadu, ale také školy, Městská policie, atd. k dispozici
- Rozeslání seznamu tlumočnicků společně s informací o existenci pozice koordinátorky pro sociální rozvoj, externí dotace a cizince na všechny odbory ÚMČ, na ÚP, Městskou policii
- Pravidelné setkávání Odboru školství a kultury, Odboru sociálních věcí a zdravotnictví, zástupců škol, zástupců ICP, nevládních organizací, kulturních center a cizineckých organizací za účelem seznámení se a diskuze novinek v oblasti integrace
- Interkulturní semináře pro pracovníky ÚMČ

Cíl I.III: Výměna zkušeností

Opatření:

- Síťování s ostatními městskými částmi a školami za účelem sdílení informací, zkušeností, inspirací, projektů
- Vytvoření a rozeslání grantového kalendáře relevantním institucím, které mohou žádat podporu v oblasti integrace cizinců (školy, NNO, organizace poskytující sociální služby)
- Přizvání výchovných poradců na pravidelná setkávání Odboru školství a kultury s řediteli škol a NNO (tuto aktivitu i další aktivity v oblasti výměny zkušeností by bylo možné realizovat i na úrovni MHMP v rámci regionálních platforem)

Oblast II: Zapojení cizineckých organizací, NNO, komunitních center a jednotlivců z řad cizinců

Z rozhovorů a výzkumu v terénu vyplynulo, že v rámci městské části chybí větší zapojení cizinců, ale také dalších obyvatel do společných aktivit. Městské části by mělo záležet na

dobrých sousedských vztazích a také by se měla systematictěji zabývat zapojením samotných cizinců.

Cíl II.I: Podpora komunikace a spolupráce mezi cizinci žijícími na Praze 11 a MČ Praha 11

Opatření:

- Organizace úvodního setkání cizineckých sdružení a cizinců žijících na Praze 11 (za účelem vzájemného představení, získání informací o potřebách cizinců a migrantských sdružení)
- Vyhledávání aktivních a angažovaných cizinců a jejich začleňování do rozhodovacího procesu o směřování místních integračních aktivit
- Představení aktivit cizineckých organizací široké veřejnosti (sousedská slavnost s důrazem na prezentaci aktivit a života cizinců)
- Zapojení cizineckých organizací, NNO a komunitních center do případných aktivit v rámci projektu obcí MV ČR (a dalších grantů), propojení jejich činnosti
- Vzájemné sdílení informací (publikace novinek z MČ na komunikačních kanálech cizineckých organizací a naopak)
- Při otevírání pracovních pozic myslet na zapojení cizinců, nabízení spolupráce také dalším institucím (školy – interkulturní pracovníci, Městská policie – terénní pracovníci)

Oblast III: Integrace jako priorita

Na území městské části je řada aktérů (v rámci úřadu MČ, ICP, nevládní organizace), které uvažují koncepčně o integraci cizinců a mají představu o směřování a potřebách MČ. Hlavní iniciativu měly do nedávné doby ICP a nevládní organizace pracující s migranty, nyní přebírá do značné míry iniciativu městská část, což umožňuje uchopit integraci jako dlouhodobý a multidimenzionální proces. Integrace cizinců by v mnohém neměla znamenat vytvářet zvláštní přístupy veřejných politik vůči cizincům, ale zohlednění případných specifik v jednotlivých politikách městské části.

Cíl III.I: Vytvoření institucionální stability a podpory

Opatření:

- Nastavit několik jednoduchých indikátorů pro sledování a vyhodnocení integrace a segregace v bydlení a školství (např. míra prostorové koncentrace bydlení skupin cizinců, rozložení dětí-cizinců mezi školami, ve třídách), které se budou sledovat v pravidelném časovém intervalu.
- Vřadit specifika integrace cizinců do komunitního plánování, začlenit cizince do participativních částí vytváření strategického a komunitního plánování
- Zajištění stability školám a dalším institucím, které mají z důvodu nepravidelného vypisování grantů na podporu integrace, nejisté postavení (např. zohlednit při sestavování rozpočtu)
- Konzultace integračních grantových žádostí s cizinci, přizpůsobení setkání a plánování časovým možnostem veřejnosti (mimo standardní pracovní dobu)

- Propojení agendy integrace s ostatními sektory, kterých se to také týká (sociální oblast, bydlení, zdravotnictví, školství, práce)
- Vytvořit seznam kontaktů, na které by se mohli lidé ve školách obrátit (vytvořit seznam kontaktů na tlumočníky, pracovníky v ICP, výchovné poradce z jiných škol v rámci MČ i vně pro sdílení zkušeností, rad, tipů)

Oblast IV. Vzdělávání

Školy se jeví v rámci městské části Praha 11 z hlediska integračního potenciálu jako zcela stěžejní místa, kde dochází ke každodennímu setkávání českých dětí a dětí cizinců. Je to prostor, kde se děti cizinců nejen učí česky, ale také získávají představu o českých historických a dalších realitách. Ve školách dochází k interkulturní výměně mezi žáky a učiteli, ale také mezi rodiči dětí. Výhodou v městské části Praha 11 je, že jsou všechny školy na jejím území tématu otevřené a chtějí situaci zlepšovat.

Cíl IV.I: Stabilita školských zařízení

Opatření:

- Podpora výuky českého jazyka na školách, podpora integračních aktivit na školách
- Využití asistentů pedagogů a spolupráce s pedagogickými fakultami
- Zajištění většího počtu přípravných tříd pro školy spravované MČ Praha 11 (přípravné třídy by usnadnily práci již tak vytíženým učitelům, zároveň by pomohly dětem, aby se lépe zorientovaly)
- Pravidelná setkávání výchovných poradců (navázat na dosavadní setkávání Odboru školství a kultury s řediteli škol a zvat na ně pravidelně také výchovné poradce, kteří mají s integrací přímou zkušenost)
- Zaměřit se také na systematickou výuku českého jazyka v mateřských školách (v rámci projektu obcí navázat také na spolupráci s mateřskými školami, zahájení systematické podpory výuky českého jazyka v MŠ)

Cíl IV.II: Podpora a rozvoj zapojení dětí cizinců do kolektivů škol a tříd

Opatření:

- zvýšení tolerance a respektu k jinakosti u dětí na základních školách skrze např. školení lektorů na téma interkulturního vzdělávání a výchovy k toleranci nebo např. pořádání tematických hodin/setkání o zemi původu spolužáků
- urychlení integrace nově přichozících dětí cizinců bez znalosti českého jazyka skrze soubor opatření (jazykové kurzy, soukromé doučování, asistence ve výuce, apod.)

Cíl IV.III: Posílení integračního potenciálu základních škol ve vztahu k rodinám a vnějšímu prostředí

Opatření:

- rozvinutí spolupráce mezi školou, rodinami cizinců a širší komunitou (např. migrantské a

- další spolky) s cílem lépe vysvětlit vzdělávací systém rodičům-cizincům, představit kulturní vzorce a motivace rodin pocházejí z různých zemí
- prostor pro reprezentaci cizinců (např. skrze setkání, kde by se rodiče-cizinci mohli lépe představit a prezentovat svoji kulturu, např. skrze vlastní kuchyni)

Oblast V. Sousedství

Běžná interakce v sousedství a místě bydliště není doprovázená výraznějšími konflikty. Charakterizuje ji zběžné potkávání a míjení. Přesto se objevily případy nedorozumění dané především komunikačními bariérami. Omezená znalost sousedů-cizinců a zároveň poměrně vysoká otevřenost majoritní společnosti dává příležitost pro rozvoj vzájemného setkávání a poznávání. Důležitou součástí dobrého soužití je i zlepšení obrazu některých problematičtější vnímaných národnostních skupin.

Cíl V.I: Odstraňování překážek v komunikaci s cizinci na úrovni bydliště

Opatření:

- překlady (anglicky, rusky/ukrajinsky, vietnamsky) domovních řádů a štítků na recyklačních nádobách
- mediace konfliktů skrze interkulturní tlumočníky ICP Praha 4 v případě stížností na špatné soužití (řeší problémy s městskou policií)
- jazykové a komunikační karty ve zdravotních zařízeních

Cíl V.II: Vytvoření příležitostí pro lepší vzájemnou znalost

Opatření:

- pořádání sousedských setkání (např. typu Rodina od vedle) a festivalů rozmanitých kultur (folklór, kuchyně), ideálně zapojení také místních cizinců
- zapojení cizinců do existujících kulturních akcí a spolků (cizinci zváni jako hosté i účastníci)
- zejména lidem v důchodovém věku nabídnout příležitost seznámit se, např. skrze setkání s cizinci v klubu důchodců, domově důchodců, apod.

Cíl V.III: Zlepšení obrazu u některých skupin (především Rusů a Ukrajinců)

Opatření:

- Zajištění pravidelného prostoru v časopise Klíč (informace pro cizince, ale také o cizincích – představení migrantských spolků a jejich činnosti, představení zajímavých osobností žijících na Praze 11), příklady ze školy, osobnosti nebo firmy (např. vykreslení důvodu jejich příchodu, jejich vnímání kulturních rozdílů, apod.)
- Prezentace dobrých příkladů z jiných MČ (seriál na webových stránkách)

7 Literatura a zdroje dat

Literatura

Bajžíková, M. (2015) Vzdělávání žáků cizinců v hl. m. Praze. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Interní nepublikovaný text.

Drbohlav, D., Medová, L., Čermák, Z., Janská, E., Čermáková, D., Dzúrová, D. (2010) Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Praha. Sociologické nakladatelství (SLON).

Ellis, M., G. Almgren. (2009) Local Contexts of Immigrant and Second-Generation Integration in the United States. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35 (7), 1059-1076.

Koncepce hlavního města Prahy pro oblast integrace cizinců (2014). Praha. Dostupné online: http://www.praha.eu/public/1e/ad/85/2181317_660642_Koncepce_HMP_pro_oblast_integrace_cizincu.pdf

Penninx, R. (2013) The comparative study of integration policies of European cities. In: Fonseca, M. L., Góis, P.; Marques, J. C. e Peixoto, J., eds, *Migrações na Europa e em Portugal*, s. 71-97. *Ensaio de homenagem a Maria Ioannis Baganha*. Coimbra, Almedina.

Sýkora, L. (2001) Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol., *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*, s. 127-166. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

Sýkora, L., Matoušek, R., Brabcová, Š., Čaněk, M., Fiedlerová, K., Procházková, A., Trlifajová, L. (2015) Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Multikulturální centrum Praha, 52 s. Dostupné online: http://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf [certifikovaná metodika, Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, 2016].

Sýkora, L., Brabec, T., Fiedlerová, K., Medvecká, Z., Čaněk, M. (2015) Analýza cizinců v Městské části Praha 4 [Výzkumná zpráva]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Multikulturální centrum Praha, 73 s.

Sýkora, L., Fiedlerová, K., Freidingerová, T., Svobodová, A., Čermáková, D. (2016) Soužití v městské čtvrti: majorita a Vietnamci v Praze-Libuši. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 52 (4), 475-504.

Zdroje dat

Český statistický úřad, www.czso.cz

Sčítání lidí, domů a bytů 2011

Statistiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, www.msmt.cz

8 Přílohy

8.1 Příloha 1: Seznam účastníků focus group

Focus group "Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití" s klíčovými informátory se uskutečnila 7.9.2015 na ÚMČ Praha 11. Jejím cílem byla vstupní identifikace hlavních témat v oblasti vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití a to na základě společné diskuse při zaměření na:

- vnímání problémů a pozitivních stránek soužití,
- identifikaci témat a lokalit, kolem a v nichž se konflikty, nebo potenciální konflikty, odehrávají a kde naopak dochází k pozitivní interakci podporující a prohlubující vzájemné soužití, a sociálních skupin, které jsou zdroji a předmětem narativů, konfliktů a bezproblémového soužití,
- soužití na úrovni rezidenčních lokalit a oblasti školství, podnikání a volnočasových aktivit,
- vyhodnocení rizik a potenciálů, problémů a pozitivních stránek soužití majoritní společnosti a cizinců z pohledu klíčových informátorů v kontextu integrace cizinců.

Účastníci a účastnice:

- Jiří Štyler (starosta MČ Praha 11)
- Petr Jirava (2. zástupce starosty pro oblast sociálních věcí a zdravotnictví)
- Jakub Lepš (3. zástupce starosty pro oblast školství a vzdělávání, sportu a volného času a za oblast kultury)
- Gabriela Hostomská (vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví)
- Ivana Dekarová (koordinátor rozvoje sociálních služeb, externích dotací a práce s cizinci)
- Martin Platz (vedoucí odboru školství a kultury)
- Ivana Guthová (odbor školství, koncepce a metodika ZŠ, SOŠ, VOŠ)
- Martina Vaníčková (Městská policie Praha 11)
- Blanka Janečková (ředitelka ZŠ Ke Kateřinkám)
- Hana Grafnetrová (zástupkyně ředitelky ZŠ Pošepného náměstí)
- Kateřina Bartošová (zástupkyně ředitele ZŠ Květnového vítězství)
- Ivana Jirovská (Komunitní centrum Zahrada)
- Petr Lovětínský (vedoucí pobočky ICP Praha 4, kam spadá i agenda P11)
- Myroslava Danylyuk (ICP Praha 4 – interkulturní pracovnice)
- Luděk Sýkora (katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK v Praze)
- Klára Fiedlerová (katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK v Praze)
- Sára Drahokoupil Vidímová (Multikulturní centrum Praha)

8.2 Příloha 2: Seznam informátorů

V září až listopadu 2016 byly provedeny rozhovory s následujícími informátory:

- Mgr. Alen Kovačević, koordinátor poboček Integrovaného centra Praha
- Mgr. Gabriela Hostomská, vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví
- Ing. Petr Jirava, zástupce starosty pro oblast sociálních věcí a zdravotnictví
- Ivana Jirovská, KC Zahrada
- JUDr. Ivana Šmatláková, vedoucí Odboru živnostenského
- Ivana Guthová, Odbor školství a kultury
- Mgr. Martin Platz, vedoucí Odboru školského a kulturního
- Martina Vaníčková, pracovnice Městské policie Praha 11
- Bc. Petr Schejbal, ředitel Městské policie Praha 11
- Pavel Babiš, pracovník Městské policie Praha 11
- P. ThLic. Michael Špilar, pater Farnosti sv. Františka z Assisi
- Jiří Dohnal, zastupitel MČ Praha 11, člen Klubu Hanoi
- Mgr. Blanka Janečková, ředitelka ZŠ Ke Kateřinkám
- PhDr. Kateřina Bartošová, zástupkyně ředitele ZŠ Květnového vítězství 1554
- Mgr. Gabriela Šveda Vávrová, výchovná poradkyně ZŠ Květnového vítězství 1554
- Ing. Ivana Dekarová, koordinátorka rozvoje sociálních služeb, externích dotací a práce s cizinci, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, ÚMČ Praha 11
- Mgr. Hana Hronková, výchovná poradkyně ZŠ Donovalská
- Mgr. Michaela Lipertová, ředitelka ZŠ Mikulova
- Mgr. Martina Lipárová, zástupkyně ředitelky a výchovná poradkyně ZŠ Mikulova
- Mgr. Věra Jarolímová, ředitelka ZŠ k Milíčovu
- Mgr. Christo Bjalkovski, sociální pracovník, Diakonie ČCE